

Situationens sprängkraft : Reflektioner från två pandemiår om makt, miljö och meningen med livet
@ 2022 Lundström, Jonas
Fatta taggtråd publikationer, Örebro, Sverige

INLEDNING

När media i januari 2020 började rapportera om det nya coronaviruset var min initiala impuls att betrakta det hela mest som onödig alarmism. ”Nyhetsrapportera bara om virus när det blir farligt på allvar”, skrev jag i sociala medier den 30:e januari. Någon dryg månad senare hade det blivit uppenbart att vi stod inför något globalt och potentiellt historiskt. Den invasion av diminutiva demoner som tidigare verkat relativt begränsad till Kina visade sig nu påverka oss alla, direkt eller indirekt. Stora delar av norra Italien isolerades och stängdes ned den 8 mars, och hela landet dagen efter.¹ Den 11 mars deklarerade WHO pandemi,² och sedan eskalerade situationen hastigt.

Som revolutionärt sinnad ligger det nära till hands att hoppas på krisers medvetandegörande och mobiliserande potential. När den globala krisen var ett faktum skiftade i alla fall jag snabbt mitt studie-fokus till pandemirelaterade rapporter och reaktioner, analyser och statistik. Idag, två och ett halvt år senare, har många för länge sedan tröttnat på pandemin. Mitt intresse för samhällets respons på denna har däremot snarare vuxit och fördjupats över tid. Även i skrivande stund, den 13 september 2022, då högerens synbara seger i det svenska valet totalt dominerar media, har jag scrollat igenom dagens coronasiffror.

Tidigt i mars 2020 började jag också skriva löpande reflektioner från det jag snart kom att kalla ”Situationen”. När dessa visade sig få en anstrykning av dagboks-karaktär började jag också numrera dagarna. Greppet inspirerades mer eller mindre omedvetet av Emily St John Mandels postpandemiapokalyptiska roman *Station Eleven*,³ som jag råkade läsa månaden innan utbrottet i Wuhan. Exakt två år efter krisens inledning avslutade jag denna serie betraktelser, och under det andra och tredje kvartalet 2022 har jag redigerat och sammanställt dessa till denna bok. I efterordet återvänder jag till frågan om krisernas potential och *situationens sprängkraft*. Vissa av texterna i den här samlingen är publicerade tidigare i olika forum, andra har förblivit anteckningar i min skrivbordslåda.

Men har vi inte nu ältat pandemin till leda, undrar säkert någon? Måhända, men vissa perspektiv har verkligen lyst intensivt med sin frånvaro i diskussionen om pandemin under de här åren. Det är min övertygelse att den ekoanarkistiska anda jag skriver i behövs. Dessa år kom också att bli en personlig livskris som drev mig att granska och i viss mån ompröva såväl politiska som existentiella övertygelser och livsval. Här hoppas jag att mina grubblerier och postkristna reflektioner kan fungera som bollplank till andra osäkra medvandrare. *Situationens sprängkraft* kan förstås inte förmedla någon ny kunskap om covid-19. Men egentligen handlar boken inte heller primärt om pandemin, snarare används pandemikrisen som en lins genom vilken vi kan betrakta samhället och oss själva från en annan vinkel.

Låt mig avslutningsvis i denna inledning skicka med några ord inför läsningen. Varje text i samlingen står på egna ben, samtidigt som de hänger ihop på olika sätt. De kan förslagsvis inmundigas i lugnt tempo en i taget, exempelvis som en form av daglig läsning.⁴ Tomrummen och pauserna är där för läsaren att fylla med sina egna minnen, känslor och reaktioner. Läsning är alltid en form av dialog, och

1 svt.se/nyheter/nyhetstecken/stora-delar-av-norra-italien-satts-i-karantan [20/1-22]

2 who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020 [19/1-22]

3 St. John Mandel, Emily (2015) *Station eleven*. Picador. *Station Eleven* kom också som TV-serie på HBO 2021.

4 Ett liknande format finns i mina böcker *Brottsliga bibelbetraktelser* (2019) och *Efterföljare* (2020), och i viss mån *Anarkistiska blickar* (2019).

här har det från början varit ett centralt motiv att generera interaktiv reflektion. Texternas karaktär gör också att det går bra att hoppa över eller läsa dem i olika ordning.

Om inget annat anges är materialet huvudsakligen oförändrat jämfört med när det skrevs. Ambitionen har varit att återge en pågående process med tidsspecifika betraktelser inifrån pandemikrisen, snarare än en generell, systematisk analys. En viss bearbetning har skett: förutom viss språklig slipning har referenser adderats, en del upprepningar tagits bort, och så även markörer i texten som är knutna till de forum där de publicerats, exempelvis direkta tilltal, frågor eller referenser till bilder. Karaktären på den här samlingen betraktelser gör att det spretar mer än i tidigare publikationer. Det börjar trevande, det innehåller ett större mått av upprepningar än jag hade tolererat i en annan typ av text, och tematiken rör sig mellan existentiella, politiska, teologiska och praktiska anslag.

Löpande referenser anges i noterna, men utöver detta finns en handfull väldigt olika böcker som på skilda sätt berör pandemier som samhällsfenomen som jag läst under perioden, och som utgjort dialogpartners även om de inte alltid finns redovisade i texterna.⁵ I noterna finns också en hel del kortare kommentarer till texterna från undertecknad, som om inget annat anges är från 2022. Som alltid uppskattar jag respons från och interaktion med läsare. Sådana kommentarer är alltid de viktigaste noterna till texten.

5 Epidemiologen Rob Wallace's (2020) *Dead Epidemiologists: On the Origins of covid-19* (Monthly Review Press); professorn i infektionssjukdomar Björn Olsens (2020(2010)) *Pandemi : Myterna, fakta, hoten* (Norstedts); journalisten Johan Anderbergs *Flocken* (2021), om den svenska pandemihanteringen (Albert Bonniers), vetenskapsjournalisten Debora Mackenzies (2020) *Pandemiernas tid : om covid 19 och andra farsoter och hur vi kan förhindra dem* (Ordfront); antropologen James Scotts (2017) *Against the grain* (Yale); humanekologen Andreas Malms (2020) *Corona, Climate, Chronic Emergency* (Verso), och även Albert Camus *Pesten* som kom i nyutgåva på Bonniers under pandemin (2021), med nyskrivet förord av Per Svensson.

Dag 1.

5 mars 2020.

En sak corona⁶ lär oss, eller åtminstone påminner oss om, är att det inte längre finns flera olika civilisationer på jorden, och hur centralt detta faktum är.

Civilisationer, det vill säga stadsbaserade kulturer eller komplexa samhällen, är en nymodighet i människans historia, med blott ett tiotusental år på nacken. Och att vi som idag bara har *en* global civilisation är ett purfärskt, modernt fenomen.

Vi kan tycka olika om både civilisation som fenomen och dagens civilisation, men det finns något här vi måste inse om vi vill ha och ge en framtid. De avgörande hoten vi står inför som mänsklighet kan inte avvärjas i grunden genom att bygga murar. Vi sitter alla ihop, like it or not.

6 Hur situationen benämns har förändrats över tid på såväl samhällsplanet som i det personliga. Initialt pratades det mycket om "corona" eller "coronakrisen". På några ställen där upprepningarna blir för många har jag ändrat, men typiskt sett är benämningarna som de var i de ursprungliga texterna.

Dag 4.

8 mars 2020.

Över en natt kan allt tal om mänskliga rättigheter vara passé. Det visar den senaste tidens åtgärder mot såväl corona som flyktingar. När Turkiet hotar att släppa på ”flyktingströmmen” står grekisk polis och skjuter på migranter vid gränsen,⁷ eller försöker sänka båtar med flyktingar.⁸ Hela EU backar ambitionen att skydda gränserna.⁹ Asylrätten förbigås. Bara en vecka senare sätter Italien miljoner människor i karantän.¹⁰

Demokratin är en tunn fernissa över det totalitära, och kan snabbt sättas ur spel när Krisen deklarerar. Det vi däremot kan vara trygga i är att samma drastiska metoder aldrig kommer användas av det politiska etablissemanget mot de kapitalistiska företag som förstör livsvillkoren på vår planet för profit.

-
- 7 <https://www.expressen.se/nyheter/migrant-ihjalskjuten-av-polis-vid-grekiska-gransen1/> [10/3-22]
<https://svenska.yle.fi/artikel/2020/03/07/turkiska-kustbevakningen-stoppar-flyktingbatarna-i-egeiska-havet-ordern-ska-ha> [10/3-22]
- 8 <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/migrant-child-killed-greek-coast-lesbos-syria-refugee-deaths-a9369826.html> [10/3-22]
- 9 <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/03/migration-eu-praises-greece-as-shield-after-turkey-opens-border>
- 10 I pandemins början användes begreppet ”karantän” om det som efter hand kom att kallas ”lockdown”, medan ”karantän” kom att knytas till restriktioner riktade mot en person p.g.a. smittorisk. När ordet används i mina texter är det ibland oklart om det är lockdown eller karantän som åsyftas, dock inte här.

Dag 7.

11 mars 2020.

Lucky me som investerade i en tjock överlevnadshandbok innan jul. Nu är den säkert slutsåld.¹¹

Mer seriöst har jag, sent omsider, blivit övertygad om coronasituationens allvar. Jag tycker fortfarande vi behöver en kritisk diskussion om medierapporteringen och om de politiska åtgärderna. Min skepsis till den kraftigt repressiva väg som politikerna slagit in på kvarstår. Jag tror vi behöver reflektera över de kort- och långsiktiga konsekvenserna av att de styrande lutar sig så mycket mot hotet om våld och straff för att framtvunga lydnad. Men det primära just nu borde vara att undvika smittspridning, och att i detta lita på de som har gedigen vetenskaplig kunskap på området.

När nu vardagen är uppluckrad och kriskänslan nära skulle vi också kunna passa på att reflektera över och ta initiativ till att stärka vår resiliens – vår tålighet inför kommande kriser och potentiella kort- eller långsiktiga systemkollaps. Begreppet systemkollaps användes vid den solidaritetskris som kriget i Syrien och flykten därifrån utlöste 2015, men givetvis var Sverige inte ens i närheten av något som avlägset liknande en systemkollaps. Det förstår vi idag. Vi behöver radikal omställning på alla nivåer, från den globala till den personliga. Och den långsiktiga resiliensen måste byggas med solidaritet och samarbete i centrum, inte med individualism och isolering.

11 Wiseman, John (2019). *Överlevnadshandboken*. Bonnier fakta

Dag 8.

12 mars 2020.

Vi glömmer väl inte varandra?

Att vi tänker på varandra är förstås extra relevant i kristider, men tyvärr är att glömma folk just vad jag gör. Därför har jag en fysisk kontaktbok. Här skriver jag in kontaktuppgifter till alla människor som jag har en relation till som jag vill vårda aktivt. Varje dag går jag igenom några namn och funderar på om det är dags att höra av sig och kolla läget, eller kanske träffas. Eftersom jag är en introvert person med ett minne som ibland sviker mig, och dessutom en medelålders man, behöver jag system som stöttar mig i vården av mina relationer. En annan (sekundär) stödpraktik är att jag, en mycket liten bit i taget, checkar av mina fb-vänner i bokstavsordning.¹² Det finns även i hushållet, på min partners initiativ, en liten bok för närståendes födelsedagar i hemmet, som jag vid varje årsskifte för in i min vanliga almanacka. Dessa trix är verkligen ingen vattentät lösning, men för mig nödvändiga hjälpmedel i det livsviktiga omsorgsarbete som så många av oss snubbar och gubbar är så dåliga på.

12 En effekt pandemin hade på mig var att jag under 2020 började skära ned användningen av sociala medier. Två år senare är det en bråkdel av hur det såg ut tidigare. Just den här praktiken har därför utgått i skrivande stund. Bakgrunden till denna förändring var dels att jag insåg hur mycket arbete som gick in i detta och hur mycket ångest det samtidigt skapade, men även läsningen i juli 2020 av Shoshanna Zuboffs (2019) *The Age of Surveillance Capitalism* (Profile Books) påverkade mig.

Dag 11.

15 mars 2020.

Att en kapitalistisk bransch som sprider pandemier, förstör klimatet och serverar de rika inte längre har luft under vingarna är inget vi borde fälla tårar över. Bättre sent än aldrig kraschar flygindustrin. Förhoppningsvis för gott.

Dag 12.

16 mars 2020.

Snabbare än viruset sprider sig nu det öppet auktoritära samhället. Det behövs inga floskler om lika värde och rättigheter längre. Något öppet motstånd syns inte, knappt ens någon kritik.

Vi lever i Undantaget, ett undantag som stärker den politiska makten. Den historiska erfarenheten visar att makten ogärna släpper allt den vunnit när undantagstillståndet ersätts av vardag, eller blir vardag.

Den allmänna politiska naiviteten förvånar mig lite. Politikerna drivs inte av empati eller omsorg om de svaga. Om de gjorde det skulle de för länge sedan ha ingripit med kraft mot det faktum att 700 miljoner människor hungrar, att världen sedan länge varit överbelastad, att många i Sverige är hemlösa. De skulle ha agerat mot de klimatförstörande industrierna, mot en djurindustri som dödar och plågar miljarder kännande individer i onödan, för de människor som söker skydd från krig och förtryck. Istället har makten alltid lagt resurserna primärt på att försvara de rika och mäktiga och jaga redan marginaliserade personer.

Det finns heller inget som säger att smittan måste hanteras genom att hota befolkningen med väpnade styrkor. Finns det ens något forskningsstöd för att våldshot skulle vara det mest effektiva?

Än så länge är det (väl?) tillåtet att skriva en sådan här status på fakebox, men ingen skulle väl bli förvånad om nästa steg blir en aggressiv censur av media, med början i sociala medier. Visst behöver vi kraftfulla insatser för att tackla smittspridningen och skydda riskgrupperna. Jag gör inte anspråk på någon kompetens när det gäller folkhälsa. Men om vi accepterar kraftigt repressiva åtgärder som lutar sig mot hotet om våld och straff måste vi åtminstone väga in vad vi förlorar på att ge upp det demokratiska samhället. Vad vill vi ha för värld post pandemin?

Dag 14.

18 mars 2020.

Att det hamstras toapapper, och annat, är inte problemet. Problemet är att en liten minoritet hamstrar själva toapappersfabriken, och allt annat som behövs för att framställa såväl livsnödvändigheter som lyxprodukter och dödsmaskiner, och sedan använder detta för vinstmaximering. Eftersom ett tunt samhällsskikt kontrollerar det vi behöver för att överleva måste vi sälja vår tid och vår kraft och våra kroppar på en marknad till just dessa ägare. För det får vi betalning, inte det vårt arbete är värt,¹³ men tillräckligt mycket för att tillräckligt många av oss ska kunna gå till affären och ge tillbaka pengarna igen, för att få tillgång till en bit av det toapapper vi själva producerat.

Så blir den rikaste minoriteten ständigt rikare på vårt arbete och vår konsumtion, och vi andra alltmer beroende av dem, och allt mindre fria.

Detta ekonomiska system kallas kapitalism. Folk tycker olika om det, och de som ogillar det har olika svar på vad vi borde skapa för system istället. Men så länge man inte bekymrar sig nämnvärt över kapitalismen borde man verkligen inte gnälla på toapappershamstrare.

13 [Se dock den kritiska och ekologiskt inriktade diskussion som humanekologen Alf Hornborg för om den marxistiska synen på arbetets värde. Hornborg pratar hellre om ojämnt utbyte än att arbetskraften skulle vara "underbetald". S. 129-130 i *Kannibalernas maskerad*, Alf Hornborg, 2021, Daidalos. Förf. anm.]

Dag 15.

Kanske är just detta, förvånande nog, en tid att värna osäkerheten, att stå emot impulsen att vilja hitta tvärsäkra svar?

Det finns inget facit där ute, och vi har aldrig varit här förut. De beslut som fattas, på alla nivåer, sker överallt utifrån bedömningar, avvägningar, värderingar och mer eller mindre informerade gissningar.

I efterhand kommer vi veta mer, men fortfarande inte allt. Vilka verksamheter och mötesplatser som kan avvaras, och i vilken prioritetsordning påverkas inte bara av folkhälsoperspektiv, utan också av övertygelser som bottnar i världsbilder och livsberättelser. Därför kommer vi inte ens om ett år att ha något entydigt facit över rätt och fel.

Att värna osäkerheten behöver inte betyda passivitet. Det går att agera och ta ställning utan att vara tvärsäker. Möjligen är det till och med det enda sättet att ta ställning.

Dag 16.

Jag var i chock hela dagen igår efter att ha läst den omtalade brittiska forskningsrapporten från Imperial College.¹⁴ Om de brittiska forskarna har rätt står vi, beroende på vilken strategi som väljs, inför ett av två horribla scenarion:

1) Sociala restriktioner ungefär som de i Sverige nu, eller mer (21 mars 2020), under kanske tre månader. Denna strategi kallas ”mitigation” (skademinimering, mildring) i rapporten, det handlar om att platta ut kurvan och begränsa spridningen. Här bedömer forskarna, utgående från en uppskattad genomsnittlig dödlighet på 0,9 procent att de flesta skulle få viruset, och att många miljoner skulle dö globalt. I Storbritannien uppskattas dödstalen med denna strategi till 250 000, högre per capita än i USA på grund av att det är ett mindre land med en äldre befolkning. Ta gärna fram miniräknaren och räkna på Sverige.¹⁵

2) En situation med ”social distancing of the entire population” med, som det ser ut nu, mycket kraftigt reducerade demokratiska rättigheter. Denna strategi av ”suppression” går ut på att pressa ned reproduktionstalet, det antal nya personer som någon smittar (R-tal), till under 1. Och här kommer chocken. Detta måste pågå minst två tredjedelar av tiden i minst 12 till 18 månader, tills ett vaccin funkar.¹⁶ En framgångsrik men kortvarig nedtryckning av smittan under en ”kort” tid (fem månader) kommer nämligen bara göra att en ny och kraftigare våg kommer senare, enligt forskarna.¹⁷ Åtgärderna måste därför vidtas ”for as long as the virus is circulating in the human population, or until a vaccine becomes available. In the case of covid-19, it will be at least a 12-18 months before a vaccine is available. Furthermore, there is no guarantee that initial vaccines will have high efficacy”.¹⁸ Även om denna strategi tillämpas effektivt kommer tusentals att dö i Storbritannien. Detta är den väg rapporten förespråkar.

Det är väldigt mycket vi inte vet om de psykologiska, sociala, ekonomiska, politiska, religiösa, miljömässiga konsekvenserna av dessa aldrig förut skådade globala ingrepp. Inte heller vet vi hur många liv själva åtgärderna kommer kosta, men det kommer inte bli gratis. Hur mycket press civilisationen som sådan tål innan den helt kollapsar är det heller ingen som kan veta. Artikelförfattarna säger i introduktionen: ”We do not consider the ethical or economic implications of either strategy here, except to note that there is no easy policy decision to be made. Suppression, while successful to date in China and South Korea,¹⁹ carries with it enormous social and economic costs which may themselves have significant impact on health and well-being in the short and longer-term”.²⁰

Om de nedstängningar som införts nu över stora delar av världen är långsiktigt hållbara sägs också vara osäkert: ”Results in this paper have informed policymaking in the UK and other countries in

14 Ferguson et al (2020) ”Impact of non-pharmaceutical interventions (NPIs) to reduce COVID-19 mortality and healthcare demand”. Imperial College.
<https://www.imperial.ac.uk/mrc-global-infectious-disease-analysis/covid-19/report-9-impact-of-npis-on-covid-19/> [30/3-22]

15 Inom parentes: ”Stopping mass gatherings is predicted to have relatively little impact”, s. 8. [Parentes i ursprunglig text, Förf. anm.]

16 <https://time.com/5804555/coronavirus-lockdown-uk/> [14/2-22]

17 Detta var ju sedan också vad som hände.

18 Sida 3.

19 Två år senare, vecka 10 2022, hade Sydkorea över 300 000 bekräftat smittade och 200 döda per dag.

20 Sida 4.

the last weeks. However, we emphasise that it is not at all certain that suppression will succeed long term; no public health intervention with such disruptive effects on society has been previously attempted for such a long duration of time. How populations and societies will respond remains unclear”²¹

För att spä på ytterligare vet vi att olika pandemier återkommer, och att det än så länge finns väldigt begränsat med politiskt intresse eller vilja (på alla nivåer) att tackla de förhållanden som möjliggör pandemier eller skapar andra sårbarheter eller destruktiva aspekter av vårt samhällssystem.²²

21 Sida 16.

22 Inlägget avslutades med uppmaningar att läsa rapporten och en serie frågor.

Dag 17.

De senaste 15 åren har jag i princip varje dag grubblat mer eller mindre intensivt på civilisationens kommande kollaps, och levt mitt liv i ljuset av detta hot. Många andra har levt sina liv som om dagens samhälle kommer bestå för evigt.

Mina känslor i förhållande till detta har växlat mellan bland annat frustration, sorg, ilska, uppgivenhet och hopp. Över tid har jag försonats med att jag inte är riktigt normal, att jag bär på någon psykosocial avvikelse som bidrar till att jag vantrivs i samhället. Därför ägnar jag så stor del av mitt liv åt aktivism, samhällskritik och frivilligarbete istället för att sträva efter att lönearbeta heltid som alla andra.

Men nu lever vi helt plötsligt i en annan värld. Ingen kan längre ta vårt samhällssystem för givet. Den typ av tankar jag tidigare ofta upplevde en ensamhet i finns plötsligt överallt. Det är en mycket märklig känsla. Tillvaron känns överklig, och samtidigt verkligare än någonsin.

Det är här en glimt av min historia som möjligen kastar ljus över varför jag ägnar en stor del av min tid just nu åt att lyssna, läsa, skriva och reflektera kring Situationen. Andra har andra historier som bidrar till andra reaktionsmönster och attityder till Situationen. Det finns inget korrekt sätt att svara på en kris. Jag hoppas att vi kan hjälpa och vägleda varandra i en värld under snabb förändring där vi nu befinner oss tillsammans, men samtidigt odla en tolerans inför varandra i detta, där vi är varsamma med att klandra och kritisera varandras sätt att reagera inför pandemin.²³

23 Det har varit ett återkommande fenomen i mitt liv de senaste tjugo åren att mitt skrivande och/eller politiska ställningstaganden, och reaktionerna på detta, genererat konflikter med nära och kära. I vissa fall har de varit olösliga. Intensiteten i och frekvensen av sådana relationsfnurrar har varierat, men jag upplevde att pandemiåren innebar ökade spänningar.

Dag 18.

Klockan 05:26, 23 mars 2020.

En kollaps för dagens civilisation är inte längre otänkbar. Är det ett önskvärt scenario? Mitt svar är definitivt nej.

Ett snabbt systemsammanbrott skulle troligen leda till många miljarder människors plågsamma död.²⁴ I det fallet skulle vi dra med oss många gånger fler ickemänskliga djur som idag hålls för konsumtion.

Men skulle inte miljön och klimatet återhämta sig? kanske någon djupgrön antihumanist tänker. Osäkert. Om vi lämnar över en natt utan att städa upp efter oss är det, utöver klimatförändringen, mycket som kommer smälta, explodera, läcka och spricka. Konsekvenserna är oöverblickbara och kan sträcka sig över miljontals år.

Kritik är något annat än ett banalt förkastande. En rimlig civilisationskritik behöver bejaka komplexitet och nyanser. Jag tror personligen att vår civilisation på flera sätt är djupt destruktiv, förtryckande och kortsiktig, men jag tycker också att det finns mycket i vårt system som är vackert och värt att bevara och utveckla.

Situationen är ett fönster för förändringar. Mycket tyder idag på att inget kommer att bli sig riktigt likt igen. Åt vilket håll dessa förändringar går är en öppen fråga, men det är åtminstone möjligt att sträva efter och förbereda oss inför en radikal omställning till en annan värld, en värld av många världar, en värld som ofrånkomligen kommer innebära både kontinuitet och kraftiga brytningar med dagens tillvaro. Hur allting utvecklar sig i praktiken bortom allas strävanden och ambitioner kan nog ingen förutspå idag.

24 Ett argument för detta finns i antropologen Joseph Tainters (1988) klassiker *The collapse of complex societies* (Cambridge University Press), som jag också redogör för i *avväpna människan*. Enligt Tainters definition är kollaps en mycket hastig reducering av ett samhälles komplexitet, på "några decennier".

Dag 19.

07:00, 24 mars 2020.

Att så många nu tycks vilja vara både folkhälsoexpert och regeringschef är lustigt och olyckligt, men inte för att det bästa skulle vara att överlämna beslutsfattande och tänkande åt specialister. I ett demokratiskt samhälle *måste* politik faktiskt vara allas uppgift. Det tokiga är att vi alla förväntas identifiera och solidarisera oss med makthavarna, och deras perspektiv. Vi ska sluta upp, backa våra ledare, enas som nation, vara lydiga och följsamma, och så vidare. Och det vill de ju alltid...

I detta glömmet vi bort att 99 procent av oss inte sitter på det viktiga ekonomiska eller politiska beslutsfattandet i samhället, och att de flesta av oss faktiskt har helt andra intressen än den styrande eliten. Situationen är ett utmärkt tillfälle att prova att tänka *politiskt* men inte som en *politiker*, att inte tänka som någon som vill styra världen.

Ett tydligt exempel på det här är relationen mellan vad som ska stängas ned, och vad som ska hållas öppet. Det här är i dagsläget en svår avvägning mellan smittorisk å ena sidan och vad som är för viktigt för att släcka, å andra sidan. Vilka vi är, var vi finns, och vad vi har för värderingar är helt avgörande. Det finns inga objektiva svar.

Den ekonomiska och politiska makten vill exempelvis att hundratals människor ska samlas utanför Katrineholm för att hålla Kronfågels slakteri igång. Där dödas 200 000 djur varje dag.²⁵ Politikerna tänker säkert att det är en samhällsviktig verksamhet, livsmedelsproduktion, medan vi som råkar vara djurrättsaktivister (fortfarande) tycker att det är en vidrig dödsfabrik. Därför samlades vi igår fyra personer för att fortsätta motståndet. En chaufför körde på mig (litegrann, det gick bra, jag är riskmedveten), och polisen skickade en buss och en bil inklusive hundpatrull på fyra medelålders personer som stod lugnt med skyltar utanför. Det tyckte *de* var viktigt.

Min poäng just här är inte djurrättsaktivism. Kanske hatar du sådant, i synnerhet nu. Min poäng är att vi har olika intressen och situationer, och att det för 99 procent av oss är bra om vår första prio är att leva och tänka på hur *vi själva* ska agera utifrån de situationer där vi befinner oss i Situationen. Det betyder givetvis inte att vi ska vara inskränkt *själviska*, bara att det spelar roll mot vad eller vilka vi riktar vår solidaritet, våra prioriteringar och våra resurser, och att det inte finns något facit på avvägningen mellan smittorisk och andra åtaganden.

25 <https://www.ja.se/artikel/55828/enda-svenska-kycklingslakteriet-med-gasbedovning.html> [14/2-22]

Dag 20.

25 mars 2020.

Inställt är tidens melodi. Charlie som nyss flyttat hemifrån för spel i innebandyns Svenska superligan har varit hemma några dagar. Säsongen inställd. Hannes går i gymnasiet hemma, skriver argumenterande text. Är det dumt med sociala medier i klassrummet, stör det undervisningen? Sara är också hemma, med liten förkylning.

I måndags spelade vi brädspel klockan 16 en måndagseftermiddag. Inte ofta det händer. Ticket to ride, tågresor genom Europa. Helt ofarligt att spela, i alla fall. Eller? Resan till svärföräldrar och föräldrar i påsk har vi avbokat i linje med reserestriktionerna, likaså en föreläsning jag skulle haft i Göteborg på Skärtorsdagen. Om repression.

Igår var jag och handlade en sväng (igen), en märklig känsla. Civilisationen går på sparlåga. Allt fungerar på ytan ungefär som vanligt, bara med mycket mindre folk ute. Och med fler oförutsägbara störningsmoment, som att bussen kanske inte kommer och att hyllan på affären kan vara tom. Men nu verkar de vara fulla igen? I Örebro är det främsta sätet i bussarna bortmonterat och det går inte att köpa biljett med kort. Chaufförerna gör olika, en del släpper bara på bak, någon kör med provisoriskt munskydd, andra viftar glatt på passagerarna där framme som vanligt. Det stinker handsprit på Willys. Krogen ska vara öppen, men barsservering förbjudas.

Ändå sticker Sverige ut i sin öppenhet och måttfullhet. Eller är det dumdristighet? Finns det egentligen någon som vet? Skidanläggningarna ska hålla öppet över påsk. Vad kan gå fel där? Husarrest för hela befolkningen tycks annars vara den allmänna tendensen. Vad det får för effekter sedan när allt öppnar och smittan finns kvar i en globaliserad värld är oklart, men det kan mycket väl bli ännu värre.²⁶

I luften trängs motstridiga vindar och skapar oväntad turbulens, friktion och öppningar. Kontrollanten på tåget ser mellan fingrarna, människor tänker mer på sina nära och kära, omtanken om varandra och speciellt de äldre i samhället ökar. Samtidigt skarpere kanter och närmare till irritation. Ett plötsligt hat riskerar att bryta fram mot den som gör fel. Amerikanerna hamstrar vapen. 70+ får skäll.²⁷ Det går att ana hur vanliga människor förvandlas till lynchmobbar. Diktaturen breder ut sig, men också viljan att förändra sitt beteende för det allmänna bästa. Vi känner oss förenade med hela mänskligheten, och stänger alla gränser. Många av oss känner oss osäkra och förvirrade om allt, men argumenterar ändå gärna högljutt för den virusbekämpningslinje vi tror är den rätta.

De senaste veckorna har jag både känt en speciell ömhet till nära och kära, och haft flera konflikter med bekanta, vänner, familj, kamrater. De har alla lyckligtvis gått att lösa och hantera, men inte utan en dos hårt arbete. Ibland har det berott mest på mig, ibland på någon annan, ofta på en komplicerad blandning av välvilja, missförstånd, omsorg och rädslor. Har ni också bråkat?

Sjukdomen kommer närmare. Alla känner efter. Lite kondens i näsan eller en allergisk reaktion blir ett hot som måste hanteras, bedömas, sorteras. Bekanta och vänner tror sig ha haft eller ha det, eller känner någon. Eller var det bara ingenting speciellt? I Italien saknas tid och resurser att bränna de döda.

26 Under pandemins andra och tredje våg globalt, första halvåret 2021, var dödstalen i peakarna mer än dubbelt så höga som den första vågen. Även under Omikronvågen våren 2022 var dödstalen högre.

27 ”Personer över 70 år uppmanas nu att begränsa sina nära kontakter med andra så långt som möjligt de kommande veckorna”, skrev Fohm den 16/3-2020. Denna restriktion kom att ligga kvar till i slutet av oktober.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/personer-over-70-bor-begransa-sociala-kontakter-tills-vidare/>; <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/10/nya-allmanna-rad-for-personer-som-ar-70-ar/> [25/1-22]

I Sverige 3D-printas skyddsvisir gratis av något företag som får god publicitet, men Arbetsmiljöverket säger nej. Inte tillräckligt granskat och utprovat.

Utsläppen går ned, miljögifterna lyfter från atmosfären. Fler dör i coronatider, men också färre? Utsläppsstanna industrier går på knäna eller stänger ned. Arbetare i tiotusental permitteras. Ekonomin knakar i fogarna, politiker skjuter till miljard efter miljard. Är det bra eller dåligt?

Alla hoppas att det ska gå över. Snart. Lyssnar man noga på hälsoexperterna finns det ingenting som tyder på det. Trump vill öppna till påsk, men de flesta politiker som genomför drastiska åtgärder verkar noga med att inte prata om tidsperspektivet. Om vi tror på de inflytelserika brittiska forskarna på Imperial College så handlar det inte om månader, utan om år. Andra forskare tycker de är knasiga.

Hur ska vi klara detta, undrar vi? Vissa följer nyheter slaviskt, läser fördjupningsartiklar, kan inte sluta prata om situationen. Andra mår bara dåligt av det, behöver fokusera på annat.

Allt ordnar sig, säger en del. Det går åt helvete, tänker en del. Inte sällan samma personer. Alldeles oavsett tycks alla än så länge kämpa på.

Dag 21.

26 mars 2020.

Att sitta i fängelse är som att vara på hotell, har vi fått höra länge av förespråkare för brutalare straff. Eller åtminstone har fångar det på tok för bra. De får käk och kan titta på TV, och kommer dessutom ut så småningom. Skrämmande! Lås in dem och släng bort nyckeln. Häng dem högt.

Jag undrar hur bestraffningsivrarna känner i karantänstider. Det är inte så jävla kul trots allt att vara instängd i sin lägenhet. Och då är detta ändå en avsevärt mildare form av isolering än att sitta på kåken.

Svenska fångar har sysselsättningsplikt, och tjänar 13 kronor i timmen.²⁸ Deras rörelser, rum och interaktioner med anhöriga och omvärlden kan kontrolleras i detalj. Även deras kroppsöppningar. Deras möjligheter att organisera sig, kommunicera med omvärlden och informera sig om vad som pågår är kraftigt begränsad. Olydnad kan leda till ytterligare bestraffning i form av isolering under ytterligt obehagliga former. De buntas ihop med människor de inte valt i en hårt pressad tillvaro. De representerar inte något tvärsnitt av befolkningen, fängelsesystemet är inte byggt för de rika, mäktiga och privilegierade.

De allra flesta av de som sitter i karantän slipper allt detta. Skillnaden skulle vara att ”de kriminella” har gjort hemska saker och får skylla sig själva. Många på utsidan är benägna att inte bara kasta första stenen utan också den andra och tredje. Oavsett om vi tror på bestraffning som ett sätt att hantera oönskade handlingar, stämmer det att fångar gjort vidriga handlingar? Inte nödvändigtvis. De flesta sitter inte inne för våldsbrott.²⁹ En del döms oskyldiga, det vet vi av en aldrig avslutad radda rättsskandaler. En del har bara försökt förtjäna sitt uppehälle eller trassla sig fram genom tillvaron under miserabla omständigheter efter traumatiska livsupplevelser. En del har gjort riktigt horribla saker. Alla är de mer än de handlingar de dömts för, alla har de ljusare sidor.

Är det därmed så stor skillnad gentemot oss andra, egentligen? Jag har blivit dömd och straffad ett antal gånger, men än så länge aldrig suttit i fängelse. Däremot har jag under tolv års tid varit med i en grupp som besökt Kumlaanstalten varje eller varannan vecka. Jag hävdar att det inte är monster som sitter där, det är människor, som du och jag också är.

De allra flesta av oss har inte dödat någon annan människa. Men vi har direkt eller indirekt orsakat eller varit inblandade i att skada och döda andra, människor och ickemänniskor, och miljön. Många gånger helt i onödan. Vi som lever i den rikare delen av världen har förmåner som grundar sig i kolonialism, utsugning och förtryck. Vi vet att vi ofta gör val som på lite distans och med en lite mer kritisk blick leder till fattigdom, förstörelse och misär. Vi väljer att inte dela med oss av vår tid och våra resurser fast det skulle kunna rädda andra. Vi älskar, hjälper, stöttar, delar med oss. Vi värnar, som alla biologiska varelser, i första hand vår egen och våra närståendes överlevnad och välmående. Och vi har alla också våra skurkaktiga drag och handlingar.

Mars blev månaden när det blev tydligt för alla att hela vårt samhällssystem är ett potentiellt fängelse. I bästa fall en mycket öppen anstalt av lägsta säkerhetsklass, i värsta fall något mycket värre. Oavsett om vi tycker det är en rimlig eller nödvändig åtgärd att stänga in alla människor just nu kan denna ruckning av distinktionen mellan fri och fånge hjälpa oss att se att vi på många sätt alla är instängda i samma båt. Ingen är fri förrän alla är fria, som det klassiska slagordet påminner oss om.³⁰

28 <https://www.svd.se/jo-svart-fa-pengar-i-fangelse-att-racka> [11/3-22]

29 <https://www.kriminalvarden.se/forskning-och-statistik/statistik-och-fakta/anstalt/#Huvudbrott> [11/3-22]

30 Mer om fängelsesystemet i kapitel 6 av *Batongerna slår nedåt* (2016), av undertecknad. En uppdaterad längre sammanfattning av boken med speciellt fokus på svensk polis publicerades sommaren 2022 på min Patreon-sida. <https://www.patreon.com/posts/batongerna-slar-70956556> [16/9-22]

Dag 22.

27 mars 2020.

Det här med radikala åtgärder och tidsperspektiv. Ett kortvarigt undantagstillstånd är en sak, men hur kommer människor och samhällen att påverkas om vi går över till diktatur och sätter samhället på paus i årtal? Kommer vi ens att överleva?

Professor Neil M Ferguson och hans forskarkollegor vid Imperial Collage Londons ”covid-19-Response Team”, som varit rådgivande till den brittiska regeringen, tror som sagt inte på alternativet att bara ”platta ut kurvan” och låta befolkningen utveckla flockimmunitet. Istället förespråkar de en i det närmaste total nedstängning av samhället och perfekt isolering av alla fall ända till dess att ett vaccin har utvecklats. Deras bedömning är att detta i bästa fall kommer ta 12–18 månader. Jonas Vikman, samhällspolitisk chef vid Läke-medelsindustriföreningen, sa till Ekot igår:³¹ ”Vår bedömning är att ett helt klart vaccin, myndighetsgodkänt, färdigt för bred användning tar tre till fem år att utveckla, så i år kommer vi inte ha ett färdigt vaccin.” Om inte dessa åtgärder vidtas, menar Ferguson et al, kommer viruset bara att komma tillbaka när samhället öppnat upp igen. Detta kan till och med bli värre efter initialt drastiska åtgärder än om ingenting hade gjorts.

När ett problem inte längre går att ignorera vill många politiker visa handlingskraft. De kan drämma till med stor kraft, i det här fallet med en aldrig tidigare skådad initiativlusta, som annars saknats när det kommer till svält, klimatförändringar eller bekämpandet av malaria och AIDS, eller för den delen av de förhållanden som göder pandemier. Globalt sett hejar de flesta på eller accepterar. Vi vill ju alla att det ska gå över, och som moderna människor har vi minst sagt svårt att acceptera vår egen sårbarhet, eller att vi byggt ett system som är så bräckligt.

Men det är inte säkert att krafttagen hjälper. När det handlar om engagemang och speciellt samhällsförändring är det ofta helt avgörande om man förmår att planera för insatser som går att upprätthålla över tid. Om en medicin är slagkraftig men inte ordentligt testad finns förstås möjligheten att allt går väl, men det finns också en risk att kuren ger värre konsekvenser än sjukdomen, som vissa påpekat. Om både sjukdomen och patienten dör är inget vunnet, och en biverkning kan vara värre än sjukdomen.³²

Själv betvivlar jag verkligen att världens politiker är kloka och eftertänksamma i det här läget. Långsiktig hållbarhet är knappast det som kännetecknat vårt samhällssystem de senaste tvåhundra åren.

31 <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7438454> [14/2-22]

32 Två år senare, i ljuset av antivaxrörelsens uppsving under pandemin, blir den här metaforen givetvis mer problematisk.

Dag 23.

28 mars 2020.

Jag har slutat kramas. Med tre undantag. När kom egentligen vänskapskramandet, jag har inget minne av att vi kramades i min ungdom? Hela världen distanserar sig, varje människa en rörlig ö. Rör inte vid varandra, rädda de äldre, de sjuka och vården! Rimligt och nödvändigt, av allt att döma, men tragiskt.

Samtidigt som vi nu måste fjärma oss från varandra skapar vi nya mönster för social interaktion som riskerar att dröja sig kvar. I ett samhälle som redan är så alienerat, så präglad av distans, ensamhet och anonymitet är det sista vi behöver att glida ifrån varandra mer. Att utbyte via nätet skulle vara en fullgod ersättning till fysiska möten och närkontakt verkar minst sagt tveksamt.

Det paradoxala är att den sociala distanseringen är nödvändig eftersom vi i masssamhället lever tätare än någonsin.³³ En majoritet av världens befolkning bor nu i städer.³⁴ Befolkningstätheten i kombination med rörligheten, inte minst genom flyget, är en perfekt grogrund för pandemier.

Det kommer en tid efter covid-19-krisen. En önskedröm är att detta blir en period då vi hittar tillbaka till varandra och odlar gamla och nya former av icke påtvingad närhet. Jag tycker mig se små tecken i krisen på en ökad ömhet, en vilja att sträcka sig ut till andra, en längtan efter ömsesidighet. I bästa fall blir detta starten på en våg av nya gemenskapsformer inom, mot och bortom det alienerade masssamhället. Det finns inget som säger ens att urbaniseringstrenden är omöjlig att vända. Jag hoppas på gröna vågor där människor inte bara formar nya gemenskaper, nätverk och rörelser i staden, utan där många också på nytt lämnar städerna, befolkar byar och samhällen under nedmontering och skapar ekobyar och självhushållande kollektiv utanför städerna.

Kram!

33 Mer om "Närhetens förbannelse" på sida 89.

34 <https://ourworldindata.org/urbanization> [11/3-22]

Dag 24.

29 mars 2020.

Som samhälle har vi inte behandlat våra äldre väl. Låt oss erkänna det. Efter ett långt liv av arbete, relationer, glädje och smärta borde de äldre hedras och deras livserfarenhet respekteras. Så har det varit i många traditionella samhällen. I vårt moderna samhälle riskerar ålderdomen istället att bli en period där inte bara kroppen är skör och plågad, utan också en avslutning på livet som fylls av ensamhet, isolering och i värsta fall bristande omsorg.

En ljusglimt i Situationen är förstås all omsorg som nu väller fram när vi alla gör det vi kan för att skydda den här gruppen. Vi som ännu inte nått dit ändrar våra liv i grunden, och inte primärt för vårt eget bästa. Det är vackert. Bekvämligheten får stå tillbaka för solidariteten.

Samtidigt finns tendenser till aggressivitet mot gruppen 70+. De av oss som inte är där än tycker kanske att vi kämpar för att skydda dem, ändå fogar de sig inte alla. Vissa drar runt på stan och hotar ställa till med kaos genom att ignorera riskerna inte bara för sig själva utan för vårdens förmåga att hantera krisen. Det är ett verkligt problem, men det känns också bekymmersamt att se hur de yngres hjälpsamhet gränsar till irritation och i värsta fall hotar att slå över i hatisk lynchmentalitet.

När vi nu alla vill skydda den här gruppen, låt oss göra det idogt men också varsamt och respektfullt. De äldre är mer än potentiella virusfångare. De har en egen vilja, egna drömmar, passioner och ambitioner. Vi har aldrig hela bilden bakom varför människor agerar som de gör, och det är knappast ett alternativ att låsa in alla äldre till dess att vi eventuellt har ett vaccin om några år.

På lördagar brukar jag tillsammans med gruppen Stolta promenerare gå en sväng tillsammans med personer på ett äldreboende i Örebro. En del kanske tolkar namnet på gruppen som att det är vi som går dit som är Stolta över vår insats. Jag ser det inte så. Vi möts över generations- och åldersgränser och gör något tillsammans, och det berikar oss alla. Det är vi stolta över, det är en motståndshandling. I den här perioden bryr vi oss genom att ha verksamheten på paus. Men jag tänker på de boende och ser fram emot den dag då vi får titta på blommorna i stadsparken, samtala om livet, och äta kanelbullar tillsammans igen.

Dag 25.

30 mars 2020.

Kriser både prövar och blottlägger våra övertygelser. Kommer jag ur det här med samma tankar och uppfattningar om världen som innan? Oklart. En del saker jag trodde på för en månad sedan har stärkts, annat har utmanats.

Det är skillnad på åsikter och övertygelser. Åsikter sitter på ytan och förpliktigar ofta föga. ”Åsikter är kläder, grövre eller finare”, som karaktären *människan* säger i Emilia Fogelklous essä från 1905. Övertygelser däremot sitter djupt inbäddade i vår person, de formas över tid av erfarenheter och reflektion och de sitter framför allt ihop med hur vi praktiskt förhåller oss till händelser, situationer och relationer. ”Jag frågar långt mindre efter rocken än efter personen, som bär den.”³⁵ Åsikter går snabbt att formulera, är enkla att se, och mer eller mindre utbytbara. Vilka övertygelser en människa har, däremot, syns framför allt i hur en människa lever, och är inte alltid transparenta, inte ens för den som har dem. De går att ändra, men inte enkelt, och inte utan att själva karaktären hos personen förändras.³⁶

Distinktionen mellan övertygelse och åsikt är det som gör att en ateist på ett flygplan som håller på att störta plötsligt kan upptäcka att hen ber av hela sitt hjärta till högre makter, eller att en pacifist ansluter sig till armén när hans land blir attackerat.³⁷ Tron på Gud, tron på försvarsmakten, fanns där trots allt, den var en vana som visade sig sitta mycket djupare än läpparnas bekännelse.

Tidens övervärderande av rationalitet och formulerade värdegrunder lägger ett täcke över de övertygelser som är mer centrala för praxis och levtt liv. Nu får vi i Situationen en mörk gåva som skakar om och avtäckar. Vissa uppfattningar vi trodde att vi hade visat sig bara ha varit en beläggning, ett ytskikt.

Vad bultar ditt hjärta för egentligen? För vad är du beredd att dö eller döda? Vad är viktigt på riktigt, och vad kan avvaras? Coronastormen drar fram över våra liv och visar vilka träd som är veka eller ruttna, och vilka som står stadigt.

35 Texten ”Människan” ingår i textsamlingen *Medan gräset gror 1*, och finns i Knutson, Ulrika (2009). *Emilia Fogelklou : Sökare, stigfinnare och gränsöverskridare*. Cordia. Citatet finns på s. 48.

36 Det här sättet att tänka kring övertygelser är inspirerat av den radikalbaptistiske teologen James McClendon. För några nyckelcitater, se: <https://gatheringinlight.com/2008/06/04/mcclendon-on-convictions-and-pluralism/> [15/2-22]. Mer i McClendon, James (2002). *Convictions : Defusing religious relativism*. Wipf Stock Publishers, och McClendon, James (2002). *Ethics : Revised Systematic Theology, Volume 1*. Abingdon Press

37 Den sista bisatsen är ett tillägg från mars 2022.

Dag 26.

31 mars 2020.

Att det industriella djurutnyttjandet och den enorma animaliekonsumtionen i dagens ekonomiska system har negativa konsekvenser även för människans hälsa är väl dokumenterat. Här har även en rad pandemier en av sina djupaste rötter.³⁸

Men problemet går djupare än till djurfabriker och kapitalism. Ytterst handlar det om de praktiker som gör människan till den härskande arten på jorden och får oss att agera som om vi vore frikopplade från andra kännande varelser och miljön. Både klimat- och coronakrisen pratar aggressivt om hur beroende och sårbara vi är som biologiska varelser.

Vi varken kan eller bör låtas som om den makt vi tillskansat oss inte existerar, men vill vi ha en ljusnande framtid för oss själva och andra arter måste vi hitta tillbaka till en mer ödmjuk position. Vi behöver lära oss att tassa fram mer varsamt, och öva oss i en grundläggande respekt inför allt levande, och speciellt för andra kännande varelser.³⁹ Att kritiken av djurindustrin växer, och med detta viljan att ändra matvanor och produktion, inger ett visst hopp i detta avseende. Samtidigt är den långsiktiga trenden en kraftig ökning av animaliekonsumtionen. Köttproduktionen har tredubblats de senaste femtio åren,⁴⁰ och köttkonsumtionen i Sverige var enligt Naturvårdsverket två tredjedelar högre år 2018 jämfört med 1960.⁴¹

Trots att jag är djurrättsaktivist uppmanar jag ogärna och sällan människor att bli veganer. Varför är en lång historia. Men just nu dristar jag mig att jag göra det. Att konsumera vegetariskt är att genom praktisk handling peka i den riktning vi skulle kunna gå som samhällen. Innan det förtryckande utnyttjandet av andra djur är borta är ingen av oss hemma, men det spelar roll i vilken riktning vi vandrar. Det är i och för sig etiskt orimligt att betala för att andra ska dödas helt i onödan – att köpa andras kroppar som varor – men att vara vegan handlar som jag ser det ändå inte om moralisk renhet eller individuell frälsning, det handlar om att verka för systemförändring.

Situationen ger alla oss som någonstans inser att detta systematiska våld mot andra kännande varelser är vanvettigt en unik boost. Och även om vi måhända inte är en majoritet än så är vi inte få. Låt oss ta till vara detta och uppmuntra aktivism för miljön och klimatet, för en långsiktigt rimlig konsumtionsnivå och en rättvis fördelning av resurser, och för alla djurs befrielse. Låt oss uppmuntra alla exempel på motstånd, avhopp eller omställning i riktning mot växtbaserade och mer djur- och miljövänliga system för matproduktion. Låt oss pressa på genom och bortom vegotrender för att till sist få se vegonormativa samhällen där institutioner som djurindustri, dödsfabriker och nöjesjakt är ett minne blott.

38 <https://anlib.se/nyheter/inrikes/professor-vart-kottatande-orsakar-pandemier/> [15/2-22]

<https://www.aftonbladet.se/kultur/a/1AjlWM/veganism-minskar-risk-for-pandemier?> [15/2-22]

Wallace, Rob (2016) *Big farms make big flu*. Monthly Review Press. Se också kapitlet "The origins of industrial agricultural pathogens" i Wallace, Rob (2020) *Dead epidemiologists* Monthly Review Press. Wallace (som verkar kritisk mot veganism) skriver även om den omfattande spridningen av covid-19 inom just köttproduktionen (Wallace, 2020, kap. 6 "The kill floor").

39 En vegansk anarkistisk kritik av rådande samhällsordning finns i Springer, S.; Mateer, J.; Locret-Collet, M. & Acker, M. (2021) *Undoing human supremacy : Anarchist political ecology in the face of anthroparchy* (Rowman & Littlefield).

För en blandning av kritiska djurrättsliga perspektiv på svenska, se "Djuret", nr. 56-57 av tidskriften *Fronesis* (red. Somar Al Naher, Amelie Björck, Helena Pedersen och Per-Anders Svärd). <https://fronesis.nu/nummer/djuret/> [11/3-22]

40 <https://ourworldindata.org/meat-production> [15/2-22]

41 <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/kott-konsumtion-per-person/> [4/4-22]

Dag 27.

1 april 2020.

Jag sover dåligt. Mycket dåligt. Och det beror inte på Situationen. I alla fall inte bara. Min sömnapné till trots är jag samtidigt ändå glad och på gott humör. Mitt i allt detta. Det förvånar. En intensiv brottningskamp med nedstämdhet och perioder av depression har annars präglat de senaste åren av mitt liv.

Som många andra har jag knaprat antidepp, i mitt fall från våren 2018 till sommaren 2019. Då mådde jag fint (det hjälper ju inte för alla), men tendensen till nedstämdhet har annars alltid funnits där, och de dagar jag mår helt ok är jag mer än nöjd. Glädjedagarna är normalt sett undantag. Fler trådar i den komplexa väv av orsaker och omständigheter som format mig till den jag är har genom samtal och bearbetning med tiden blivit mer synliga för mig. Till viss del har detta hjälpt, men ”helt frisk” kommer jag nog aldrig att bli, och definitivt aldrig riktigt normal.⁴²

2020 inleddes för min del av en månad med nedstämdhet. Nu verkar den som bortblåst. Det känns orimligt, på gränsen till skamligt. Miljarder människors liv förändras på oönskade sätt, miljontals människor kommer att bli allvarligt sjuka och hundratusentals att dö (kanske många fler), och det utöver det vanliga och ännu mer omfattande lidande som pågår mer eller mindre ouppmärksammat på daglig basis. Och jag har mage att vara glad?

Men jag ruskar av mig glädjeskammen och fortsätter gnälla lite på morgonen inför min älskade livskamrat över min sömnbrist. Jag går upp, promenerar, tränar, äter frukost. Jag diskar, tvättar och städar, skriver, organiserar, volontärer och läser. Jag tar ledigt, tittar på Westworld, äter linschips och dricker öl. Jag gnäller, sörjer, älskar, bråkar. Jag kontaktar vänner och anhöriga och bekymrar mig över barnens, släktens och vännernas väl och ve i det unikum till omvärld vi skakats ned i.

Situationen är inte allt. För den förkrossande majoriteten av oss kommer livet att fortsätta, tills vidare. Om än inte riktigt som vanligt. Kanske aldrig mer som vanligt. Utmaningen är att inte bli helt inkrökta i oss själva i en flykt från omvärlden, men att inte heller försöka uppslukas av Universums totalitet av lidande och glädje.

Du och jag är subjekt, inbäddade och sammanflätade med omgivningen, men ändå subjekt. Vår specifika situation och våra särskilda erfarenheter spelar roll. Vad vi känner och inte känner, vad vi kämpar med och njuter av varierar. Och det är helt okej. Intalar jag mig.

42 Se Efterord för nyansering.

Dag 28.

2 april 2020.

Karantän kostar. Livskvalitet, hälsa, liv. Det påminnes jag lite extra om igår genom en väns belägenhet. Om vi inte mår dåligt själva har vi alla vänner som plågas av Situationen. Det är ingen vild gissning att den psykiska ohälsans kurvor kommer stiga brant, måhända även de exponentiellt.⁴³

Situationen drabbar mig på ett snävt personligt plan mindre än de flesta. Jag har inget lönearbete jag kan bli sparkad från, och min livskamrat och försörjares lön från skolan känns ganska ohotad. Jag är introvert och van att planera upp mina dagar själv med aktiviteter som känns meningsfulla. Och mentalt har jag levt i kollapsen länge. Men så fort jag lyfter blicken en millimeter ovanför naveln ser jag hur det drabbar andra i min närhet, och då är ändå de flesta jag känner och möter människor som inte behöver oroa sig över basbehoven.

Ekonomisk kris i det kapitalistiska systemet slår alltid hårdast mot de fattiga. Att förlora sin drömresa, sitt företag, sin publikplattform, sitt kapital kan säkert vara otroligt tufft (vad vet jag?), men det är ändå något annat när hotet är att inte ha tak över huvudet och mat på bordet. Om man ens har något bord. Även hårdare politiska tag och ökad repression har historiskt sett för det mesta drabbat de mindre privilegierade. Vad tyder på att det skulle bli annorlunda denna gång?

Covid-19 dödar. Exakt hur dödligt det är vet vi inte, men de flesta vetenskapliga uppskattningar jag sett rör sig mellan 0,1 och 1 procent av de smittade. Om de flesta i slutändan får viruset, vilket en hel del talar för, pratar vi om många miljoner. I värsta fall blir vi inte heller immuna på längre sikt, det är fortfarande oklart.

De allra flesta som dör med covid-19 är i och för sig personer som ändå hade haft en kortare tid att leva om de inte blivit sjuka av just detta. Läget är ändå katastrofalt, och det finns ingen anledning att förminska de förödande effekterna av coronahärjningarna. Men även ekonomisk kris, psykisk ohälsa och diktatur leder till lidande, död och förkortade livslängder.

Vilka forskare och politiker sitter nu febrilt och räknar sig blodiga på detta? Vem sliter sitt hår för att göra en vetenskapligt informerad vägning mellan vad Åtgärdernas kostnader och de verkliga vinsterna av dessa i kampen mot viruset. Inte speciellt många, vad det verkar.

Att visa handlingskraft är ordet för dagen. De långsiktiga följderna av dessa beslut måste vi alla leva med. De ekonomiskt och socialt utsatta troligen mer än andra. Det mesta tyder på att vi dessutom, denna handlingskraft till trots, måste leva med covid-19s bärsärkagång under en längre tid. Läget är dystert.

43 Se t.ex. Santomauro, Damian et al (2021) "Global prevalence and burden of depressive and anxiety disorders in 204 countries and territories in 2020 due to the COVID-19 pandemic" i *The Lancet* 8/10-21.
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)02143-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)02143-7) [11/3-22]

Dag 29.

3 april 2020.

Jag har underskattat spänningen mellan Staten och Kapitalet. De sitter harmoniskt i samma bil och myser, och Kapitalet håller i ratten, har jag tänkt. Men Situationen ruckar på invanda föreställningar.

Plötsligt trycktes det på bromsen, häftigt, och det var inte Kapitalets fot som trampade. Börserna kraschar och storföretag vacklar och står på ruinens brant på några veckor.

Det är Staten som agerar, coronaväckt.

Betyder det att politiken styr trots allt, eller är bilen de sitter i en sådan där trafikskolebil där handledaren (politiken) som sitter bredvid har ansvaret och kan nödbromsa i värsta fall? Eller är det bara ett tillfälligt ryck i ratten av någon passagerare?

Nu är ju Staten snabbt där och tröstar det omskakade Kapitalet. Den håller Kapitalet under armarna, förbinder, ger konstgjord andning. Som ett litet barn säger Kapitalet "kan själv" och vill hålla Staten på avstånd när det går bra, men så fort det snubblar och faller springer det till pappa för tröst och stöd. Då är det inget prat längre om det negativa med "bidragsberoende".

Troligen tar det inte lång tid innan pressen på Staten att trycka på gasen igen blir oemotståndlig. Men en konflikt mellan de älskande två har blivit synlig, och det har visat sig att Staten faktiskt *kan* ge Kapitalet ett rejält tjuvnyp. Det är inte omöjligt att bromsa farten in i en allt tätare smog.⁴⁴ Tydligen handlar politiken fortfarande om något mer än det snäva vinstintresset.

44 <https://www.theguardian.com/environment/2020/apr/01/the-fossil-fuel-industry-is-broken-will-a-cleaner-climate-be-the-result?> [26/1-22]

Dag 30.

4 april 2020.

Alla årets väderlekar verkade svepa över oss med full intensitet under två timmar på torsdagseftermiddagen. Det blåste så träd knäcktes utanför våra fönster, regnet öste ned, det åskade och snöade, och mellan varven tittade solen fram. Ett så kallat aprilväder, om än i ovanlig koncentration. Just så tycker jag mars månad 2020 kändes.

Så här i början av april har andra känslor smugit sig på. Om det betyder att det emotionella extremvädret dragit förbi, eller om det bara är lugnet i tornadons öga är oklart. En svag, dov ton av sorg över lidande runtomkring. En växande, pockande, långtande leda. En mer lågintensiv rädsla. Tänk om Situationen upphör att vara just en situation, och istället blir det nya normalläget, den atmosfär vi lever i och inte längre ser?

Jag tycker mig se den tystlåtna mikroskräcken även i ögonen på de jag möter. Jag försöker nu efter nya råd begränsa mitt resande även lokalt, men utan egna transportmedel och med dåliga fötter är det svårt att helt undvika buss. Igår åkte jag buss tre gånger, och handlade på ICA. På både bussen och i affären var det mycket glest mellan raderna. Det påstått typiskt svenska beteendet att sätta sig en person per dubbelsäte, som vi tidigare haft dåligt samvete för, är nu en samhällsinsats. Varje person en potentiell samhällsfara.

En professor i matematik och expert på modeller för spridning av smittsamma sjukdomar presenterade i veckan en beräkning om att halva Sveriges befolkning kommer att vara smittad om en månad.⁴⁵ En forskargrupp från Harvard la samtidigt fram en rapport som pekade mot ett år av mer eller mindre pågående karantänsläge, och räknade då ändå med flockimmunitet.⁴⁶

Om matteprofessorns beräknade spridning är tillräckligt låg för att undvika en extrem överbelastningen på vården, men samtidigt tillräckligt hög för att bygga flockimmunitet kan jag inte bedöma, men jag hoppas verkligen det.

För så här kan vi väl inte leva. Eller?

45 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/halva-sveriges-befolkning-smittad-i-april> [15/2-22]

46 <https://dash.harvard.edu/handle/1/42638988?> [15/2-22]

Dag 31.

5 april 2020.

Vi som aktivistar regelbundet får ofta höra från ordningsmakare, som poliser och väktare, att vi är ”barnsliga” och ”inte lyssnar” om vi inte lyder deras befallningar. Och så kan de säga även om de inte har lagstöd för sina ingripanden.

Att ta emot input från andra är en helt avgörande del av en persons eller grupps välmående och utveckling. Att ”bara vara sig själv”, eller helt strunta i vad andra tycker, är som bäst en fantasi som låter snärtig i poplåtar och hobbyfilosofi, som sämst dödligt. Behovet av hjälp, stöd och vägledning består tills vi släcker ljuset. Aldrig har det varit så tydligt som nu.

Samtidigt är det inte alltid vi kan, bör eller vill ta emot råd. Det är inte alltid läge och det kan finnas rekommendationer därute som är generellt rimliga men inte passar den situation där vi befinner oss. Dessutom finns det så klart röster som bedrar, leder oss fel, slår undan benen. Ibland avsiktligt, oftare oavsiktligt.

Jag tänker inte alls som ordningsmakarna när det gäller lydnad. Det hör till mognad och vuxenblivande, både bokstavligt och bildligt, att lära sig att kunna ta emot ett råd, bearbeta detta i relation till sina egna erfarenheter, övertygelser och omständigheter, idealt sett både öppet och kritiskt, och sedan fatta ett självständigt beslut. Den barnslige däremot har ett ständigt behov av en auktoritetsfigur som bestämmer hur man ska tänka och leva.

Låt oss vara ödmjuka och lyssna på andras råd. Låt oss lägga speciell vikt vid deras ord som har beprövad erfarenhet och kunskap kring det de uttalar sig om, och som kan antas ha ett intresse av att säga sanningen. Men låt oss sky den blinda, omogna lydnaden som pesten. I såväl kris som icke-kris.

”Dåren tycker sig handla rätt; klok den som lyssnar på råd. ... Tanklösa ord kan såra som svärd, men den vises tal ger läkedom.” (Ordspråksboken 12:15, 18)

Dag 31 (2).

5 april 2020.

Under vår virusvår har den auktoritära nationalstaten slagit ut i full blom. I helgen har vi fått veta att regeringen törstar efter befogenheter att kringgå riksdagen,⁴⁷ att Sydkorea, som hade tidig smittspridning, förlänger restriktioner,⁴⁸ och att Tyskland menar sig ha fått ned smittan under R1, bland annat genom att förbjuda sammankomster på ”fler än två personer”. (Är ens två personer en samling?).⁴⁹ Miljarder människors rörlighet har kraftigt begränsats och gränser stängts överallt, EU-fördrag och annat till trots. Förra veckan införde Ungern diktatur,⁵⁰ och i Tunisien gav parlamentet härom dagen regeringen stora befogenheter att styra genom dekret.⁵¹

Representativ demokrati förutsätter att det är tillåtet att mötas och organisera sig, och att en tydlig opposition finns.⁵² Detta är i april 2020 överallt ett minne blott. Kommer demokratin tillbaka efter Situationen?

Det auktoritära och nationalistiska har ju spirat länge, med mer eller mindre öppet fascistiska partier och ledare som vunnit mark och fått inflytande i land efter land. Striden mot tydliga yttre och inre fiender har hamnat i förgrunden. Invandringskritik, kriminalpolitik, förstärkt övervakning och ökade befogenheter till ordningsmakt och makthavare har stått högt upp på agendan. Fattigdoms- och sjukdomsbekämpning, arbetsrätt, miljö- och klimatpolitik och utjämnande fördelningspolitik har däremot försumrats passivt eller motarbetats aktivt under decennier, trots bland annat miljoner döda människobarn årligen och miljarder döda på längre sikt.⁵³

Nu sammanstrålar och koncentreras detta i Situationen. Den utbredda naiviteten är enormt nedslående för frihetliga och kritiskt tänkande människor. Vad ger historien för facit av att koncentrera makten i händerna på en liten politisk elit? Makten monterar inte ned sig själv frivilligt. Den kan genom kamp tvingas att retirera, men det verkar mot den här bakgrunden tveksamt om vi på något smidigt sätt kommer att återgå till den version av representativ demokrati som vi kände.

I Sverige står den blåbruna högern och stöveltrampar tyst i kulisserna och väntar på rätt läge att stappa in och ta över. Det kommer spela en viss roll hur den verktygslåda som överlämnas från dagens styrande ser ut. I år har lagar införts som ger möjlighet att fängsla den som står i vägen för en polisbil (blåljussabotage),⁵⁴ att hacka telefoner och datorer och installera spionvara som övervakar allt som utvisningshotade eller den som misstänks för grövre brott, exempelvis grovt blåljussabotage, gör i

47 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-backar-om-kritiserat-lagforslag> [26/1-22]

48 <https://www.sn.se/nyheter/varlden/sydkorea-forlanger-karantanregler-sm5377560.aspx> [26/1-22]

49 <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/Op9yL1/minskad-smittspridning-i-tyskland-fungerar> [26/1-22]

50 <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1637&artikel=7443494> [26/1-22] I efterhand upplever jag den här beskrivningen som en politiskt motiverad överdrift av (en verklig) skillnad mellan Ungern och andra länder under pandemin. Undantagstillståndet har sedan kommit och gått i Ungern. Den 15/9-2022 deklarerade EU-parlamentet att Ungern inte längre är en demokrati. Av de svenska ledamöterna röstade bara Sverigedemokraternas emot.

<https://www.amnesty.se/aktuellt/covid-19-lag-i-ungern-ger-viktor-orban-och-regeringen-obegransad-makt/>

<https://sverigesradio.se/artikel/7482030>

<https://www.europaportalen.se/2020/11/nytt-undantagstillstand-i-ungern> [14/3-22]

<https://sverigesradio.se/artikel/ungern-infor-undantagstillstand-pa-grund-av-kriget-i-ukraina> [1/9-22]

<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/eu-parlamentet-ungen-ingen-full-demokrati> [3/10-22]

51 <https://www.gp.se/nyheter/varlden/tunisiens-regering-far-utokad-makt-1.26403333> [26/1-22]

52 <https://www.dn.se/debatt/bekampningen-av-corona-hotar-avskaffa-demokratin/> [26/1-22]

53 <https://unicef.se/fakta/undernaring> [26/1-22]

54 <https://www.kontextpress.se/politik/sa-forbjuds-civil-olydnad-med-den-nya-blaljuslagen> [26/1-22]

realtid (lagen om hemlig dataavläsning).⁵⁵ En riktig göttepåse om nästa regering skulle önska att helt upphäva asylrätten, deportera de som inte anses tillräckligt svenska, skärpa straffen, kontrollera media och/eller kriminalisera opposition.

Finns det inget ljus när både Virushotet och Åtgärdshotet lagt en skugga över hela vår värld? Jo. Allt det där andra där ute som fortfarande är vackert, gott och sant finns fortfarande. Kvittrande fåglar, utsträckta händer, längtande hjärtan. Och du som läser den här texten och vill något annat, du finns! Kännande varelser kämpar för livet, och gör dessutom alltid någon form av motstånd under förtryck. Vilka former och grader det motståndet tar sig varierar, men vi kommer inte alla att ge upp. Framtiden är oförutsägbar, och i just det faktumet gömmer sig hopp.

55 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-202062-om-hemlig-dataavlasning_sfs-2020-62 ; <https://lagen.nu/1962:700#K13> (§ 5c) [26/1-22]

Dag 32.

6 april 2020.

”Vi ska gå ut” betyder inte längre ut på krogen utan ut i skogen. Skogen måste ha fått sig en smärre chock i mars månad. Plötsligt fylls den av ett myller av hurtiga motionärer, grillsugna familjer och meditativa ensamvandrare. En del av oss hade glömt den, men nu är vi så tacksamma att den står där och innesluter oss i sin icke-dömande famn. Pulsen sänks, tanken klarnar, andningen bottnar.⁵⁶

Skogen är moder Jords lungor. Vi är numera alla medvetna om den livsfarliga infektion som drabbat hennes kropp. Ändå tillåter vi den pågående misshandeln. Skogen skövlas från Amazonas till Abisko, från Borneo till Bjurås, och ersätts med monokulturer i form av trädplanteringar och foderåkrar till djurindustrin.

Låt oss andas in skogen, och andas ut en ny attityd av varsam respekt. Låt oss passa på att samlas runt våra tända eldar, fantisera om läkedom för planeten, och blåsa på motståndets falnande kol.

56 Se t.ex. Kathleen Wolf et al (2020). ”Urban trees and human health: A scoping review” i *International Journal of Environmental Research and Public Health*. <https://doi.org/10.3390/ijerph17124371>

Dag 33.

7 april 2020.

Irritationen kliade när jag nyligen hörde någon expert prata om karantän i hemmet. Om någon insjuknar bör personen isoleras från resten av hushållet och ha sitt eget rum och en egen toalett. Jo, tjena. Det förvånar inte om de som nu pratar myndigt i media är fast rotade i en viss klassposition, men de begriper väl att vi andra också finns, människor som inte bor i en herrgård eller en villa med flera toaletter och minst ett sovrum per person?⁵⁷

Den husarrest-liknande karantänsvåg som svept över världen är tragikomiskt väl anpassad till den välbärgade, vita, individualistiska medelklassen. De av oss som kan stänga om oss, dricka vår latte och jobba framför datorn som om nästan inget hänt. Men vad händer med de av oss som är trångbodda, hemlösa, ensamma, eller fattiga utan fast inkomst? Grupper som också riskerar att drabbas hårdast av viruset?⁵⁸

WHO hyllade tidigt Kinas auktoritära karantänsingrepp,⁵⁹ och sedan, via Italien, spred sig denna praxis över hela världen. Möjligen blir konsekvenserna relativt sett mindre dramatiska i Spanien eller Norge, medan det ser dystrare ut i delar av USA,⁶⁰ Sydamerika⁶¹ och Afrika. I Indien införde premiärminister Narendra Modi från styrande radikalnationalistiska BJP utgångsförbud för Indiens 1,3 miljarder invånare den 24 mars, med fyra timmars varsel. Miljoner och åter miljoner prekära arbetare stod plötsligt utan möjligheter att fylla sina grundläggande behov, och är nu i folkmassor på vandring bort från städerna i apokalyptiska scener.⁶² En gigantisk explosiv katastrof, skapad med ett nyckfullt penndrag.⁶³

Sånt här händer, tänker jag, ofrånkomligt när en liten grupp politiker från samhällets högre skikt sitter i trygghet och fattar beslut som får långtgående konsekvenser för miljoner eller miljarder människors liv. Den människa är inte född som förmår ha tillräcklig information eller inlevelseförmåga för en sådan syssla. Dessutom är världen en stökig, mångfacetterad, diversifierad plats där en storlek inte passar alla. I synnerhet inte elitens storlek. Det är därför de som berörs av beslut bör ha största möjliga inflytande över dessa beslut. Power to the people.

57 I Coronakommissionens slutbetänkande februari 2022 (SOU 2022:10, speciellt kapitel 8, s. 239-) var detta också en av de kritikpunkter som riktades mot insatserna.

<https://coronakommissionen.com/publikationer/slutbetankande-sou-2022-10/>
<https://arbetet.se/2022/02/25/coronakommissionen-atgarder-under-pandemin-passade-bast-for-medelklass-som-jobbade-hemma/> [21/9-22]

58 <https://www.amnesty.se/aktuellt/i-coronans-tid-vi-maste-prata-om-jamlikhet/> [26/1-22]

59 <https://www.svd.se/lakare-larmade-om-viruset-hotades-med-domstol> [26/1-22]

60 "New Yorks fattiga i kläm av stängda skolor: 'Jag gråter'", Emelie Svensson.
<https://www.svd.se/new-yorks-fattiga-i-klam-nar-skolor-stanger-jag-grater> [26/1-22]

61 "Utegångsförbud slår mot fattiga i Latinamerika", Lotten Collin.
<https://sverigesradio.se/artikel/7440539> [26/1-22]

62 <https://www.expressen.se/nyheter/ett-helt-folk-flyr-staderna-i-indien/> [26/1-22]

63 <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/indisk-arbetare-vi-dor-av-hunger-eller-virus> [26/1-22]

Dag 34.

8 april 2020.

”Allt löser sig!”

Jag hör peppiga budskap från alla möjliga håll, men käck uppmuntran kan vara nedslående. I synnerhet om den är byggd på kvicksand. Jag förstår verkligen att positivt tänkande kan vara en fungerande strategi för vissa människor i vissa situationer. Men mig passar det i regel mindre bra.

Varje gång jag går in på SVT:s ”Senaste nytt om coronaviruset” måste jag plåga mig igenom rubriken ”Några ljusglimtar i kampen mot corona”, innan nyheterna kommer.⁶⁴ Där får jag veta exempelvis att någon gamling blivit frisk. Det gör mig nedstämd. De allra, allra flesta blir ju friska (eller inte ens sjuka), även merparten av de riktigt gamla. Att då påpeka att folk blir återställda målar ju bara ett överdrivet mörkt landskap, det låter som om den förväntade dödligheten vore 100 procent.

Jag får också veta att det finns några olika länder där spridningen minskar, eller där de till och med lyckats pressa ned spridningen under R1. På vilket sätt det skulle vara en ljusglimt är oklart. Det enda intressanta är ju hur virusets skadeverkningar, och Åtgärdernas effekter, slår på lång sikt. Och än så länge känns det minst sagt skakigt att utgå från att en extremt låg spridning just nu måste vara något positivt när det gäller ett virus vi antagligen måste lära oss att leva med. Jag förstår att det blir en glädjekälla utifrån ett specifikt perspektiv på strategin för coronahanteringen, men det är långt ifrån alla som tror på den strategin. Exempelvis jag gör det inte.

Dessutom. Allt ordnar sig inte. En del saker går åt helvete. Livets mortalitet är som bekant 100 procent. Även om livet innehåller mycket glädje och skönhet kan det också, i olika utsträckning, vara en ökenvandring. Det är nödvändigt för att hålla livsmodet uppe och rörelsen igång att veta att det finns oaser där ute, och att njuta i fulla drag av dem när det är möjligt. Men få saker är så nedslående som en hägring. Gränsen mellan pepp och depp kan vara hårfin.

64 <https://www.svt.se/nyheter/nyhetstecken/nagra-ljusglimtar-i-kampen-mot-corona> [26/1-22]

Dag 35 (långfredag).

9 april 2020.

”När Jesus dog på Golgata, han evig seger vann.”

De kristna storhelgerna kan plötsligt få gamla väckelsesånger att börja spela i mitt huvud. Jag kan se mig själv som ett vilset barn sitta där någon påsk i det mörkröda Filadelfiakapellets slitna träbänkar, i den mörkröda värmlandsorten. Det bänkade barnet sjunger orden från Carl Widmarks gamla slagdänga, nr. 424 i pingströrelsens sångbok *Segertoner*, som en självklar, om än stundom svårbegriplig sanning.

”Till himmelen jag går, dit synden aldrig når. Ett härligt land! Där härskar evig vår.”

Känslan av utanförskap präglade hela min barndom och ungdom djupt. Vi var utbölingar från Stockholm (och Norrland) som landade i det lilla homogena brukssamhället Hagfors när jag var fyra år. Jag tror att jag bland skolbarn var den enda pingstvännen, och jag befann mig under nästan hela min skoltid i spannet mellan uppenbart mobbad och självpåtaget utesluten ur gruppdynamiken, om än alltid lyckligtvis tillsammans med en nära vän. Om skolan var en osäker och ofta ångestframkallande plats var hemmet bättre, där fanns mycket kärlek och värme som jag är evigt tacksam för. Men även här fanns en otrygghet som genererades av mina föräldrars högljudda bråk och oförutsägbara, dramatiska humörskiftningar. Om mamma och pappa var borta och kom hem sent väcktes genast oron att Jesus kunde ha kommit tillbaka och att de och alla andra sant troende kunde ha blivit uppräckta till himlen medan jag blivit ”left behind”, utelämnad åt antikrist och Harmageddon.

”Min vandring nu mot ljuset går i Jesu helga spår. Han leder mig vid handen, torkar milt var smärtans tår.”

I kyrkan och genom tron fick jag samtidigt en berättelse som gjorde mina erfarenheter begripliga, och på något sätt hanterliga. Jag älskade över alla andra sånger psalmen med den klämmiga refrängen ”Seger, seger, härlig blodköpt seger. Seger, seger, seger alla dar”. Jag lärde mig att utanförskapet var något naturligt för Jesus efterföljare. Vi som troende var inte som de andra, därför hatade världen oss. Att lida var att segra.

”Mitt samfund är i himlen, mitt banér är kärleken. Och Andens gåva, gudasänd, är panten på mitt hem.”

Den övermänskliga kompisen, den (ofta inbillade) gemenskapen i församlingen, det himmelska hemmet, det inre dopet i den Helige Ande, och inte minst Jesus andliga seger över synden och döden på korset, i denna osynliga värld fanns en tröst som aldrig kunde tas ifrån mig. Den följde mig långt upp i vuxen ålder. När jag många år senare successivt berövades, eller övergav, det himmelska, förändrade det mig. Men jag blev inte en helt annan människa. Det var mer som om jag började tala andra språk [sic] än den dialekt av kristniska jag lärt mig under min uppväxt. Efter hand blev dessa andra språk viktigare för mig. Jag lyckades inte navigera efter trons karta i den terräng där jag befann mig, och gav till sist upp.

Just nu lever vi i en värld där hela jordens befolkning påverkas av osynliga krafter mer påtagligt än någonsin. Rädslan för en fiende vi inte kan se förändrar våra beteendemönster på djupet. Den moderna, världsbehärskande Människan visar sig i coronakrisen, i ett skört ekonomiskt system som alla

är beroende av, i den accelererande klimatkatastrofen, vara helt beroende av krafter som hon inte kan styra efter eget godtycke.

Vi förmår inte ens, trots all teknologi och teori, räkna ut hur allt kommer påverkas. Till och med att enas om det minst dåliga handlings sättet verkar omöjligt. Allt är skrämmande ogenomskinligt och gåtfullt. Kompasserna snurrar och våra kartor tycks oläsbara.

Det här är en tid när det tär, spränger och brister i allt vi hoppats på. Som lärjungarna, och som mästaren själv i evangeliernas berättelse bryter vi brödet darrande, förvirrade i skymningen. Vi har beslut som måste fattas. Vad som helst kan hända.

”Det var natt.” (Joh. 13:30)

Dag 36.

10 april 2020.

Varför bryr sig politiker över hela världen nu, när de annars skiter i betydligt större hot mot liv och hälsa? Det är en fråga som smattrat som en våryster hackspett på mitt sinne.

Jag gör verkligen inte anspråk på någon expertis i psykopolitik, eller vad vi ska kalla det. Men jag undrar om inte den brittiske premiärministern Boris Johnsons insjuknande i covid-19 ger en viktig ledtråd. Corona är ett plötsligt, påtagligt och direkt hot mot beslutsfattarna själva. Många av dem är i en ålder där antingen de själva, eller deras nära anhöriga, som föräldrar eller syskon, tillhör riskgrupperna och kan insjukna eller dö i närtid. Detta skiljer corona från de hot som klimatförändringarna, miljöförstörelsen, malarian, hungern eller djurfabrikerna utgör.

En annan viktig aspekt tror jag är att insatserna snabbt och smidigt stärker politikernas makt. Denna makthunger behöver inte vara speciellt medveten eller illvillig. Vi delar alla egenintresset och viljan att känna oss betydelsefulla och tro att det vi gör har en synlig effekt. Om vi dessutom är övertygade om att våra insatser hjälper människor vi älskar och bryr oss om, då känns det djupt tillfredsställande.

Det finns ingen hemlig världskonspiration, ingen grupp som sitter bakom kulisserna och styr världen i det fördolda. De som fattar de viktiga besluten nu är människor som du och jag, med makten som den avgörande skillnaden. Men det är en makt som vi gett och ger dem. På gott och/eller ont.

Dag 37 (påskdagen).

11 april 2020.

Den påtvingade pausen frustrerar många, med sin knasiga blandning av uppståndelse och stiltje. Till och med jag, som annars ibland kan sukta efter att systemet ska bäva, och ändå tillbringar mycket tid själv, längtar efter en återgång till normaliteten.

Men kanske kan vi också se denna uppdämning i strömmen som en öppning, ett erbjudande. Det är just normaliteten som fört oss till den här punkten. Systemet är skört, det har vi alla märkt, men det är också den rådande ordningen som bäddat för Situationen. Vi får därför inte återgå till det normala. Nu finns mitt i all sjukdom och tragik en unik möjlighet att byta riktning, som individer, som grupper, som samhällen. Låt de av oss som kan och är friska ta emot detta som ett utrymme för reflektion, studier, samtal, omvärdering. Och sedan står vi upp ur våra gravar och tar itu med den nödvändiga uppgiften att förändra våra liv och den vackra men sargade värld vi tilldelats.

Dag 39.

13 april 2020.

Vilka ligger *egentligen* bakom coronakrisen? Tydligt storföretagen bakom 5G-tekniken, hävdade någon som varit en politisk frände nyligen på sin hemsida. Dessa giriga kapitalister har skapat detta inbillade hot för att göra samhället ännu mer beroende av deras övervakningsteknologi. Förslag som framförts från annat politiskt håll om virusets arkitekter har varit Nordkorea, Kina eller USA. Eller är det tvärtom så att det är svenska myndigheter med Tengil i spetsen som valt passivitet för att de vill smitta alla och offra tiotusentals människor? Eller är det muslimerna, judarna, eller kanske nazisterna som snickrat ihop denna lömska plan för världsherravälde?

Som människor har vi en tendens att se vilja och avsikt bakom oväntade händelser och skeenden. När man lever som samlare-jägare i ett mindre band av likasinnade, i en miljö med många livsfaror, som vi gjort större delen av vår tid här, är det helt avgörande för överlevnaden att snabbt kunna upptäcka andra okända varelser och läsa av deras intentioner. Och det är mer gynnsamt att vara överkänslig än tvärtom. Hellre ta en vindpust i gräset för en orm, än tvärtom. Vi har därför utvecklat en hyperaktiv ”agency detection device”,⁶⁵ menar vissa evolutionsbiologer.

Inom kognitiv/evolutionär religionsteori finns en idé, som i mina öron inte låter orimlig, om att tron på osynliga andar och gudar kan vara en biprodukt av vår benägenhet att ha en överdriven intuition för intention.⁶⁶ Och det slår i så fall inte bara igenom inom ”religion”, om nu ett sådant fenomen existerar. Rutinmässigt beskriver vi och agerar som om marknader, organisationer och nationer reagerar, planerar och handlar, trots att vi vid närmare eftertanke inte tänker att de är medvetna varelser.⁶⁷

Dilemmat, förstås, är att vi idag lever i helt andra typer av samhällen, där de egenskaper vi förvärvat över tid och som tjänade oss väl tidigare istället kan vändas till ett direkt hot mot vår överlevnad. Det blir till exempel väldigt svårt för oss att på allvar ta till oss att det kan finnas existentiella hot mot oss som art som är inbäddade i en livsmiljö som vi inte bara kan fly ifrån. Det verkar vara mycket lättare att tänka sig en medveten aktör som vill en ont (eller gott), än att se problem (och möjligheter) som är inbyggda i en ordning vi själva ständigt är invecklade i.

I detta avseende kan det vara ödesdigert om vi alla ”lyssnar till våra hjärtan” och bara använder ”sunt förnuft”. Det finns livsfarligheter som är inbyggda i det normala och som inte är någons fel. Detta är en jobbig och kontraintuitiv insikt som coronakrisen kanske kan hjälpa oss att bearbeta.

65 https://en.wikipedia.org/wiki/Agent_detection [27/1-22]

66 Se t.ex. Guthrie, Stewart (1995) *Faces in the cloud : A new theory of religion* (Oxford University Press); Tremlin, Todd (2010) *Minds and gods : The cognitive foundations of religion* (Oxford University Press); Thurffjell, D. (red.) (2016) *Varför finns religion?* (Molin & Sorgenfrei förlag)
<https://www.religiousstudiesproject.com/podcast/religion-as-anthropomorphism-an-interview-with-stewart-guthrie/>
[27/1-22]

67 Det här är inte en kommentar till aktör-nätverksteori.

Dag 40.

14 april 2020.

Jag grubblar mycket på framtiden nu. Kanske alltför mycket. Vart är vi på väg?

Samtidigt som Frankrike nu förlänger utgångsförbudet med en månad,⁶⁸ och WHO varnar för att lätta på restriktionerna,⁶⁹ börjar flera länder att rucka på nedstängningen⁷⁰. Oxfam har å sin sida flaggat för att en halv miljard människor riskerar att sänkas ned i fattigdom.⁷¹ Akuta nya problem med matförsörjning och hälsovård har rapporterats inte bara bland utsatta i Indien och vissa afrikanska länder.⁷² Även i Storbritannien säger miljoner att de saknat mat upp till ett dygn.⁷³ Och igår pratade MSB om möjliga problem i mat- och vattenförsörjningen i Sverige.⁷⁴ När de politiska tendenserna de senaste dagarna börjat peka i lite olika riktningar aktualiseras frågan vem som tar ansvar för att främja ett långsiktigt helhetsperspektiv.

De inflytelserika forskarna från Imperial Collage, som väglett den brittiska regeringen, och som en grupp svenska experter på SVD debatt igår menade tillhör ”de bästa forskarna”,⁷⁵ kom den trettonde mars med en ny rapport. Där varnar även de (på nytt) för riskerna med lättade restriktioner.⁷⁶ Deras uppskattning är att endast 4,9 procent av befolkningarna i de europeiska länder de räknat på är smittade, och att vi därför är långt från flockimmunitet. Tidigare har de argumenterat för att kraftiga restriktioner måste finnas kvar större delen av tiden ända tills ett vaccin är tillgängligt. Detta tar enligt de mest optimistiska uppskattningar jag sett minst ett år, eventuellt betydligt längre.

Trots att de brittiska forskarna själva säger att de inte vet om sådana här ingripanden är möjliga att upprätthålla över tid, och medger att de inte alls räknat på de ekonomiska, sociala och psykologiska effekterna, är det ändå denna linje de propagerar för. Det är också värt att notera att deras rapport inte genomgått sedvanlig vetenskaplig peer review.⁷⁷ När jag själv skummade den senaste rapporten stötte jag på den felaktiga uppgiften att Sverige förbjudit folksamlingar på fler än tio personer,⁷⁸ vilket indikerar att andra fel som flyger över min skalle kan finnas.

Det har talats om att Sverige genomför ett ”experiment” med befolkningen på grund av sin (just nu) påstått avvikande linje i coronabekämpningen. Jag har inte, speciellt då jag är såväl frihetlig som antinationalist, något behov av att försvara svenska myndigheter. Jag utesluter inte att det exempelvis visar sig så småningom att våra nordiska grannländers ledare haft en approach som reducerat virusets skadeverkningar mer än svenska beslutsfattare. Men om den svenska linjen är ett experiment är det ännu mer så att stänga av demokratin och stänga in befolkningen under månader eller mer, utan att ens

68 ”Förlängt utgångsförbud i Frankrike”, Margareta Svensson. <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7451443> [27/1-22]

69 <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/10/trump-pushes-to-reopen-coronavirus-hit-us-economy-as-approval-ratings-fall> [27/1-22]

70 <https://www.dn.se/nyheter/varlden/flera-lander-lattar-pa-restriktioner-men-toppen-inte-nadd-pa-pandemin/> [27/1-22]

71 <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/09/coronavirus-could-push-half-a-billion-people-into-poverty-oxfam-warns> [27/1-22]

72 <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/ensidigt-fokus-pa-corona-kan-vara-dodligt-for-afrika?> [27/1-22]

73 <https://omni.se/manga-i-storbritannien-gar-hungriga-under-krisen/a/Vb8LJ3> [27/1-22]

74 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/msb-varnar-for-nya-problem> [27/1-22]

75 <https://www.svd.se/bortse-inte-fran-de-basta-forskarnas-modeller?> [27/1-22]

76 <https://www.imperial.ac.uk/media/imperial-college/medicine/mrc-gida/2020-03-30-covid19-Report-13.pdf> [27/1-22]
(Siffran 4,9 % finns på s. 12.)

77 ”Hur hanterar medier osäkra coronasiffror?”, Lars Truedson. <https://sverigesradio.se/artikel/7437082> [27/1-22]

78 ”[F]or example, most countries have banned gatherings of more than 2 people when implementing a lockdown, whereas in Sweden the government only banned gatherings of more than 10 people.” (S. 13)

visa någon plan för hur länge det ska pågå och vad målet är, och dessutom utan en transparent vägning gentemot de förväntade effekter sådana drastiska metoder kan komma att ha på liv, hälsa och samhällen. Experiment eller ej, oansvarigt känns det åtminstone.

Dag 41.

15 april 2020.

Jag tvättar händerna som aldrig förr, och tänker på ”renhet”. Jag erkänner skamset att handtvagning inte varit min starkaste sida tidigare.

I den religiösa tradition där jag har min bakgrund har det funnits en stark betoning av renhet. Rituell renhet, att hantera kroppen på korrekt sätt inför Gud, är ett viktigt tema i Bibeln. Denna typ av renhet flyter där också samman med hygienisk och moralisk renhet, och har en kollektiv karaktär.

I den frikyrkliga traditionen fick detta genomslag bland annat i idén om att den alternativa gemenskapen, Guds församling, skulle hållas ren – distinkt, helig, separat från ”världen” – annars skulle den tunnas ut, förfläckas, upphöra att vara ”salt och ljus”. En handfull symbolfrågor och identitetsmarkörer stakade upp gränserna. Smutslitteratur, sexuell orenhet, alkohol och annat ”världsligt beteende” skulle rensas ut genom ”församlingstukt” och uteslutning.

I storsamhället fick renhetsivern sitt dystraste uttryck i 1900-talets militanta nationalism. Nation och stat hörde ihop i nationalstaten, och landet tillhörde rättmätigt det sunda, friska och vita folket. De oönskade och undermåliga skulle kontrolleras, förbättras eller separeras, rationellt och effektivt i bästa moderna anda. Rashygien, sterilisering, deportation, avskiljning och gaskammare blev verktygen här. Tankefiguren sträckte sig från det socialdemokratiska folkhemmet till den tyska nazismen.

Allt detta tänker jag på när jag nu tvättar händerna i ängslan. Jag oroar mig för virusets spridning och framfart, men minst lika mycket för den nyfascism och radikalnationalism som på nytt vuxit sig stark redan innan corona. Det fanns en period när jag gjorde upp med min bakgrund då jag såg alla renhetsideal som giftiga, då jag ville *ta avstånd* från allt renhetstänkande. Kasta ut det, rena mig från det... Nu spolar jag bort denna naiva antirenhetsidé varje gång jag vrider på kranen.

Händer tvättas, avstånden växer, makten koncentreras, rädslorna blommar, gränserna stängs och nationalstaten stärks. Kan renheten hanteras, eller kommer den nu att gå totalt bärsärk, igen?

”Dra bort från dem och skilj er från dem. Rör inte vid det som är orent.” (2 Kor. 6:16)

Dag 42.

16 april 2020.

”Sweden did that, the herd, they call it the herd.”
President Donald Trump, om Sveriges coronastrategi.⁷⁹

Jag tror (tyvärr) inte att det är någon allmän empati eller naturlig omsorg om de sköra och utsatta som fått de flesta av oss att ändra våra vardagliga beteenden i grunden. I så fall hade vi också gett bort vårt överflöd till de fattiga, bojkottat djurindustri och nöjesjakt, avstått flygsemesterar för klimatets skull, och så vidare.

Det är det sociala trycket. Vi är inte den moderna, liberala Individ som klarar sig själv och väljer fritt. Vi är flockdjur, vi behöver tillhörighet, vi är sammanlänkade med andra, oavsett vi ser det eller inte. Vi behöver varandra lika mycket som vi behöver mat, vatten, värme och skydd. Isolering bryter ned och dödar till sist. Därför är det livsviktigt för oss vad andra tycker och tänker om oss. Det är därför skam fungerar och är så lätt-internaliserad. Det är därför de flesta är *normala*, vi följer typiskt sett de sociala normerna med ett minimum av öppet motstånd.

Från mitt perspektiv är de här mekanismerna värdeneutrala och mer eller mindre universella. Det spelar ingen direkt roll vad vi tycker om att vi är flockdjur, det är ändå så det fungerar. Men det går att dra slutsatser av det, och nu tänker jag bortom pandemin. En sådan är att de flesta människor svårligen kan övertygas att ändra inriktning och bryta mot normerna genom rationella argument eller moraliserande. Det är otillräckligt för radikal förändring att försöka övertyga personer en och en. Själva normerna och strukturerna behöver förändras, och för det behövs inte bara ödmjuk vädjan, det behövs press och påtryckningar, det behövs politik. Inte nödvändigtvis nationalistisk partipolitik eller beslut som bottnar i väpnade styrkors hot, inte nödvändigtvis storskaligt, inte nödvändigtvis politik uppifrån. Men likafullt politik. The herd!

⁷⁹ <https://edition.cnn.com/2020/04/10/europe/sweden-lockdown-trump-intl/index.html> [28/1-22]

Dag 46.

20 april 2020.

Efter en dryg månads aktivt och hyperintensivt, i det närmaste konstant fokus på Situationen, stampade jag på bromsen i fredags.

Nästan omedelbart infann sig en slags rogivande trötthet, ett närmast meditativt tillstånd. Vårsol och umgänge, fågelkvitter och långpromenad, podlyssnande och läsande stillade mitt oroliga sinne under helgen.

Parallellt med detta har en handfull berättelser från vården kommit känslomässigt närmare och för första gången väckt en medveten rädsla hos mig. Jag som kan känna ett sting av förakt inför starka reaktioner på någon privilegierad kändis på distans som dör, blev plötsligt påverkad av Adam Alsings bortgång i covid-19.⁸⁰ Trots att jag aldrig brytt mig om honom eller följt hans program. Kanske mest för att han är en man bara sex år äldre än mig, vars ansikte vi råkat se ofta under många år.

”Säger du så för att slippa vara rädd?”, undrade en klok vän jag mötte och samtalade med i veckan. Och nu kan jag ana att jag sökt efter ett handtag på en ohanterlig situation. För mig har det framför allt handlat om att försöka förstå hur långvarig och djupgående Situationen kan tänkas bli. Jag har väl tänkt att en överblick över krisens landskap skulle underlätta hur man ska orientera sig i den här nya världen.

Jag tror inte på Gud och ber inte, ens i kris, men vissa böner har ändå dröjt sig kvar i mitt hjärta. I den populära sinnesrobönen finns raden om hjälp att acceptera det vi inte kan förändra. I en slags motstånd mot, eller oro för, den passivitet som en sådan inställning kan leda till har aktivister kastat om orden och sagt att ”vi förändrar det vi inte kan acceptera”. Jag lutar åt att de två perspektiven berikar varandra.

Den här veckan vill jag lära mig att acceptera att det vi står mitt i, eller snarare precis i början av, kan vara en lång period av påtagliga men oförutsägbara kriser i våra samhällen. Även om toppen skulle ha nåtts i Stockholm och spridningen i stort skulle upphöra i sommar, som det möjligen finns tecken på, kommer krisen inte att vara över. Just nu är det omöjligt att sätta det där av vissa efterfrågade slutdatumet, eller att förutspå virusets framfart och utveckling med säkerhet, och ännu mindre människors och samhällens respons på viruset över världen.

Framtiden är oviss och jag har inte kontrollen. Ingen har kontrollen. Men i just denna dimma vill jag lära mig mer om vad som är viktigt, vad som bör bevaras, och vad som kan eller bör förändras.

”Gud, ge mig sinnesro att acceptera det jag inte kan förändra, mod att förändra det jag kan och förstånd att inse skillnaden.”

80 <https://www.expressen.se/nyheter/adam-alsing-ar-dod/> [4/4-22]

Dag 47.

21 april 2020.

Trots att djurhållningen bidrar till pandemier glöms de ickemänskliga djuren bort i Situationen.⁸¹ Det slår ned modet på mig. Jag bar en skärva av hopp om att detta kunde bli ett fönster genom vilket vi kunde se lite längre. Motsatsen verkar bli fallet. Vi blir mer speciesistiska, mer nationalistiska, mer självcentrerade.

Över hundra miljoner plågas och dödas i djurindustrin varje år, bara i Sverige.⁸² I veterinären Lina Gustafssons omskrivna bok *Rapport från ett slakteri* får vi genom hennes ögon och känslor kliva in i den vidriga vardagen på ett svenskt slakteri, och se bland annat hur den ineffektiva och patetiska djurskyddslagen bryts rutinmässigt.⁸³ Det är en välskriven och omskakande text, även för en djurrättsaktivist med slakterimotstånd högt på agendan.

Hur länge ska det dröja innan vi blir av med dessa samhällets noder för systematisk grymhet? Hur kan vi trampa fram så brutalt på denna vackra planet? Mitt hjärta blöder, jag står inte ut.

81 Hur det går till när de ickemänskliga djuren glöms bort i alla upptänkliga politiska perspektiv beskriver författaren och aktivisten Pelle Strindlund i boken *Alla mot djuren : De politiska ideologierna och världens varelser* (2021, H:ströms).

82 <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2022-02-11-animalieproduktion-ars--och-manadsstatistik---202112>

2021 dödades 116 miljoner ”fjäderfän”, en ökning med 6 % från 2020.

https://statistik.sjv.se/PXWeb/pxweb/sv/Jordbruksverkets%20statistikdatabas/Jordbruksverkets%20statistikdatabas_Animalieproduktion_Slakt/JO0604A5.px/

<https://www.ja.se/artikel/2230158/ny-statisk-fr-svensk-animalieproduktion-2021.html> [16/2-22]

83 Gustafsson, Lina (2021). *Rapport från ett slakteri : En veterinärs berättelse*. Natur & Kultur

Dag 48.

22 april 2020.

För första gången under krisen kom igår en nyhet som gjorde mig riktigt glad. Enligt en beräkning som Fohm presenterade är så mycket som en tredjedel av stockholmarna snart smittade.⁸⁴ I dagarna har också f.d. statsepidemiolog Johan Giesecke och matteprofessorn Tom Britton kommit med liknande uppskattningar.⁸⁵ Detta kan förstås låta illavarslande, men om det stämmer betyder det att mortaliteten i covid-19 är många gånger lägre än de vanligast förekommande uppskattningarna på 0,9 procent (ibland högre). Det skulle också innebära att Stockholm har passerat peaken, och att det skulle kunna komma lättnader i restriktionerna i början av sommaren.

Finns det smolk i bägaren? Ja, alltid. Vi vet inte om man blir immun eller hur länge,⁸⁶ även om de flesta forskare verkar tro på åtminstone en tid av immunitet. Vi vet inte om vissa länder kommer lyckas att ha stängt och strypa smittan tills ett vaccin kommer, och hur det påverkar deras samhällen, och kan därför ännu inte väga Sveriges strategi mot andras. Fohm har dessutom skrivit fram i sin rapport att det går 1 000 oupptäckta fall på varje upptäckt, vilket skulle ge omkring 18 miljoner stockholmare!⁸⁷ Ett sådant plump fel, och det faktum att detta värde återkommer i rapportens beräkningar, sänker så klart trovärdigheten. Ett annat tydligt misstag har också slunkit med i de första resultaten från antikroppstesterna.⁸⁸ (Problem i statistik och beräkning förekommer även i andra skattningar internationellt.) Inte heller vet vi hur den regionala utvecklingen i landet, där det just nu skiljer mycket mellan olika regioner, kan komma att se ut.

Men jag väljer den här gången att näpsa min ganska pessimistiska grundinställning och fokusera på något som trots allt ser ut som ett ljus i coronatunneln.

84 Den aktuella rapporten drogs senare tillbaka. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/600-000-smittade-i-stockholm> [28/1-22]

85 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/matematikprofessorn-ungefar-30-procent-i-stockholm-ar-smittade> [28/1-22] I januari 2022 återopades fortfarande Britton som expert, med samma budskap: snart är det över.

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/expert-minst-150-000-svenskar-smittas-av-corona-varje-dag>
<https://tt.omni.se/expert-vi-ar-nara-flockimmunitet/a/66dmEr> [28/1-22]

86 <https://uk.reuters.com/article/us-health-coronavirus-southkorea/south-korea-reports-recovered-coronavirus-patients-testing-positive-again-idUKKCN21S15X> [28/1-22]

87 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/sifferfadas-fran-folkhalsomyndigheten-backar-om-coronasiffror-i-stockholm> [28/1-22]

88 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/nya-antikroppstestet-baserat-pa-osaker-underlag> [28/1-22]

Dag 49.

24 april 2020.

Pandemin illustrerar slitningar och sprickor i ett globalt system med nationalstater. Genom den världsvida infrastrukturen spreds viruset snabbt som ögat, sedan följde ökad protektionism, stängda gränser, och en kamp mellan olika mer eller mindre repressiva strategier för social distansering. Den rådande ekonomiska ordningen känner däremot inga gränser och skakar över hela fältet.

De här spänningarna kommer av allt att döma att intensifieras framöver. På grund av bland annat de stora variationerna i strategi mellan länder befinner sig smittspridningen i helt olika faser. Enligt vissa beräkningar kan de flesta snart ha haft smittan i länder som Sverige och Italien, medan andra länder knappt har någon spridning alls. När nu ambitioner finns att lyfta restriktioner kan detta komma att slå väldigt olika och eventuellt förstärka latenta konflikter mellan olika länder och områden.

Reaktionerna på den globala krisen har varierat över det politiska spektrumet, från de som vill ha en världsregering till de som vill ha ännu radikalare nationalism. Storskaligheten har oavsett regerat – åtgärder som både omedelbart och på lång sikt förändrar livet för miljoner, ibland hundratals miljoner, människor har klubbats igenom på en kafferast.

Men samtidigt som detta skett har medvetenheten stärkts om att vi även i en cybertechno-värld är specifika kroppar på specifika platser. Världen har både vuxit och krympt, och våra kroppars skörhet och beroende av omgivningen har aldrig varit så tydligt, till och med för privilegierade västerlänningar. Kanske rör vi oss vare sig mot förstärkt nationalism eller globalisering, utan mot en ökad betoning av de lokala perspektiven? Finns det ett liv även om eller när det globala systemet och nationalstaten krackelerar? Detta kan rentav visa sig vara en, i stort sett ignorerad, ödesfråga för mänskligheten.

Dag 50.

Klockan 04:38, 24 april 2020.

Det är vinter, jag befinner mig i en gles skog. Ett tjockt lager fluffig snö täcker marken och träden. Jag är inte ensam. Utspridda bland träden står tio vänner. Vi håller avstånd, ty detta är påbjudet.

Vad gör vi där? Jo, det är fest! Jag har fyllt år, och dristat mig att mitt i coronatiden arrangera födelsedagskalas. Detta är dubbelt unikt, även i vanliga fall undviker jag att bjuda in till fest, eftersom jag aldrig förmår dra gränsen mellan vem som ska bjudas in och vem som ska utelämnas. Vi konverserar ståendes i det vintriga landskapet, utan förtäring. Ändå är stämningen hög. Vi har varandra.

Så plötsligt kryllar skogen av oinbjudna gäster, det är män och kvinnor, propert klädda i kavaj eller blus med anteckningsblock och blyertspennor i händerna. Det visar sig vara snuten! Och de är inte glada. Det blir inte vi heller. Vi följer ju alla riktlinjer som goda medborgare, ändå ska de ge oss på oss och härja. Har de inget annat att göra, har de inget biljardbord på stationen? tänker jag.

Namnen! De insisterar prompt på att samla in alla gästernas namn. Vi har inget tillstånd. Deras blickar är stirriga och deras kroppsspråk undvikande och ängsligt. De är uppenbart rädda för Smittan. Jag vägrar, vi har inte gjort något fel, inte heller har vi brutit mot lagen, inte ens mot Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Mest bekymrad är jag för mina gäster som jag utsatt för detta.

I nästa scen i nattens dröm sitter jag i en soffa i något som verkar som ett väntrum, tillsammans med ett par av mina vänner och en dam med anteckningsblock som spänner blicken i mig. Hon är frågvis, men jag känner mig fortfarande obstinat.

Och förresten, hur kom vi ens hit? Min sista minnesbild är från skogsdungen, sedan blankt. Polisen måste ha använt sitt nya, hemliga förstärkningsvapen som ingår i den nya Särskilda Polistaktiken, en gas som omedelbart söver ned ordningsstörare och gör det smidigt att utan våld omhänderta kriminella.

Eftersom vi inte pratar blir vi inlåsta, men inte i arrestens kala famn, utan i en slags hall. Det fanns inte rum på arresten, måhända, eller så har det med smittrisk att göra.

Fördelen är den bristande säkerheten. Ett fönster går utan större problem att bryta upp, och i det enkla stängsel som omgärdar gårdsplanen utanför finns sedan tidigare uppklippta hål som lagats halvhjärtat och provisoriskt. Vi bänder upp hålen igen och trycker oss igenom. Just då hör vi skall av polishundar som närmar sig.

Vi stressar upp oss, adrenalinet flödar, vi hojtar till varandra, någon rispar upp benet rejält på de spretiga ändarna av stängslets ståltråd. Men ut kommer vi till sist. Vi är fria!

Alla utom Barnet som var med oss från början, men som ingen uppmärksammat förrän nu, då det är försvunnet. Först långt senare får vi höra om barnets öde. Det fördes till Caracas.

Dag 51.

25 april 2020.

Som utomstående postkristen har jag en fundering till corona-kyrkan. Vem vill svara?

Den traditionella förståelsen av kyrkan, av Guds församling, är att hon (...) utgör Jesus Kristus kropp (1 Kor. 12). Den samlade gemenskapen är därför central i den kristna tron – den korsfäste men uppståndne Jesus lever vidare i kyrkan genom att Guds ande har hållts över den. Kyrkan har vidare ett omdiskuterat antal sakrament, eller praktiker – kroppsliga handlingar som förmedlar, alternativt vittnar om, Guds närvaro genom Jesus. Alla delar av Kristus kropp, församlingen, alla lemmar (med-lemmar) fyller också en funktion, enligt Paulus.

I coronatiden kan, får och/eller vill inte församlingen samlas. Det betyder inte att verksamheten ställs in. Istället söker många kyrkor efter alternativ; en mindre del av församlingen samlas, gudstjänster firas över nätet, nattvarden delas i lägenheter och villor. Undantaget är de som bryter mot lagen eller redan från början utgör mycket små gemenskaper, som husförsamlingar eller landsbygdskyrkor. De visar sig teologiskt fungera mycket bättre i den här krisen än de största och mäktigaste kyrkorna.

Här kommer då frågan. En kropp måste ha ett mått av samling för att vara en kropp. En utspridd eller distanserad kropp, eller en kropp med bara ett huvud, är ingen kropp. Vore det därför inte bättre att istället för ensamma präster och fiffiga technofixar erkänna detta, ställa in, och proklamera att kyrkan, Kristus kropp, just nu sover?

Dag 52.

26 april 2020.

Var är Gud i coronakrisen? Finns ens Gud? Är regeringen Gud? WHO? Tegnell? Anarkismen?

Att jag återkommer till trosfrågor kan ibland, har jag märkt, få vissa att oroas för, eller hoppas på, att jag skulle vara på väg tillbaka till den kristna tron.

Jag betraktar min frikyrkliga karismatiska bakgrund som en religiös minoritetsidentitet. Den har starkt präglat den jag är, och kommer i någon utsträckning alltid att göra det. Människor som vuxit upp i en miljö som genomsyrats av en social, religiös, politisk eller etnisk minoritet tenderar att formas av detta oavsett hur man som vuxen ser på sin bakgrund, tror jag. Det har i alla fall gjort mig till den jag är, på gott och ont.

Som jag ser det hör det till mänsklig psykosocial mognad att både acceptera och förhålla sig till sin uppväxt. Det finns en väg mellan å ena sidan naivt idealiserande och ängsligt försvar och å andra sidan ett svartvitt och omöjligt förkastande, en väg bortom blind lydnad och ständigt uppror.

Frågan om hur lidande kan finnas om Gud är både god och allsmäktig har plågat troende genom årtusenden, och fått ett namn, teodicéproblemet. Ibland avfärdar gudstroende denna invändning just eftersom den är så gammal och vanlig. Det är lite märkligt, det kan ju finnas skäl till att en viss kritik återkommer? Trots hyllkilometrar teologisk och filosofisk litteratur har inget i mitt tycke övertygande svar presenterats. Alla lösningar tenderar att handla om antingen att mer eller mindre sofistikerat avfärda frågan, eller att tona ned endera Guds godhet (ondska kan vara Guds redskap), Guds allmakt (det är någon annans fel) eller lidandet (det är inte så farligt, det blir bättre senare).

Jag är fortfarande intresserad av kristen tro, och av andra religiösa traditioner som ideologi, filosofi och praktik, och det är inte enbart ett teoretiskt intresse. Det finns mycket som doftar ruttet där, och mycket som doftar ljuvligt. Men tanken på att en Gud, gudar eller herrar skulle styra världen lockar mig i alla fall inte, och har inte gjort det på länge.

Jag vill inte vara ett Guds barn, jag vill inte vila i hans (eller hennes) famn. Jag vill stå på egna ben, med hjälp och stöd av andra människor, med fötterna på jorden, huvudet rakt och lungorna fyllda av luft som går att andas, så länge kroppen bär och till dess jag kastar in handduken och återgår i naturens kretslopp.

”Må han döda mig, jag väntar inget annat, jag vill ändå försvara mig inför honom.” (Job 13:15)

Dag 54.

28 april 2020.

Idag avslutar jag den här dagboksserien från Situationen.⁸⁹ En massiv sociala medier-trötthet i kropp och själ har invaderat mig. Den tangerar sorg när jag tänker på de oceaner av tid jag lagt på scrollande och lajks-fiske under 2010-talet, och hur lite det i själva verket gett.

Det var länge sedan jag kände så här inför sociala medier. Situationens rannsakande just har fått mig att omvärdera vad som känns rimligt att lägga energi på. Jag kommer fortsätta reflektera kring den nya värld vi vaknat upp i, men huvudsakligen utanför FB. Eventuellt blir det någon tryckt publikation av det så småningom.⁹⁰

89 De dagliga pandemireflekationer som under mars och april 2022 lagts ut i sociala medier, avslutades här. Dagboksserien fortsatte därefter huvudsakligen opublicerat.

90 Texten slutade med: ”Igen, tack för input här, i DM, och AFK. Jag uppskattar det mycket. Jag fortsätter gärna samtalen.”

Dag 55.

29 april 2020.

Stoppa viruset! Stoppa klimatförändringen!

Visioner kan samla och inspirera till handling, och slagord ska aldrig tas som bokstavliga sanningar. Men när ambitionen blir att stoppa något ostoppbart riskeras stopp för engagemanget på sikt, istället för tvärtom.

Vänstern och andra proteströrelser har ofta varit uppfyllda av att passionen att stoppa det ena och det andra. Ibland har vi lyckats, oftare inte. Även storsamhället har sina nolltolerans-kampanjer; ingen ska dö i trafiken, Sverige ska bli fritt från narkotika, den organiserade brottsligheten ska utplånas.

Många länder har gått ut hårt för att trycka ned spridningen till noll och utrota viruset. Kina, Sydkorea och Nya Zeeland ser ut att ha lyckats, och en del andra länder med hårda restriktioner är på god väg. Just nu. För varje land är inbäddat i en värld, och det finns inget som tyder på att viruset plötsligt kommer att försvinna. Högen av negativa effekter av nedstängningar växer också exponentiellt.

På liknande sätt med klimatförändringarna. Den uttalade ambitionen är fortfarande att stanna vid 1,5 graders uppvärmning. Inget tyder på att det kommer ske. Istället har utsläppen ökat, ända fram till dagens kris. Om inget radikalt politiskt görs bortom utfästelser och manifest, vilket inte verkar troligt, kommer de kicka igång med kraft igen efter krisen.

Kanske borde vi istället för att "stoppa" viruset och klimatförändringarna försöka begränsa effekterna och anpassa oss till dessa negativa förändringar av våra liv och samhällen. Det ger inte några klatschiga slagord, och är kanhända svårare att mobilisera kring. Men genom att prioritera skademinimering och omställning istället för ouppnåeliga ideal kan vi möjligen få mer utträttat i praktiken, där vi till sist alla måste leva, oavsett om vi vill eller inte.

Stoppa det som stoppas kan, men inte mer.

Dag 56.

30 april 2020.

För eller emot Anders Tegnell?

En del hanterar coronakrisen som om allt handlar om att hitta syndabockar eller att debattera det egna landets strategi. Detta kan förstås vara en aspekt av den politiska analysen och utvärderingen. Den som zoonar ut ser emellertid att covid-19 är ett hot mot alla länder, att alla vidtar åtgärder, och att det än så länge är ytterst oklart vilka strategier som är mest framgångsrika.⁹¹

En del av de som varit mest högljudda i sin kritik av Folkhälsomyndigheten är nationalisterna, både till vänster och höger. Möjligen förvånar det, borde inte nationalisterna heja på det egna landet? Nja, det ligger ju i nationalismens natur att det inte är de facto Sverige som man värnar om, utan den egna idén om vad Sverige en gång varit eller eventuellt kan bli. Den radikala högern vill se en pånyttfödelse, en återgång till inbillade fornstora dagar där det mesta var najs i landet. Den socialistiska vänstern vill se ett annat mer jämlikt samhällssystem baserat på gemensamt ägande där arbetare inte utsugs. Denna passion för att "ett annat land är möjligt" tenderar att ge nationalisterna över hela spektrumet en märklig blandning av idealism och förakt gentemot det faktiska landet. Gissningsvis är det en faktor som spelar in i kritiken av Fohm.

Det har varit ett starkt fokus på att Sverige har en avvikande strategi. Det ligger en del i att Sveriges åtgärder tillhört de mjukaste, men samtidigt finns variationer mellan alla länder, och en överdriven betoning av det egna landets situation. Det här är i grunden ett globalt problem, och en ständig nationalistisk inzoomning kan inte annat än skada.

91 Vid den här tidpunkten, när det började bli tal om att lyfta restriktioner, luckrades kritiken mot den svenska strategin upp något.

<https://nypost.com/2020/04/29/who-lauds-sweden-as-model-for-resisting-coronavirus-lockdown/> [28/1-22]

Dag 57.

1 maj 2020.

1 maj är för arbetarrörelsen vad påsken är för de kristna. 1 maj motsvarar både långfredagens död och sorg, och påskdagens uppståndelse och fest.

Vi viftar med våra blodröda och/eller svarta fanor och minns alla kamrater som stupat under kapitalet. Vi tänker på alla miljoner som lämnat oss i förtid på grund av usla arbetsförhållanden, och på de som dödat vid barrikaderna av överhetens trupper. Samtidigt firar vi motståndet, hur arbetarrörelser växte fram, reste sig, slog tillbaka och skapade nya samhällen, nätverk och gemenskaper.

De senaste decennierna har vi tappat så mycket mark, men vi fortsätter ändå att fylla gator och torg på 1 maj. Vi har åtminstone fortfarande detta, vi kan gå sida vid sida, vi lyssnar på ansträngda tal från otillräckliga ljudanläggningar. Vi sjunger Internationalens klämmiga ”Upp till kamp”, men det är med spruckna röster och brustna hjärtan. Sällan blir det någon resning, och få av oss, om ens någon, tror längre att vi stiga från mörkret mot ljuset och att jämlikheten nu ska bli lag. Men vi sjunger ändå, i ett trotsigt fåfängt hopp...

Om inte myndigheterna förbjuder det förstås. Då ställer vi in.

Det må vara aldrig så berättigat att undvika folksamlingar för att hålla tillbaka takten i smittspridningen, och aldrig så lovvärt med alla initiativ till onlineaktiviteter, flagguthängningar, Facebook-poster, chattediskussioner och dylikt. Men vi får inte luras att tro att gemensam närvaro på gatan och aktivism på plats vid förtryckets noder kan ersättas, utan att något centralt går förlorat.⁹² Utan att samlas, och utan direkt aktion tappar vi våra huvudsakliga redskap för motstånd och förändring, och blir beroende av att makthavarna välvilligt ska lyssna till vår vädjan. Sociala rörelser måste ha en kropp för att kunna kasta undan de hinder som rests för utveckling, rättvisa och gemenskap.

Vi går in i en tid av djup, globalt kris där miljoner eller miljarder får kicken från de osäkra anställningar som blivit allt mer normalt under nyliberalismen. Hundratals miljoner hotas av svält, samtidigt som staterna öser miljarder efter miljarder över kapitalistiska företag som går på knäna, inklusive flyg-, djur-, och oljeindustrier som vi desperat behöver bli av med. Och motståndet är instängt och inställt.

Rest in Peace, arbetarrörelsen. I ett trasigt hopp om uppståndelse.

92 Jfr Mathias Wåg (2020), ”Att vara kamrat är att aldrig vara ensam” i *Aftonbladet* 30/4-2020.
<https://www.aftonbladet.se/kultur/a/70v3L4/att-vara-kamrat-ar-att-aldrig-vara-ensam?> [28/1-22]

Dag 60.

4 maj 2020.

Sällan har betydelsen av den lilla gemenskapen, eller av ”vängrupper”, varit så tydlig. Och med detta syftar jag inte på partners eller kärnfamilj, och inte på heller relationer kopplade till lönearbetet, utan på andra grupper och nätverk – småskaliga och frivilliga relationer med geografisk närhet som kan odlas även i en samhällskris som denna.

Vi mår inte förstås inte bra av isolering, men även den nära familjen är otillräcklig för att fylla våra behov av gemenskap. Bäst fungerar kanske de grupper som hålls samman av yttre faktorer som gemensamma åtaganden, boendeformer som gör att man möts automatiskt i vardagen, eller en etablerad rytm där det finns specifika mötesplatser på specifika tider.

Under en stor del av mitt vuxna liv har sådana gemenskaper varit centrala, först genom folkhögskolor, sedan genom ett frikyrkligt församlingsgrundarprojekt i Iggesund, följt av en närboendegemenskap i Brickebacken från 2004. Efter att ”kommuniteten Björken”, som blev det namn den fick, las ned 2011 och jag lämnade kyrkan har detta för mig ersatts av en grupp vänner som möts på en krog varje vecka för ostrukturerade samtal (samma tid och samma plats under snart tio års tid). Och även av några olika kretsar av aktivister och/eller politiskt likasinnade. Krisen har dock gjort det tydligt för mig att den grupp som har ett gemensamt liv i vardagen, exempelvis genom boendeformer, verkar oslagbar.

Den här typen av grupper verkar främst växa fram mot bakgrund av en större rörelse, socialt, politisk eller religiös. De kan med andra ord inte ersätta rörelser och bredare nätverk. De kan inte skapas och upprätthållas av en individ, de måste vara ett gemensamt projekt. De är aldrig utopier, utan präglas som alla relationer av konflikter och problem, och kan så klart leda till oönskad social kontroll, slutenhet eller grupptänk. Ett större problem är så klart att de inte är tillgängliga för alla, och möjligen passar de inte heller för alla i dagens samhälle. Men över lag tror jag vi behöver dem desperat, i vår apokalyptiska situation kanske mer än någonsin.

Dag 63.

7 maj 2020.

Nu sköljer miljarderna över företagen. Riksbankschefen och diverse specialister på pengatrixande förklarar i media att det inte bara är oproblemiskt att staten skapar nya pengar och delar ut, det är nödvändigt.⁹³

Tydligen går det inte att på samma sätt trola fram pengar till ekonomiskt utsatta människor. Det vore vänsterpolitik som skapar bidragsberoende.

Det här ser ut att bli den värsta krisen sedan depressionen. Om smittspridningen är oförutsägbar så ännu mer så ekonomin. Vi får väl se vad ekonomerna säger om denna magi om några år, men tills vidare är det åtminstone en god illustration över att de mäktigas solidaritet primärt riktas mot varandra. Att backa företag är viktigare för staten än att backa människor.

93 Riksbanken skapade 500 miljarder som lånades ut till bankerna, för att sedan gå vidare till svenska företag. ”Riksbanken kan skapa pengar genom att ge ut sedlar och mynt men också genom att ge ut elektroniska pengar i svenska kronor till bankerna och det är det som Riksbanken gjorde”, skriver Riksbanken på sin hemsida om stödpaketet.

<https://www.riksbank.se/sv/press-och-publicerat/aktuellt-om-riksbanken-och-coronapandemin/fragor-och-svar-om-riksbankens-atgarder/fragor--svar-om-program-for-foretagsutlaning-via-bankerna/> [16/3-22]

Dag 67.

11 maj 2020.

Den sociala oron börjar skönjas. Från Tyskland rapporteras om flera större demonstrationer, och på många håll verkar stödet för myndigheternas åtgärder minska, och kritik och konflikter eskalera. De första tecknen på organiserad upproriskhet under coronakrisen kom från fängelserna, de platser där samhällets förtryck kanske är som mest koncentrerat. Senare kom rapporter om stök från franska förorter kopplat till påstådda polisövergrepp.

Gissningsvis kommer det bli viktigt för kommande uppror eller stiltje i vilken utsträckning staternas stödpaket fortsätter att prioritera företagen och de rika, eller de genuint utsatta. Kanske blir det också avgörande om de extrema åtgärder som införts visar sig ha haft önskad effekt till ett rimligt pris. Men den stillhet som rått våren 2020 är inte evig, och kan mycket väl vara lugnet före en större storm.

Dag 68.

12 maj 2020.

Farbrorn med munskydd höjde sin käpp mot mig och hötte med den, markerande ett i hans tycke mer rimligt avstånd vid möte. När detta hände, alldeles nyss på min lunchpromenad i Brickebacken, tog jag givetvis några ytterligare steg åt höger, och kände inget agg. Däremot en sorg. Och en rädsla.

Redan innan Coronakrisen hade vi problem med en överdrivna rädslor gentemot medmänniskor. Vad kommer det bli av oss efter några månader eller år där normen överallt i alla sammanhang varit att i första rummet möta varandra som potentiella hot?

Dag 69.

13 maj 2020.

Är den allestädes närvarande Skärmen ett fönster mot världen, eller ett filter, eller en avskärmning? Svaret är väl alltihop, men jag undrar om skärmarna över lag inte stänger mer än de öppnar. Förstärker de inte erfarenheten av främlingskap inför våra liv och samhällen? De är i alla fall inte neutrala, och det finns ekonomiska och politiska intressen bakom deras exponentiella expansion som inte prioriterar människors ve och väl.⁹⁴

I Coronakrisen har Skärmen snabbt blivit ännu viktigare än förut, såväl som förmedlare av krisen, som underhållning och som kontrollverktyg. Det är troligen omöjligt att avskaffa skärmarna i dagens samhälle, även om jag ibland lockas av denna utopiska tanke. Men vi skulle åtminstone behöva mer av individuella vanor och framför allt sociala praktiker som reducerar och modifierar deras inflytande över våra liv och samhällen. Det finns något bortom skärmen.

94 Journalisten och författaren Naomi Klein skriver en kritisk analys av detta i The Guardian: <https://www.theguardian.com/news/2020/may/13/naomi-klein-how-big-tech-plans-to-profit-from-coronavirus-pandemic?> [28/1-22]

Se också Shoshanna Zuboffs (2019) *The Age of Surveillance Capitalism* (Profile Books). Boken gavs också ut på svenska av Ordfront 2021 med titeln *Övervakningskapitalismen : vid maktens nya frontlinjer*.

Dag 70.

14 maj 2020.

När nu de första större antikroppstesterna presenterats känns läget plötsligt ännu mer katastrofalt. Bara fem procent har haft smittan i Spanien, och sex procent i Belgien, två länder i toppen av dödalslistan. Om testen och undersökningarna stämmer, vilket inte verkar helt säkert.⁹⁵ Mycket tyder hur som helst på att vi bara är i början av den här pandemin. Kanske blir det avgörande hur de svenska antikroppsmätningarna kommer se ut. Om väldigt få haft smittan här också, är det då döden för den svenska strategin? Kommer civilisationen att bryta samman? Eller kommer tvärtom Sverige att visa vägen om det visar sig att lockdown inte har hjälpt?

95 <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/AdAyw5/forskarbrak-om-spanska-antikropsstudien> [28/1-22]

Dag 74.

18 maj 2020.

Allt fler länder öppnar nu upp och lättar på restriktioner. Smittspridningen går ned i Europa, men ökar i bland annat Sydamerika och Ryssland. Människor börjar tröttna på instängdheten, arbetslösheten skjuter i höjden, ekonomier går mot depression, den psykiska ohälsan ökar och miljoner människor är mycket snabbt på väg in i djup fattigdom. Skillnaderna mellan länderna i både förutsättningar och smittspridning är enorma.

Tendenserna är motsägelsefulla – en längtan efter återgång till normalitet växer sig starkare, samtidigt knakar systemet i fogarna och sprickorna fördjupas.

Själv är jag deprimerad sedan snart en månad. Allt känns hopplöst och all inspiration är borta.

Dag 75.

19 maj 2020.

Är en radikal omställning möjlig?

Mitt största problem med vänstern är maktambitionerna. Att människor sträcker sig utanför sina personliga omständigheter och drömmer större drömmar om frihet, rättvisa, gemenskap och jämlikhet är vackert. Men att vi verkar ha så lätt att tänka som en gud, som en politiker, som de som vill styra världen, är sorgligt i ljuset av vad människans härskande ställt till med överallt.

Låt oss gynna gemenskapen, stärka solidariteten, mata motståndet och motverka den mänskliga makten, men utifrån våra specifika förutsättningar och sammanhang, så får vi se hur det går.

Coronakrisen tydliggör att hur världen kommer förändras, och var möjligheternas gränser går, aldrig kan avgöras på förhand.

Dag 76.

20 maj 2020.

Jag har bokat min första resa utanför Örebro på två månader. En slakterimanifestation i Skövde den 5/6. Detta efter att reserekommendationerna modifierats, och nu tillåter resor motsvarande en till två timmar med bil.

Coronakrisens påtvingade sociala, aktivistiska och mentala öken har bränt. Hägringar har avslöjats och landskapets ödslighet omslutit på alla sidor. Det kanske inte finns något utanför öknen. Frågan är om det finns oaser, livgivande platser som åtminstone visar att något annat än öken *kan* finnas. Trots att jag är en notorisk grubblare som vrider och vänder på allt finns det saker i min packning jag burit med mig länge som börjat smälta under öknens brutalt brännande sol. En del kommer jag säkert lämna bakom mig.

Motståndet mot dödsfabrikerna, däremot, står sig än så länge. Här koncentreras flera av mina basala övertygelser, antikapitalismen, avskyn inför förtryck, utsugning och systematiskt våld, globala rättvise- och resursfrågor, och vikten av att värna miljö och klimat. Nu, mer än tidigare, kan också slakterimotståndet gödas av den växande insikten av de konsekvenser det intensiva globala djurutnyttjandet för med sig även för människor i form av hälsorisker och pandemier.

Slakterierna är mardrömslika platser, helvetiska noder där vårt samhälles våld och orättfärdighet koncentreras. Närheten till våldet märks också i de våldshandlingar och våldshot, och närvaron av väpnade styrkor som ofta mobiliseras mot aktivister vid samtliga slakterier, inte sällan även när vi bara står där utanför lugnt och stilla. Ett antal gånger har lastbilschaufförer kört medvetet mot mig, ibland på ett sätt som skulle ha riskerat mitt liv om jag inte varit förberedd och agerat rätt. Även andra har varit med om detta.⁹⁶ Vi har blivit knuffade och släpade, de har skrikit åt oss och hotat oss, jag har blivit bortkörd av polisen och inlåst på arresten. Allt detta skapar ett intensivt obehag vid tanken på att återvända. Det finns ett pris att betala.

Tills vidare betalar jag det priset. De människor och relationer, samt de tillfälliga och sköra men vackra gemenskaper och nätverk som vuxit fram kring slakterimotståndet i Sverige, har också påverkat mig på djupet och gett mig näring de senaste åren. Jag vill inte vara utan det. Släpper vi motståndet här, då känns det som om allt är förlorat. Sanningstörsten och frihetslängtan kräver det. Solidariteten kräver det. Vi har alla hjärtan som slår. Så länge mitt hjärta slår vill jag att det ska slå även för deras hjärtan som släcks i förtid.

96 https://www.youtube.com/watch?v=1bluTCzbEmQ&ab_channel=SaveMovementSverige ”Är de villiga att köra på oss för att dölja sin verksamhet?” [3/10-22]

Dag 81.

25 maj 2020.

Normaliteten trycker på. Den tjocka, apokalyptiska atmosfären har skingrats, och det känns oändligt länge sedan folk hamstrade i panik i affärerna. ”Håll i och håll ut”, säger myndigheterna varje dag på de allt mindre uppmärksammade presskonferenserna. Men solen och den annalkande sommaren och den allmänna tröttheten gör sitt för att relativisera deras råd. Halva nyhetsflödet upptas nu av annat, och alla samtalsämnen när man möter vänner kretsar inte kring Corona.

För egen del mår jag också bättre, depressionens betongtäcke som svepts över mig den senaste månaden verkar ha spruckit upp och släpper in doft och smak igen.

När samhället tryckte på bromsen såg vi både dess livsfientliga och livsbejakande sidor. Det var en tid för klarsyn och utvärdering, en öppning för kursändring. Tog vi den?

Smittan finns fortfarande där ute. Sydamerika drabbas hårt just nu. Många är de experter som säger att den kommer tillbaka. Bara en liten minoritet har smittats, immunitetsläget är oklart, ett brett tillgängligt vaccin ännu långt borta, och ändå ingen slutgiltig lösning. Och bakom coronakrisen gömmer sig de allvarigare hoten, möjlig ekonomisk depression, resurser som sinar, biologisk mångfald som krossas och, givetvis, klimatkatastrofen.

Krisen är inte över, även om vi just nu kan andas mindre forcerat. Vi är måhända på en plåtå, men om inte länge kommer kriserna accelerera igen. Är vi då bättre rustade, eller är vi lika sårbara och vilsna nästa gång det smäller till?

Dag 83.

27 maj 2020.

Resan ut ur lockdown går fort. I Finland kan 500 personer sitta på fotbollsläktarna om några dagar, i Danmark har ungdomarna gått tillbaka till gymnasiet. Sverige är därmed inte längre det mest öppna landet. Jag skulle gissa att våra restriktioner om att hålla avstånd, undvika resor längre än en till två timmar och förbudet mot allmänna sammankomster med fler än femtio personer kommer behållas under åtminstone flera månader framöver. Förhoppningsvis gör detta att vi slipper den trötta, onyanserade, nationalistiska diskussionen om huruvida Sveriges strategi är bäst eller sämst.

I detta inser jag också att större sammankomster och längre resor egentligen inte är centralt för det jag tycker är viktigt i livet. Det är mer krydda än basbehov. Det lokala och regionala engagemanget, utflykter från hemmet, de små gemenskaperna, och de nätverk som går att upprätthålla även på distans är däremot mer centrala behov, tänker jag.

När den tanken går genom mitt sinne hör jag emellertid en annan röst som svarar och vill peka på de förvarstagna flyktingarna, på de fängslade, på de som reduceras till sexuella handelsvaror, på alla instängda djur i djurindustrin. De lever och gör motstånd på ibland subtila sätt, och även deras liv betyder något. Inte minst deras liv. Jag återvänder till det nötta slagordet. Ingen är fri förrän alla är fria.

Dag 86.

30 maj 2020.

Vad är en ”nödvändig resa”? En närmast metafysisk fråga som aldrig varit så aktuell. Svaret kan inte bli objektivt, värderingar är avgörande.

Nu hävs reserestriktionerna för idrotten, som därför kan dra igång om ett par veckor, men utan publik. Elitidrottarna får resa för sina matcher eftersom det tillhör deras yrkesutövning, och därför anses vara ”nödvändig resa”.

För oss som ser lönearbetet som en problematisk institution ger detta en tvetydig vägledning. Åtminstone borde det betyda att arbetsresor, exempelvis för aktivism som inte kan göras hemifrån, är nödvändig resa?

Pandemin till trots har tunga kravaller utbrutit i Minneapolis de senaste dagarna efter polisens videofilmade mord på George Floyd. Nationalgardet har kallats in efter att läget eskalerat, åtminstone delvis genererat av som vanligt ytterligare provocerande polisivåld, av vittnesmål att döma. När ”looting” börjar, börjar ”shooting”, twittrar Trump, som en bara halvt förtäckt uppmaning till polisen att döda fler. Myndigheterna anser säkert inte att det är ”nödvändigt” att samlas på gatorna till motstånd, däremot att tvinga människor att gå till arbetet.

Coronahotet är på riktigt. Jag tror på att begränsa sin rörlighet, tvätta händerna, stanna hemma vid symptom och reducera kontakten med andra. Men även under en pandemi som kommer bli långvarig är det nödvändigt att fortsätta umgås, älska och kämpa, annars är vi redan döende. Och allt går inte att göra hemifrån.

Dag 88.

2 juni 2020.

Varje morgon kollar jag, fortfarande, coronasiffrorna globalt och nationellt. Jag scollar igenom länderna på Worldometer, antal smittade, antal döda, andel döda per en miljon, hur olika länder rör sig på kurvorna. På SVT spanar jag sedan in utvecklingen i Sverige.

Jag är sedan barndomen en siffrig person, även om jag vare sig utbildat mig eller arbetat med något i den riktningen. Att jag också har ett ansenligt kontrollbehov hänger måhända ihop med detta. Ibland är det användbart. Att vi haft en hushållsbudget och bokfört alla utgifter och inkomster har helt klart under decennier hjälpt oss att leva med bra mycket mindre resurser än genomsnittssvensken utan att fastna i skuldfällor och liknande. Men ibland hjälper inte siffror. Förvånansvärt sällan, faktiskt.

De matematiska modellerna har stått i förgrunden under coronakrisen. Många kurvor har ritats, många killar har gissat, från experter till lekmän. Mer sällan har det låtit som gissningar, oftare som profetiska förutsägelser. Det gemensamma är att de alla har haft ganska mycket fel, åt olika håll. Imperial Collage verkar ha varit rejält snett ute när de räknade med en dödlighet på 0,9 procent,⁹⁷ och även i sin prognos av hur världen skulle kollapsa många gånger om vid en "mitigation"-strategi (som Sverige haft). Å andra sidan verkar Fohm och experter som Giesecke ha kraftigt missbedömt såväl dödligheten som hastigheten i smittans spridning i Sverige.⁹⁸

Matte kan vara ett mycket användbart språk för att orientera sig och påverka i vissa aspekter av den historiska verkligheten, men även där är matematiken bara ett reduktionistiskt språk som måste kompletteras av andra. Ännu sämre är matten på att leverera förutsägelser om framtiden i en hyperinvecklad och till stor del okänd social verklighet. Matematiken är också bedräglig genom att den kan signalera exakthet och vetenskaplighet, även i de fall substans saknas bakom signalerna. Detta påstående instämmer 76,3 procent av alla svenska matematikprofessorer i. Måhända.

97 I skrivande stund (september 2022) är andelen döda i Storbritannien 0,28 %, och de allra flesta bedöms ha haft viruset minst en gång.

98 <https://www.expressen.se/nyheter/smittyddsexperten-flera-tusen-svenskar-kan-do/> [5/4-22]

Dag 90.

4 juni 2020.

Min eufori har inte lagt sig efter gårdagen. Plötsligt hände det oväntade i Det Oväntade. Vi har en Situation i Situationen. En sociopolitiskt explosiv händelsekedja som verkar kunna leda i alla möjliga riktningar.

Det så kallade R-talet, antalet nya personer som varje smittad person för smittan vidare till, sägs vara i snitt runt 2,5 för corona, utan åtgärder. Vad R-talet är för det uppror mot rasism och polisvåld som pågått i en vecka nu, vet väl ingen – men i en rad städer i Europa har det varit omfattande och mycket laddade demonstrationer, och igår var det Sveriges tur. Efter att sociala medier översvämmats med solidaritet för Black Lives Matter i tisdags var det nu dags för gatorna.

På Sergels torg hade polisen gett tillstånd till en demonstration, men då den redan innan den börjat överskred coronaförbudet för folksamlingar större än 50, ”upplöste” polisen demonstrationen. Den oväntade händelseutvecklingen var att folk inte gick hem. Istället fortsatte mängder av människor att samlas, många tusen av live-streamen att döma. Som det såg ut till allra största del ungdomar. Gretagenerationen. Media och polisen tonar ned som vanligt och säger ”tusen”, vilket vem som helst som kan se och tänka inser måste vara en enorm underdrift. Under flera timmar drar stora folkmassor omkring på stan och skanderar. På flera ställen använder polisen våld, bland annat mot obeväpnade femtonåringar, och på några platser ska saker ha kastats (obekräftat).⁹⁹ Under gårdagskvällen är stämningen elektrisk, inte ens från livesändningen kan jag slita mig.

Det är uppenbart att saker byggs upp under ytan här under lång tid, och nu reser sig upp ur det stormiga och stillastående hav som coronavåren utgjort. Med neofascismens frammarsch, med Trump och SD, med flyktingfientlighet, hårdare gränser och vardagsrasism, med polisvåld, militarisering och alltmer auktoritär retorik under 2000-talet, har vi kanske till sist tröttnat? Säkert har många tröttnat länge, men när våra tröttheter förenas kan energi uppstå.

I allt detta lägger pandemin ett apokalyptiskt raster över utvecklingen, oförutsägbarheten är påtaglig. Mycket frustration som vuxit under månader av coronafokus, nedstängningar, restriktioner och ekonomiska svårigheter spelar alldeles säkert in. I USA känns det tänkbart med såväl snabb avmattning som revolution, med såväl Trumpledd statskupp som inbördeskrig. I Sverige känns det annorlunda. Det är uppenbart att media inte vet vad de ska göra av det som hände igår, det faller inte naturligt in i mediologikens vilja att hitta skurkar och hjältar. Det hela skulle mycket väl kunna eskalera och sprida sig som Husbyhändelserna över Sverige.

För en vecka sen ojade jag mig över att svenskar aldrig skulle gå ut på gatorna över polisvåld som i USA. Och nu har det hänt. Där allt såg kvävt och tomt ut för en månad sedan har nu verkligheten gnistrat till och öppnat sig.

99 <https://www.expressen.se/nyheter/manga-manniskor-vid-manifestation-i-stockholm1>
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/polisen-upploser-manifestation-pa-sergels-torg>
[29/9-22]

Dag 94.

8 juni 2020.

500 i Örebro i fredags, tusentals i Göteborg igår,¹⁰⁰ demonstrationer över hela världen. När Sverige senast hade tiotusentals personer ute på gatorna i otillåtna demonstrationer på en lång rad platser har jag ingen aning om, men det måste varit evigheter sedan? Minneapolis city council deklarerade nyss att de vill upplösa polisen, efter de största protesterna på decennier i USA, och i Seattle har polisen tvingats tillbaka och en tillfällig (?) autonom zon upprättats med gratis mat, möten och bannlysta poliser.¹⁰¹

Samtidigt: coronaviruset fortsätter sprida sig, den ekonomiska oron och den politiska splittringen växer. Åkesson kräver statsepidemiologen Anders Tegnell's avgång, Brasiliens president Bolsonaro stänger ned coronastatistiken. Annat pågår som vanligt, klimatförändringarna, djurindustrin, utnyttjandet av arbetare, den fattigdom som dödar miljoner barn varje år. Men allt detta och mer därtill är situationer som kan explodera när som helst på samma sätt som pandemin och rasismen gjort under våren.

Vi ser ut att gå en turbulent och oförutsägbar framtid till mötes.

100 <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/demonstration-for-black-lives-matter-i-goteborg> [29/9-22]

28 personer dömdes 2022 för våldsamt upplopp i anslutning till demonstrationen.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/30-domda-efter-brak-vid-black-lives-matter-demonstration-i-goteborg> [29/9-22]

101 <https://www.theguardian.com/us-news/2020/jun/08/minneapolis-city-council-police-department-dismantle>

<https://www.nytimes.com/2020/06/11/us/seattle-autonomous-zone.html> [28/1] [En utförlig analys av upproret från ett anarkistiskt perspektiv, byggt på bland annat intervjuer, publicerades av mediagruppen It's going down två år senare, i juli 2022. <https://itsgoingdown.org/big-brick-energy/> [12/9-22]

Dag 100.

14 juni 2020

Efter 100 dagar slår jag ihop pärmarna på den här coronadagboken.¹⁰² Men någon avslutning känns det inte som, mer som en inledning på en oväntad och okänd resa. När det nya decenniet inleddes tyckte jag mig se en handfull pilar som pekade i vissa riktningar. Sedan kom stiltjen och stormen, och inte bara har de fått pilarna att snurra och peka och streta åt alla möjliga håll, det har också regnat nya pilar. Mitt inre har varit öken och oas, depression och eufori, förvirring och övertygelse. Ovanligt mycket har jag lärt mig, bland annat att det var mycket som jag visste som jag inte längre vet.

Jag radikaliserades och gjorde min andra omvändelse i livet under den globala rättviserörelsen, eller ”antiglobaliseringsrörelsen”, som kanske var som starkast åren kring millenieskiftet. Då sa vi ofta att ”en annan värld är möjlig”. Denna slogan var ett svar på de som efter murens fall och kalla krigets slut också talade om ”historiens slut”. Nu hade den liberala, kapitalistiska demokratin segrat. Efter 2001 kom så kriget mot terrorismen, finanskrisen och den globala nyfascistiska vågen, men också den arabiska våren och occupyrörelsen. Innan ens första halvåret av 2020 slutat har vi haft en helt ny form av global kris och hela Black Lives Matter-rörelsen. Närmare en halv miljon människor har dött, och virusets spridning fortsätter, men livet och frihetstörsten gick inte ens att kväsa under en global pandemi.

Detta är en tid att inventera kartförrådet. Vi får riva vissa kartor, som BLM-rörelsen i dagarna river statyer över gamla slavhandlare och rasister. Vissa gamla kartor får vi damma av, återanvända, kanske uppdatera. Och vissa kartor, kanske de viktigaste, återstår ännu för nya generationer av kämpar att rita.

¹⁰² Reflektionerna blev efter detta mer utspridda i tid tills jag återvände till ett mer regelbundet pandemiskrivande och även till dagboksformen i samband med att Omikron-vågen nådde Sverige i slutet av 2021.

Nano

Dag 166. 18 augusti 2020.

vi cyklade ikapp
ett regn
i den främmande tid
då en utsträckt hand
var ett hot och
rymden var vårt kalla
obebodda hem

vi tappade varandra
cyklade för fort
tog avstånd
valde oplanerat skilda vägar
mot samma dumma tomma mål

och det stöd
jag ville luta mot
var luft, var moln, var hägring
en förtätad, blytung dimma
rakt igenom varje cell

med spräckt metall i varje nav
fick vi ändå aldrig stanna upp
när vi hade vecklats ut
med framgång
oändligt tunna
spreds vi ut och bort
med vinden

Att störa den allmänna ordningen

Dag 210. 1 oktober 2020.

Idag ställdes jag till svars inför Stockholms Tingsrätt. Det här var mitt slutanförande:

”Jag vill först säga något kort om bevisningen, och sedan något om mitt eget agerande.

Grundlagen skyddar som bekant demonstrationsrätten. I Regeringsformens andra kapitel, om grundläggande fri- och rättigheter, nämns ”frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats”. Demonstrationen är en oppositionsytring som i regel sker på platser där annan aktivitet pågår. En demonstration som inte stör är med andra ord ingen demonstration.

Juristen Thomas Bull sitter i Högsta förvaltningsdomstolen, har varit professor i konstitutionell rätt och expert i bland annat yttrandefrihetskommittén. Bull skriver i sin avhandling *Mötes- och demonstrationsfriheten* följande: ”Det ligger i mötes- och demonstrationsfrihetens natur att den medför att vardagens vanliga ordning störs. Tidsförluster, obekvämlighet och andra irritationsmoment följer i dess spår. Detta är inte tillräckligt starka skäl för att begränsa mötes- och demonstrationsfriheten.”

Enligt Regeringsformen får demonstrationsrätten inskränkas, men ”Begränsningar ... får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt [...eller] sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen.”

Enligt Ordningslagen¹⁰³ får polisen upplösa en allmän sammankomst ”om det uppkommer svårare oordning ... eller om sammankomsten medför avsevärd fara för de närvarande eller allvarlig störning av trafiken”. Thomas Bull skriver i sin avhandling, med anledning av detta: ”Man bör kunna tillåta utövandet av mötes- och demonstrationsfriheten även när denna hindrar trafiken. Jag menar att t.o.m. under rusningstid, när trafikstörningarna kan bli stora, väger mötes- och demonstrationsfriheten tyngre än trafikhänsyn. Att demonstrera i rusningstid är ett rationellt sätt att försäkra sig om största möjliga spridning av sitt budskap.”¹⁰⁴

Visst störde vår demonstration genom att den en stund blockerade trafik på Kungsgatan. Men var det här ett ”störande av den allmänna ordningen” i lagens mening som var tillräckligt allvarligt för att inskränka vår grundlagsskyddade rättighet? Här valde dessutom polisen att istället för att exempelvis bara köra bort oss också kriminalisera oss. Jag menar att det saknas bevis i förundersökningen för att den här begränsningen av demonstrationsrätten var proportionerlig. Polisens¹⁰⁵ subjektiva bedömning och påstående kan inte utgöra tillräcklig bevisning, därför borde Tingsrätten fria.

Så till mitt agerande. Under 2020 har nästan 6 000 personer avlidit i förtid med covid-19 i Sverige. Enligt en tysk studie och forskning från Umeå Universitet avlider omkring 8 000 svenskar varje år av luftföroreningar.¹⁰⁶ Enligt en färsk rapport från Världsnaturfonden har populationen av däggdjur, fåglar,

103 2 kap. §23. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/ordningslag-19931617_sfs-1993-1617 [17/3-22]

104 Bull, Thomas (1997). *Mötes- och demonstrationsfriheten: En statsrättslig studie av mötes- och demonstrationsfrihetens innehåll och gränser i Sverige, Tyskland och USA*. Uppsala universitet. <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A160651&dswid=2080> (s. 583).

105 I manuset hade jag skrivit ”snutens”, men väl i rätten förmådde jag inte säga det.

106 <https://www.svd.se/luften-dodar-8000-svenskar-per-ar>
<https://sverigesradio.se/artikel/7173080> [2/2-22]

groddjur, reptiler och fiskar minskat med 68 procent mellan 1970 och 2016.¹⁰⁷ Två tredjedelar av djuren har försvunnit på femtio år! ”Just nu är vi på väg mot att systematiskt utrota allt icke-mänskligt liv”, sa nyligen chefen för FN:s panel för biologisk mångfald. Dessutom vet vi att klimatförändringen äventyrar även framtiden för vår egen art.¹⁰⁸

När sådant här händer krävs det riktigt drastiska åtgärder om vi vill skydda livet. Vi har sett exempel under året i samhällets vilja att skydda de sårbara under coronakrisen. De drastiska åtgärderna har däremot lyst med sin frånvaro när det gäller att hejda luftföroreningarna och miljöhotet.

Jag erkänner att jag tillsammans med några hundra personer, mot polisens vilja, varit med och blockerat trafik i Stockholm den sista helgen i augusti i år, för att i ord och handling lyfta klimatfrågan. Jag menar att det var rätt oavsett hur tingsrätten väljer att tolka lagen och bevisningen.

Dagens lagar skyddar ekocid, men kriminaliserar motstånd. Jag ångrar därför inget. Om det är något jag beklagar så är det att vi inte gör mer omfattande och aktivt motstånd. Jag uppmanar alla, inklusive de som sitter till doms här idag, att ställa sig på livets sida i den här kampen, även om det innebär att vi är ohörsamma och stör den allmänna ordningen. Vi behöver en annan ordning, och vi har inte råd att vänta.”¹⁰⁹

107 <https://www.wwf.se/pressmeddelande/populationerna-av-vilda-rygggradsdjur-har-i-snitt-gatt-ned-med-68-procent-3765979/> [17/3-22]

108 <https://omni.se/fn-varlden-missar-alla-mal-for-biologisk-mangfald>
<https://www.theguardian.com/environment/2020/sep/10/humans-exploiting-and-destroying-nature-on-unprecedented-scale-report-aoe> [2/2-22]

109 Jag dömdes för Ohörsamhet mot ordningsmakten till 30 dagsböter. Ironiskt nog fick jag senare också en varning om indragen taxilegitimation p.g.a. mina domar för civil olydnad. Jag körde taxi i varierande utsträckning mellan 2003 och 2011. Under 2022 ökade repressionen mot aktivister kraftigt då en mängd aktivister vid en lång rad vägblockader delgavs misstanke om sabotage och även häktades: <https://www.patreon.com/posts/om-argumenten-66442130>
<https://www.patreon.com/posts/jo-anmalan-om-av-71686302> Förfarandet kritiserades av Amnesty, Civil Rights Defenders och Greenpeace i en debattartikel i DN den 23/9 som bl.a. inspirerats av min användning av Bulls argumentation. <https://www.dn.se/debatt/orimliga-straфф-vantar-dem-som-deltar-i-klimataktioner/> [28/9-22]

En frihetlig vänsterkritik av nedstängning

Dag 256. 16 november 2020.

Från den 24/11 förbjuder regeringen nu anordnandet av sammankomster med fler än åtta deltagare, i ännu ett fåfångt försök att stoppa pandemin. För är det något vi blivit varse är det att inga strategier hittills fungerat.

En lång rad länder i Europa och Amerika som hade lockdown i våras har nu högre dödstal per capita än Sverige, och har dessutom som bekant fått tillbaka smittan i en mäktig andra våg.¹¹⁰ Vi har nu högre dödstal globalt än i våras. Men även Sverige och en del andra länder med en gnutta mjukare åtgärder har nåtts av detta, trots alla prognoser från myndigheters och experters sida i våras om att flockimmunitet skulle ha kickat in i början av sommaren.

Alla verkar ha haft fel, även om Imperial College i sina omtalade rapporter i våras förutspådde att en ”kort” nedstängning på bara några månader skulle leda till en andra våg till hösten som kunde bli högre än den första. Ändå framhöll alla lockdown-förespråkare just deras rapport, men uppenbarligen utan att ha läst klart. Varför delar av världen (delar av norden och Baltikum, östra Asien, stora delar av Afrika, och Oceanien) haft förhållandevis väldigt lite smitta framstår ännu som oklart, men är det något vi vet är det att sista ordet inte är sagt.

Jag har från början varit minst sagt skeptisk till drastiska inskränkningar i ”rätten” att samlas och röra sig, och skrev fram denna skepsis under våren. Så småningom förstod jag, när ställningskriget hårdnade, att detta var fel position som vänster, internationellt sett. Från USA cementerades och exporterades föreställningen att vänstern skulle vara för nedstängningar och munskydd, och högern vilja öppna upp, trots att det bortsett från USA och Brasilien inte finns någon uppenbar korrelation mellan olika regimers politiska färg och de åtgärder som satts in. Möjligen finns det nu, ett halvår senare, en öppning för en kritisk diskussion om detta även inom vänstern?¹¹¹

Jag menar att kraftigt ingripande lagförbud mot den breda befolkningen från statens sida är en dålig strategi mot pandemier, av flera olika skäl. ”Stoppa smittan”, ropade lockdown-förespråkare i våras. Och med det tänkandet stängdes det ner. Försvann pandemin? Nej. I bästa fall kan den sjunka undan under andra halvan av 2021, om allt som kan gå fel runt produktion och distribution av vaccin istället går rätt och immuniteten visar sig vara långvarig, eller om flockimmunitet inträder. Till dess eller om inte får vi leva med covid-19.

Vissa har belyst baksidorna med nedstängningsvågen, men det har då handlat mest om företagen. Det allvarligaste är istället att nedstängningarna leder till svält och fattigdom när medborgarna inte kompenseras och understöds tillräckligt. Börserna har än så länge gått som smort trots miljoner döda och ”nedstängda” samhällen. Däremot har fattigdomen ökat drastiskt, främst kanske

110 I mars 2022 låg Sverige på 57:e plats i rapporterade dödsfall per 1 miljon invånare enligt

<https://www.worldometers.info/coronavirus/>. I början av 2022 kom uppgifter från statistiker på SCB om att den svenska överdödligheten var bland de lägsta i Europa. <https://www.dn.se/vetenskap/sveriges-overdodlighet-under-pandemin-bland-de-lagsta-i-europa/> Enligt en studie som publicerades i *The Lancet* beräknades den verkliga dödligheten globalt till 18 miljoner istället för 6 miljoner. Wang, Haidong et al (2022). ”Estimating excess mortality due to the COVID-19 pandemic: a systematic analysis of COVID-19-related mortality, 2020–21”. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)02796-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)02796-3) [17/3-22]

111 I början av januari 2022 uppmärksammade *The Guardian* den brittiska epidemiologen Mark Woolhouse kommande bok *The year the world went mad*, där lockdown-strategin kritiserar skarpt. <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/02/britain-got-it-wrong-on-covid-long-lockdown-did-more-harm-than-good-says-scientist> [24/1-22]

i Afrika, men även i Europa. Den död och det lidande som kommer bli följden ser ut att bli många gånger värre än pandemin.¹¹²

Vidare ger statliga tvångsåtgärder mot breda befolkningslager auktoritära krafter mer utrymme. Och då pratar jag inte bara om de nya diktaturer som växer fram, utan även om den tolerans som växer fram i gamla diktaturer och ”demokratier” för auktoritära ingrepp och maktkoncentration. Idag skyller ledarna på pandemin för att trycka ned och stänga in oss och visa handlingskraft, imorgon eller i annat sammanhang är det kanske terrorismen eller något annat nytt hot som åberopas för ökad övervakning och instängdhet.

Ett annat dilemma är att pandemiresponsen är oproportionerlig, relativt sett. Fler människor dör i Sverige årligen av både luftföroreningar och rökning (var för sig) än som hittills har dött av covid-19 i år.¹¹³ Och då har vi inte ens börjat prata om de riktigt stora frågorna. Genom att fokusera all kraft på pandemin får inte bara andra problem stå tillbaka, de riskerar dessutom att förvärras när allt sedan ska ”återgå till det normala”. Pandemier är också symptom och inte grundproblem. Ville regeringarna verkligen bekämpa pandemier skulle de kväsa djurindustrin, reducera miljöförstöringen, angripa orsakerna till klimatförändringarna, bygga om masssamhället. Men det är de inte redo till, hellre än att göra sig långsiktigt ovän med kapitalet godtar man risken för nya pandemier.

Dessutom är en lockdown ingen lockdown. Pandemin har visat det etablerade samhällets värderingar. Bilfabriker, slakterier och minkfarmer hör till det väsentliga som kan rulla på; människors fria umgänge, sammankomster och organiserande är däremot sekundärt och kan stängas ned. ”Lockdown” betyder inget annat än att vissa delar av samhällets hjul ska smörjas medan rörelse och gemenskap utanför de tvingande institutionerna ska kväsas. Miljardregn över kapitalet som anses vara samhällsbärande samtidigt som ansvaret för pandemin lastas över på den lilla människan genom diverse makthavare som tar sig rätten att förutom att hota med straff också moralisera och skuldbelägga.

Att behandla pandemin som en allvarlig och akut kris har varit helt rimligt, och givetvis är det viktigt att vi tillsammans på olika sätt försöker begränsa smittspridningen. Jag förespråkar verkligen inget tanklöst ”lev på som vanligt”. Men jag tycker det är fel att gå via maktkoncentration och auktoritärt agerande. Under pandemin har vi förutom allt det fruktansvärda också sett många exempel på solidaritet och omtanke om andra, på frivillig, ömsesidig hjälp, på nya normer för social interaktion, på nytänkande och progressiv politisk aktivism nedifrån. I sådana tendenser bor en oförlöst potential till en mindre ojämlig och mer långsiktigt hållbar tillvaro där vi trevande skulle kunna röra oss mot en grönare och gladare framtid. Maktens korridorer, däremot, ekar tomma på sådana möjligheter.

112 <https://www.unicef.org/press-releases/un-report-pandemic-year-marked-spike-world-hunger> [18/1-22]

113 För hela året 2020 (där när den här texten skrevs många dödsfall i andra vågen ännu kvarstod) beräknar Socialstyrelsen en överdödlighet på 7 000 personer, och för 2021 ingen.

<https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/pandemin-orsakade-overdodlighet-2020--vissa-utrikesfodda-mer-drabbade/>

<https://scb.se/pressmeddelande/antalet-dodsfall-sjonk-under-2021/> [17/3-22]

Vad antivaxare och lockdownförespråkare har gemensamt

Dag 552. 8 september 2021.¹¹⁴

Två positioner har utkristalliserat sig under coronakrisen. Corona finns inte, eller är inte så farligt, menar knashögern. Mer mainstream är den andra hållningen: pandemin är enormt allvarlig, men kan nedkämpas med rätt åtgärder. De två lägren kan hata varandra, men de har mycket gemensamt.

Nu lyfter man många av restriktionerna i Sverige. I Danmark är tydligen covid-19 inte längre samhällsfarlig, och alla restriktioner tas bort. I Storbritannien försöker man sedan i somras leva ungefär som vanligt, och i New York skulle man nyligen fira pandemins slut med en stor konsert. Tyvärr fick den avbrytas av stormen Henri.

Precis som förra hösten kommer utspelet i Sverige om lättade restriktioner när smittan är på uppgång. Norge har just nu sina högsta smittotal under hela pandemin. I Storbritannien, som var snabba med vaccinationerna, har man sedan mitten av sommaren haft mellan 20 000 och 50 000 bekräftat smittade per dag.¹¹⁵ Dödstalen vecka 36 har legat uppåt 200 per dag. Antalet patienter i intensivvård är drygt 1 000 personer, närmare en tredjedel av den första vågens topp.¹¹⁶ I Israel, som var allra snabbast i världen med att vaccinera befolkningen, har sjukdomstalen de senaste veckorna nått de högsta nivåerna hittills, och även dödstalen är höga.¹¹⁷ De flesta patienter i vården där är fullt vaccinerade. Den 16/8 rapporterade *Science* att 78 procent av befolkningen över 12 år hade fått två doser av Pfizers vaccin.¹¹⁸

Att pandemin inte stoppas genom förnekelse torde vara uppenbart, men det är inte heller så märkligt om den inte går att kväsa genom lockdown, handtvätt eller vaccineringar. Vaccinen motverkar ju än så länge allvarlig sjukdom ganska effektivt, men eftersom vaccinet fördelas så ojämnt, utefter globala ekonomiska ojämlikheter, kan viruset fortsätta cirkulera. Detta gör att de mutationer som vaccinerna biter sämre på kan gynnas.¹¹⁹ Vaccin som ”läcker”, som motverkar allvarlig sjukdom effektivt men samtidigt släpper igenom smitta, kan också premiera mer kraftfulla virusvarianter.¹²⁰ En tät lockdown är å sin sida mycket svår eller omöjlig att upprätthålla över längre tid i ett urbaniserat massamhälle, bland annat på grund av de oönskade bieffekter den ger på folkhälsan. Att uppmana eller kräva av människor att de bär munskydd, håller avstånd och tvättar händerna kan begränsa spridningstakten och plana ut kurvan för sjukvårdsbelastning, men det hejdar (uppenbarligen) inte pandemin i sig.

Vetenskap kan inte heller ersätta politik. Politik handlar om att fatta beslut och agera i en socialt och ekologiskt komplex värld, inför en i stora stycken oförutsägbar framtid. Trots en aldrig tidigare skådad global insats har vare sig politiken eller duktiga individer lyckats bekämpa pandemin. Hur denna kommer utveckla sig kan ingen veta. Kanske fortsätter viruset sprida sig och mutera på ett sätt som vida överträffar det vi sett hittills av lidande och död. Måhända muterar det till någon mer smittsam men mindre skadlig variant. Möjligen går det på sikt att hålla smittan hyfsat i schack genom återkommande, uppdaterade vaccineringar. Eller så händer något helt annat, som vi inte ens kan förutse.

114 Den långa luckan på närmare ett år mellan den här texten och den föregående förklaras främst av att jag under den här perioden skrev boken *avväpna människan*, som släpptes i oktober 2021.

115 <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/uk/> [31/1-22]

116 <https://coronavirus.data.gov.uk/details/healthcare> [31/1-22]

117 <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/israel/> [31/1-22]

118 <https://www.science.org/news/2021/08/grim-warning-israel-vaccination-blunts-does-not-defeat-delta> [31/1-22]

119 <https://www.di.se/nyheter/trog-vaccinering-kan-oka-mutationer/> [31/1-22]

120 Read, Andrew et al (2015). ”Imperfect vaccination can enhance the transmission of highly virulent pathogens” i *PLOS Biology*. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.1002198> [17/3-22]

Det lockdownförespråkare, antivaxare, politiker och den breda allmänheten (än så länge) har gemensamt är att det gäller att tänka positivt, och att klamra sig fast vid tron på människans överhöghet. Nothing can bring us down! Vad man bortser från i praktiken är att det just är mänsklig exploatering av naturen som skapar förutsättningar för såväl pandemier som miljöförstöring och klimathot. Vi utarmar planeten med våra maskiner, gigantiska resursuttag, och de utsläpp de skapar. Det har de senaste 200 åren gynnat oss som art i termer av ökad generell hälsa och livslängder, men nu slår det tillbaka. Det visar sig till sist att vi trots allt inte kan styra världen eller behärska naturen.

Ingen av oss vill ha dessa eländen, men om vi inte vill att vårt samhälls skepp ska sjunka och gå till botten av dessa hot, och vi med det, då måste vi istället gå till botten med våra problem. En vaccinspruta kan ge ett visst skydd mot allvarlig sjukdom, men det finns inget vaccin mot följderna av det framgångsrika men också djupt destruktiva samhällssystem som vi skapat och uppehåller.

Minska människans makt¹²¹

Dag 632. 27 november 2021.

Nästa år är det 150 år sedan den kontroversiella predikanten Helge Åkeson uteslöts ur Svenska baptistsamfundet, en händelse som lade grunden till Fribaptistsamfundet. Fribaptisterna kritiserade maktstrukturer, förespråkade enkelhet och jämlikhet, och ifrågasatte dogmer och gudsbilder som de uppfattade som brutala, bland annat helvetesläran. Många unga fribaptistiska män dömdes till straffarbete eller fängelse på grund av vapenvägran, samtidigt som människor anslöt sig och nya församlingar bildades. Efter hand avstannade tillväxten, och rörelsens särart tonades ned. Efter Andra världskriget anslöt sig samfundet till frikyrkliga samarbetsorganisationer, och på 90-talet slogs FB samman med Helgelseförbundet. Tillsammans uppgick de i det samfund som nu bär namnet Evangeliska frikyrkan.¹²²

Stora delar av svensk frikyrklighet har i praktiken alltid accepterat etablerade maktstrukturer i samhället, och på gruppnivå är fribaptisternas hållning mycket ovanlig. Men underströmmar av radikal kritik av makten och dess vapen har tidvis och fläckvis gjort sig påmindas även i andra delar av väckelserörelsen. ”Den kristne som går i krig förnekar sin tro på Gud ... Något gott syfte kan icke främjas genom ett ont medel”, skrev min farfar John i sin anteckningsbok från bibelkursen på Götabro 1938. Det svenska kväkarsamfundet bildades 1935, tre hundra år efter den första kväkarväckelsen, och hade flera namnkunniga medlemmar. ”Vapenlös, avrustad mänsklighet, skall det vara”, skrev teologen Emilia Fogelklou,¹²³ och författaren tillika ledamoten av Svenska Akademien Elin Wägner förlängde kritiken av militarismen och patriarkatet till det ohållbara industriella utnyttjandet av naturen.¹²⁴

Även idag lever vi i ett tidevarv av upprustning. Lokalt, nationellt och globalt. Så snart ett samhällsproblem uppmärksammas uppträder en stor och högröstad ensemble på den offentliga scenen som vill rikta vapen mot problemet. Skarpare gränser, tuffare ordningsvakter, starkare försvar, brutalare fängelser och hårdare lagar som ska försvaras av fler poliser med kraftfullare maktmedel. I pandemitider ska till och med virus hanteras med hjälp av ordningsmakten, något som i sig är symptomatiskt. Att göra en radikal analys, att gå till rötterna med våra problem, är inte aktuellt. Pandemier göds av det samhälle vi byggt upp - av djurindustrin och flygtransporterna, avskogningen och urbaniseringen - och över lag har mänsklighetens stora ödesfrågor mycket litet med kriminalitet eller normbrytande beteende att göra. Kriget mot naturen tillhör själva basen för vårt samhällssystem,

121 Publicerad som debattartikel i tidningen Dagen den 11/1-2022 med rubriken ”En fortsatt mänsklig expansion är orimlig”. En utbyggd och modifierad version av det här resonemanget finns i antologin *Grönare kyrka* (Tro och Liv Skriftserie) som släpps hösten 2022. <https://ehs.se/samverkan/tro-liv-skriftserie/> [15/9-22]

122 Om FB:s historia, se Förlagskommittén (1929). *Något av baptismens historia från kristendomens början till närvarande tid*; Förlagskommittén (1943). *Något om vår tro : Fribaptisterna deras historia, trosuppfattning och verksamhet.* - Truedson, N.P. (1947). *Helge Åkeson - En minnestekning* (tredje upplagan). Habo: Fribaptistsamfundets förlag; Jonas Lundström (2015) *Jesus eller kyrkan : Ett anabaptistiskt sökande efter kristen radikalitet.* (Bod/Fatta taggråd); E.J. Ekman (red. N.P. Ollén) (1922) *Inre missionens historia : Del III (rev. Upplaga).* H. Halls.

123 I brev till Elin Wägner 1924, citerad i Ulrika Knutson (2009), *Emilia Fogelklou : Sökare, stiftinnare och gränsöverskridare* (Cordia), s. 52: ”För mig synes samma avrustning som inom arméerna behövas i förkunnelsen. Jag menar: kåpor, grannlåt, sakrament – allt som svarar mot hjälmbuskar och musik och tocke där. Ren, naken, opyntad, vapenlös, avrustad mänsklighet skall det vara – annars är vi inte i närheten av evangeliet”.

124 Se bl.a. Elin Wägner och Elisabeth Tamm (1940) *Fred med jorden* (Arkturus); Helena Forsås-Scott (red.) (1999) *Elin Wägner : Vad tänker du mänsklighet? : Texter om feminism, fred och miljö i urval* (Norstedts); Knutson, Ulrika (2020) *Den besvärliga Elin Wägner* (Historiska media).

men detta extremistiska våld, denna globala skadegörelse angrips inte, istället skyddas den av lagar och normer.

De senaste åren har hela det politiska fältet påverkats av den auktoritära globala radikalnationalistiska vågen, och förskjutits högerut. Att miljö-, klimat- och resurshoten är bekymmer som inte kan avhjälpas med vapen förstår måhända de flesta. Men i den mån dessa ödesfrågor ens får något utrymme i dagens debattlandskap tycks även där en fortsatt utvidgning av den mänskliga maktapparaten given. Istället för att avveckla de dödsindustrier som hotar allas vår överlevnad, skala ned och anpassa oss till givna ekologiska förutsättningar vill vi ha fortsatt tillväxt, uppskalning och utbyggnad.

De radikala dragen till trots ville inte fribaptisterna ha någon revolution. De predikade, värvade medlemmar, levde alternativt och grundade församlingar, men väntade sig inte att majoritetssamhället skulle ändras i grunden innan Jesus återkomst. Något större genomslag fick de aldrig, som mest var de några tusen medlemmar. På samhällsutvecklingen hade de på sin höjd en mycket liten påverkan. Tyvärr är det ganska typiskt. Rörelser som vill utmana de mänskliga maktstrukturerna har varit ett återkommande fenomen i alla civilisationer. Men sällan har samhället ändrats i grunden. Istället har sammanslutningar som fribaptisterna marginaliserats, förföljts, approprierats eller utplånat sig själva genom interna konflikter, sekterisk renhetsiver eller galna urspårningar.

I dagens situation där vår civilisation är mäktigare och mer rustad än någonsin, men samtidigt ser ut att röra sig mot en brutal kollaps, bildar deras röster ändå en historiens ohörda kör. I en värld som härjats och sårats på djupet av människans maktmedel sjunger de en sång om nedmonterade hierarkier, om en omställning mot ett enklare, mindre orättvist och mer hållbart samhällssystem. Om en avrustad mänsklighet. Deras sång kan avfärdas som en drömsk vision om ett land ovan där, en ouppnåelig utopi. Kanske med rätta. Men frågan är om inte visionen om en fortsatt mänsklig expansion är ännu orimligare. Måhända hade de fel om målet, men hade de verkligen fel om att vi behöver en annan riktning?

Vaccinpass¹²⁵

Dag 656. 21 december 2021.

Ok, jag skriver väl något om vaccinpass då, eftersom ett antal personer har frågat vad jag tycker. Men utan glädje. Få verkar ju vilja ha nyanser och komplexitet i den här frågan, det är mest pajkastning som gäller.

Min position är att jag är emot vaccinpass, men utan direkt passion. Till skillnad från mainstream tycker jag inte frågan är enkel eller självklar. Vare sig på personliga eller mer politiska plan. Att covidvaccin producerats så snabbt är fantastiskt, och jag är övertygad om att det har räddat många liv.¹²⁶ Men det handlar ändå om en vägning av kostnader, prioriteringar och risker. Vaccinering är som bekant aldrig riskfritt, och covid-19 är för de allra flesta en lindrig sjukdom. Bedömningen kan vara enkel när det gäller äldre och andra riskgrupper, men för exempelvis barn behöver det bästa inte vara så uppenbart.¹²⁷ Utöver det har vi den stora okända faktorn: vi vet ganska lite om hur vaccins effekt respektive pandemin kommer utvecklas framöver. Alla har också sina egna varierande livshistorier, erfarenheter och världsbilder som påverkar inställningen till saker som vaccin, i ena eller andra riktningen. Det borde man kunna ha åtminstone en viss förståelse för, utan att ge vika för flippade konspirationsteorier. Det är knappast konstigt om exempelvis de ödesdigra svenska svininfluensavaccineringsbesluten,¹²⁸ som ingen vill ta ansvar för, påverkar. På ett mer övergripande plan finns också flera problematiska aspekter av hur vaccineringen sköts. Den brutala globala ojämlikheten i fördelningen, obviously – varför ska jag erbjudas en tredje dos innan många afrikaner i riskgrupp ens fått sin första? – men också att produktionen är i händerna på vinstmaximerande företag. Och ovanpå det risken för att en för låg, långsam eller snedvriden vaccinationstäckning premierar jobbigare mutationer...

Ett annat dilemma med tvång och maktmedel är att även om man tycker alla borde hoppa på vaxtåget kanske det inte alls funkar att bara skruva upp trycket. Repression har ofta oönskade konsekvenser, och det är inte alls säkert att ett väldigt högt och moraliserande tonläge lockar skeptikerna. De som är måltavlan kan exempelvis hårdna och slå tillbaka, snarare än att vika ned sig, och en attack-attityd gentemot antivaxare riskerar att i onödan göda sociala spänningar och uppdelningar mellan människor i en redan skör tid. Men i dagens klimat är ju signalpolitik, hårda tag,

125 Texten publicerades på Facebook efter att jag fått den direkta frågan privat av flera olika personer.

126 <https://www.ecdc.europa.eu/en/news-events/who-ecdc-nearly-half-million-lives-saved-covid-19-vaccination> [18/1-22] Gupta, Sumeda et. al. (2021). "Vaccinations against COVID-19 may have averted up to 140,000 deaths in the United States" i *Health Affairs* vol. 40, nr. 10. <https://doi.org/10.1377/hlthaff.2021.00619> [18/3-22]

127 "COVID-19 vaccines for children: What are the side effects?" i *Medical News Today*: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/covid-19-vaccines-for-children-what-are-the-side-effects#Myocarditis> Tracy Beth Høeg et al (2021) [7/9-22]; "BNT162b2 Vaccine-Associated Myo/Pericarditis in Adolescents: A Stratified Risk-Benefit Analysis" i *European Journal of Clinical Investigation*. <https://doi.org/10.1111/eci.13759> [7/9-22] I Sverige rekommenderas i mars 2022 vaccin för barn över 12 år. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/vaccination-mot-covid-19/information-for-dig-om-vaccinationen/barn-och-ungdomar/>

128 Fohm bedömer att mellan 150 och 160 barn drabbades av den mycket allvarliga biverkningen narkolepsi, samtidigt som 99 dödsfall undveks. Läke medelverket bedömer siffran till mellan 150 och 200 barn. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/df3b600b10fa4a3797440eab0f624c0f/vaccinationskampanjen-influensa-a-h1n1-2009.pdf> [dokumentet fanns på hemsidan under det första halvåret 2022 men är borttaget den 7/9-22] <https://www.lakemedelsverket.se/sv/behandling-och-forskrivning/vaccin/risker-med-vaccin/svininfluensan-pandemrix-och-narkolepsi> [7/9-22]

straff och auktoritära lösningar på alla politikernas läppar, från höger till vänster, alldeles oavsett vad forskningen säger ger resultat.

Med detta sagt är jag ändå inte speciellt upprörd. Jag ser inte vaccinpass som något stort hot mot (den icke-existerande) ”friheten”. Varför? Framför allt för att det finns andra uteslutningsmekanismer som är allvarigare. Kanske har du exempelvis hört talas om pengar? Tillgången till pengar avgör idag fullständigt om och i vilken utsträckning en människa kan överleva och delta i samhället. Den rike är mer värd trots att hen inte alls gjort sig förtjänt av det. Den som inte har några pengar alls är i stort sett värdelös och kan dö medan världens mest demokratiska och Mänskliga rättighets-hyllande stater står med armarna i kors och ser på. Ska folk uteslutas tycker jag vaccinpass är en rimligare vattendelare än cash, att välja bort vaccineringen ökar trots allt risken att få eller sprida allvarlig sjukdom. Och det finns många människor som sällan eller aldrig kan gå på hockeymatcher, konserter och julbord, oavsett hur vaxade de är.

Om omikron, obotlig optimism och omvändelse

Dag 665. 30 december 2021.

I mitten av december berättade statsepidemiolog Anders Tegnell för media att han trodde på en lägre smittspridning under julhelgen.¹²⁹ Detta samtidigt som den nya mutationen Omikron spreds rekordsnabbt. När vi nu är mitt inne i vecka 52, dagen innan nyårsafton, når smittan nya rekordnivåer globalt. Denna torsdag redovisar USA närmare en halv miljon bekräftat smittade, Frankrike och Storbritannien kring 200 000, Spanien och Italien 100 000, långt över alla tidigare nivåer. Sverige har närmare 11 000 fall, i nivå med den tidigare smitto-peaken under den andra vågen.¹³⁰

Det optimistiska uttalandet är symtomatiskt för Tegnell och flera andra ledande personer. Så sent som den 25e februari 2020 höll Folkhälsomyndigheten fast vid att risken för en inhemsk spridning av covid-19 i Sverige var låg.¹³¹ En månad senare hade Sverige 40 döda per dag i en brant stigande kurva. Mönstret har sedan hållit i sig. Snart började det talas om en flockimmunitet som skulle inträda innan sommaren, och så fort det lugnat ned sig något har vi fått höra att vi nog slipper åsynen av en andra våg, att den tredje vågen säkerligen inte kommer träffa våra stränder, att den fjärde vågen ska lysa med sin frånvaro.¹³² Indikationer som pekat i andra riktningar, exempelvis en ökad spridning i andra länder, har ignorerats eller bortförklarats.¹³³

Så vad beror detta envisa underskattande av riskerna på? Är det en medveten strategisk kommunikation mot bättre vetande, eller ligger det en genuin övertygelse bakom?

Givetvis ligger det nära till hands för oss alla att fästa en överdriven betydelse vid vår egen roll. Biologiska varelser såväl som organisationer är per definition rätt så egocentriska. Fohm:s representanter är därvidlag inget undantag. Givetvis önskar de att det egna arbetet med att informera, organisera och uppmana har gett en påtaglig effekt. Tegnell har i linje med detta betonat att ”vågorna” inte är någon naturlag, utan beror på människors beteendemönster.¹³⁴ Detta trots att smittvågor verkar vara ett generellt återkommande mönster i pandemier.¹³⁵ Vad myndigheternas representanter säger har så klart också en betydelse för människors beteende. De talespersoner vi mött genom media under pandemin har hela tiden försökt förmedla ”hopp” till oss, så att vi ska orka ”hålla i och hålla ut”. Den dag vi tror att det ändå inte kommer bli bättre, då kanske vi tröttnar, är måhända tanken.

Men om detta är den officiella linjen, hur tänker Tegnell på sin kammare? Åtminstone inte så entydigt optimistiskt som det kan låta. I sitt sommarprat i P1 2020 inledde Tegnell med att beskriva sitt festliga och sociala nyårsfirande i Spanien 2019, ”ett nyårsfirande som jag efteråt kan fundera på om

129 <https://www.dn.se/sverige/tegnell-tror-pa-minskad-smittspridning-under-helgerna/>
<https://omni.se/tegnell-tror-pa-minskad-smitta-under-julhelgen/a/V9e1r6> [31/1-22]

130 Smittotalen fortsatte öka ytterligare och låg i slutet av januari kring 50 000 upptäckta fall per dag, innan det vände nedåt under februari, för att sedan öka igen under sommaren.
<https://experience.arcgis.com/experience/09f821667ce64bf7be6f9f87457ed9aa>

131 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/februari/forandrad-riskbedomning-for-fall-av-covid-19-i-sverige/> [31/1-22]

132 <https://www.hbl.fi/artikel/tegnell-antagligen-ingen-andra-vag/>
<https://www.dn.se/sthlm/anders-tegnell-att-kalla-det-en-andra-vag-ar-att-ta-i/>
<https://www.svd.se/tegnell-ingen-tydligt-tecken-pa-tredje-vag>
<https://omni.se/tegnell-en-fjarde-coronavag-till-hosten-ar-valdigt-otroligt/a/x3aqbj> [31/1-22]

133 <https://www.dn.se/sverige/smittspridningen-tio-ganger-hogre-an-Fohms-varsta-hostscenario/> [31/1-22]

134 <https://www.dn.se/sverige/tegnell-rad-om-hemarbete-kvar-till-slutet-av-september/> [31/1-22]

135 Giacomo Cacciapaglia et al (2021). ”Multiwave pandemic dynamics explained: how to tame the next wave of infectious diseases” i *Scientific Reports* 11:6638.
<https://www.nature.com/articles/s41598-021-85875-2> [31/1-22]

det kommer gå till historien som det sista vi firar på detta sätt”.¹³⁶ En ganska mörka bild, må man säga. Fohm:s tidigare generaldirektör Johan Carlsson har talat om betydelsen av att ”bygga om samhället”, och antytt att vi får leva med SARS-CoV-2 under överskådlig tid.¹³⁷

Psykologisk forskning har pekat på mekanismer som gör att vi tenderar att bortse från vissa typer av risker. Vi vill gärna fortsätta på den inslagna väg som vi vandrat och investerat tid och energi i, i synnerhet om signalerna om att vägen leder fel är för otydliga.¹³⁸ Evolutionärt har detta uppenbarligen gynnat oss, men det verkar vara en hämsko för oss i sådana här situationer när vi riskerar en brutal samhällskollaps om vi inte snabbt ändrar riktning.

Pandemier har knäckt civilisationer förut, och allt tyder på att detta är långt ifrån den sista eller den mest allvarliga pandemin. I skrivande stund finns en del tecken, bland annat från Sydafrika, på att denna våg av omikron-smitta ger mildare sjukdom än tidigare vågor. Det är samtidigt ännu för tidigt att slå fast, det är oklart vilken roll Sydafrikas unga befolkning, vaccinationsmönster, och det faktum att de flesta redan haft covid-19 tidigare spelar. Och risken för en överbelastad sjukvård och allmänt samhällskaos är påtaglig även med ett något mildare sjukdomsförlopp. En del experter har samtidigt uttryckt förhoppningar om att omikron-vågen kan bli det sista som händer i pandemin, därefter kan viruset möjligen komma att uppträda mer i linje med andra förkylningsvirus och influensor. Å andra sidan kan inte möjligheten av nya och allvarligare mutationer uteslutas.

Alldeles oavsett hur framtiden ser ut i covid-19-pandemin är ett urbaniserat masssamhälle, en hyperintensiv djurindustri, och blixtsnabba globala transportmöjligheter, allt byggt på avskogning och annan ekologisk utarmning, ett hotfullt löfte om kommande pandemikriser. Förutom att detta samhällssystem förstör klimatet och andra aspekter av den miljö som vi är sprungna ur och helt beroende av. Inför denna ultimata kris behöver vi över lag inte optimism, ”hopp” eller budskap om att ”hålla i och hålla ut”. Åtminstone inte om ”hopp” betyder att slå bort krismedvetande med irrationella glädjekalkyler, och om ”hålla i och hålla ut” betyder att bevara status quo och i grunden göra som vi alltid gjort, med vissa ytliga justeringar. Vi behöver snarare ”se upp”,¹³⁹ vända om och gå till rötterna med våra problem.

136 <https://sverigesradio.se/avsnitt/1518764> [5/1-22]

137 <https://www.dagenssamhalle.se/samhalle-och-valfard/sjukvard/kommer-att-ta-flera-ar-innan-pandemin-ar-over/> [31/1-22]

138 Om klimatpsykologi, se t.ex. Kirsti Jylhä (2016) avhandling *Ideological roots of climate change denial* (Uppsala universitet); Andersson K., Hylander, F., Nylén, K. (2019) *Klimatpsykologi* (Natur & Kultur) och Andreas Nilssons (2020) *Klimat och psykologi* (Studentlitteratur).

139 En anspelning på Netflix-filmen *Don't look up* som toppade tittar-listor vid den här tiden med sin allegoriska satir över samhällets respons på det ödesmättade hotet från en komet i antågande.

Agambens nakenhet och risken med livet som gud

Dag 678. 12 januari 2022.

När en god vän i december bjöd in mig till en digital bokcirkel om den italienske filosofen och professorn Giorgio Agambens coronabok *Vilken punkt har vi nått? Epidemin som politik*¹⁴⁰, var jag inte sen att acceptera. Agamben var för mig innan pandemin framför allt förknippad med idén om att totalitarismen är inbäddad i den liberala demokratin genom undantagstillståndet. En frihetlig vänstertänkare influerad av Foucault och poststrukturalism, var min bild, på ett ungefär. Agambens bok *Homo sacer : Den suveräna makten och det nakna livet* läste jag med behållning under mitt arbete med *Batongerna slår nedåt*, och citerade också.

I mina första texter från pandemin kan också Agambens andetag höras i bakgrunden, men pandemin visade sig bli döden för Agambens tänkande i många vänstersammanhang.¹⁴¹ Den gamle filosofen valde att obönhörligt och oupphörligt stöta i en basun mot det han uppfattade som statens repressiva krispolitik under pandemin, samtidigt som stora delar av den internationella vänstern istället kom att förknippas med kritik mot förnekelse och slappa åtgärder. Att kasta ett öga på Agamben kändes därför självklart för någon som försöker skriva om pandemin från ett ekoanarkistiskt perspektiv.

Vilken punkt har vi nått är en mycket märklig bok, i synnerhet av en så erfaren skribent och tänkare. Den svenska utgåvan från Karneval förlag på 111 sidor har ett efterord av översättaren Gustav Sjöberg som kommenterar en del av knepigheterna. De ständiga upprepningarna, där i stort sett samma formulering återkommer gång på gång, trodde jag först berodde på en redaktör som velat bevara den ursprungliga formen, men enligt Sjöberg är det Agamben själv som envisats med ett minimum av ändringar.¹⁴² Bokens form känns närmaste liturgisk, men sitt repetitiva anslag, sina tematiska omtagningar, och ett tilltal som för tankarna till tonen i en kristen predikan med profetiska anspråk. Gång på gång får vi höra om det moderna samhällets besatthet av ”det nakna livet”, om ”biosäkerhet”, om hälsan som religion, om det fruktansvärda med de döda som inte begravs med värdighet, om despotin i åtgärderna. Volymen är maximalt uppskruvad och andan konspiratorisk. Pandemins allvar ifrågasätts till en sådan grad att den beskrivs som en ”upppfinning”,¹⁴³ den är en ”normal influensa”¹⁴⁴. Covidpass jämförs med nazitysklands judepolitik,¹⁴⁵ vaccinen ifrågasätts som inte tillräckligt testade,¹⁴⁶ och ett land som ”bestämmer sig” för ”att på varje plats täcka över sina medborgares ansikten med masker är således ett land som utplånat varje politisk dimension”.¹⁴⁷

Ändå finns det något här bland allt som känns virrigt, skrikigt och till och med hälsovådligt, något som inte riktigt vill släppa mig efter läsningen. I essän ”Gaia och Ktonia”¹⁴⁸ lyfter Agamben fram dessa två grekiska gudomligheter. Gaia förknippas med livet och den sfär av jorden där livet gro, medan Ktonia förknippas med underjorden och döden. Agamben kommenterar i detta sammanhang biokemisten James Lovelock och biologen Lynn Margulis ”Gaia-hypotes”, teorin att biosfären är ett

140 Agamben (2021), Karneval.

141 Undantag finns dock. Strax efter jag skrivit detta stötte jag på ett Agambencitat om ”det nakna livet” (som inte handlade om pandemin) i den progressiva teologen Catherine Kellers *Facing Apocalypse : Climate, Democracy and other last chances* (2021, Orbis books).

142 Agamben, 2021, s. 122.

143 Agamben, 2021, s. 11.

144 Agamben, 2021, s. 13.

145 Agamben, 2021, s. 108.

146 Agamben, 2021, s. 108.

147 Agamben, 2021, s. 85. Jfr. Arvid Juraks, ”Filosofen hävdar att corona lett till fascism” i *Expressen* 8/5-21.

<https://www.expressen.se/kultur/ide/filosofen-havdar-att-corona-lett-till-fascism/> [31/1-22]

148 Agamben, 2021, s. 100.

självreglerande livssystem.¹⁴⁹ Agamben är sympatiskt inställd, men teorin brister, enligt honom, genom att den separerar livet från döden. Detta visas inte minst genom att vi lever i den tid då vi utvunnit olja från underjorden, fossila bränslen formade av energin från tidigare liv, på ett sätt som kommit att påverka hela klimatet för överskådlig tid.¹⁵⁰ Därför måste ”Gaia och Ktonia, de levande och döda ... tänkas tillsammans”.¹⁵¹

Emellanåt har jag varit på väg att försöka omformulera den monoteism jag som postkristen övergett. Jag har de senaste tio åren ofta sagt att jag är ”kristen ateist”, i ett försök att förmedla dubbelheten i en samtidig tillhörighet och avståndstagande. Ateismen har ändå aldrig känts riktigt som hemma med sin tomhet och förnekande, sitt negativa fasthållande vid en Gud man inte förmår släppa. Och det sekulära samhället upplever jag inte sällan som religiöst fattigt, tömt på ett existentiellt språk, i avsaknad av gemenskaper som är en del av en tradition av pågående dialog om livets stora frågor. Därför har jag fortsatta söka och treva mig fram även i religiöst avseende. Ett alternativ som utövat en viss dragningskraft på mig har varit att tänka på själva *livet* som gud. Måhända är det totaliteten av livssystemet på jorden, naturen, Gaia, som är den antagligen omedvetna och ickepersonliga gud vi alla är en del av som vi måste tjäna, om vi ska överleva i längden? En sådan religiös inställning skulle vi möjligen kunna kalla ”bioteism”. De historiska förelöparna skulle då finnas i delar av panteistiska religiösa traditioner, i animism, i vördnad för ”moder jord”, hos vissa västerländska filosofer (Spinoza), och här och där i monoteistiska religiösa traditioner där Guds immanens, det vill säga Guds närhet och närvaro betonas. Men det Agamben påminner mig om, och som motar bioteismen i grunden, är att döden är en integrerad del av livsprocesserna. Livssystemet bygger på och är omöjligt att separera från det omgivande icke-livet.

Ingenting har väl blivit tydligare i pandemin än att hälsovården inte kan tillåtas att öppet stänga sina dörrar. Att försumma resurser till vården, tillåta hemska arbetsvillkor, acceptera orimliga vårdköer eller andra brister, till och med höga dödstal,¹⁵² går att uthärda, så länge hjulen ändå snurrar. I tider när de allvarligaste hoten mot vår överlevnad annars viftas bort med avledningsmanövrar och förminskning har pandemihanteringens extremism förvånat. Varför denna politiska handlingskraft? Vill politikerna demonstrera sin makt? Är de rädda för sin egen och sina närmastes hälsa, inte minst med tanke på vilken livsfas många styrande politiker befinner sig i? Initialt grubblade jag mycket på detta, men jag undrar numera om det inte i detta fall faktiskt handlar väldigt mycket om just de skäl som hela tiden angetts. Sjukvården kan inte tillåtas att framstå som kollapsad.

Men varför? Om detta är ett av våra viktigaste värden, en av våra förnämsta gudar, om medicinen blivit en religion som framgångsrikt konkurrerar med kapitalismen och kristendomen, som Agamben menar,¹⁵³ vad handlar det om? Varför måste alla andra värden stå tillbaka för detta? Människors rörelsefrihet, barnens skolgång, rätten att organisera sig, fira gudstjänst, demonstrera, människors psykiska hälsa, ja till och med företagets framgång. Det mesta verkar till sist kunna offras i ett modernt land för att rädda sjukvården. Att acceptera att alla inte kan få vård i en akut situation, eller att öppet kapitulera inför något års minskad genomsnittlig livslängd i ett modernt och ”välutvecklat”

149 Lovelock, James (1988, 2000). *The ages of Gaia : A biography of our living earth*. Oxford University Press

150 Agamben, 2021, s. 106.

151 Agamben, 2021, s. 107.

152 Under februari och mars hade Sverige och många andra länder pekar i dödstal som påminde om tidigare toppar i pandemin, men helt utan att det belystes eller debatterades. Tvärtom blev detta tiden när alla restriktioner lyftes, bland annat med motiveringen att sjukvården inte längre riskerade att överbelastas.

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/02/merparten-av-restriktionerna-mot-covid-19-tas-bort-den-9-februari-2022/> [18/3-22]

153 Agamben, 2021, s. 49.

land är otänkbart.¹⁵⁴ Och kanske är det inte så konstigt. Den moderna människans framgång består måhända mer än något annat i att vi är fysiskt friskare och lever längre på grund av vår unika hälso- och sjukvård. Den industriella kapitalismen har utarmat planeten och skapat världskrig, fascism och djurfabriker. Miljarder människor lever fortfarande utan adekvat möjlighet att möta sina basbehov. Psykisk ohälsa, alienation och sociala spänningar plågar oss. Men vi vet ändå att våra liv i alla fall är mycket mer utdragna i tidsrymden än för 200 år sedan. Det är det slutgiltiga beviset på att det ändå går framåt, och därför är den moderna berättelsen om utveckling som ligger till grund för våra samhällen fortfarande bärkraftig. Att acceptera en uppenbar tillbakagång på detta område skulle riskera att bli det sista strået som knäcker ryggen på det moderna samhällets ideologier. Och det är oacceptabelt. Det finns ingen annan riktning än framåt och uppåt. Att krympa, minska, ta ett steg tillbaka är otänkbart.

För den vars tankar tenderar att gå mer åt vänster än åt höger kan dock inte en ändrad riktning handla om att förbehållslöst släppa fram pandemierna och antibiotikaresistensen och låta vården kollapsa. De rikaste och mäktigaste, de som också genom sitt sätt att leva tär mest på vårt gemensamma hem, kommer i så fall att drabbas lindrigast, medan det är de som bor på särskilt boende, de funktionsnedsatta, hälsomässigt utsatta, fattiga, trångbodda och prekära arbetare som offras. Det är av dessa skäl som miljörelsen talar om ”klimaträttvisa”. En omställning som cementerar eller till och med förstärker sociala klyftor är inget vi som vill se en rättvisare värld önskar oss, och det är knappast heller något som kommer nå en bredare folklig acceptans.

”Vi väntar varken på en ny gud eller en ny människa – snarare söker vi här och nu, bland de ruiner som omger oss, efter en ödmjuk, enklare livsform”, skriver Agamben.¹⁵⁵ I detta kan jag inte mer än instämma, men låt oss arbeta för att detta ”vi”, och detta ”sökande” leds av arbetande och socialt utsatta människor och inte av den sociala, ekonomiska eller filosofiska eliten.

154 Under 2020 sjönk medellivslängden i Sverige med ett drygt halvår, I USA föll den enligt en studie (ännu inte peer reviewed) med 2,5 år. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/medellivslangd-i-sverige/>

<https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2022.04.05.22273393v4> [7/9-22]

155 Agamben, 2021, s. 111.

Den auktoritära nationalismens färger

Dag 680. 14 januari 2022.

När omikronvågans rekordhög smittspridning nu, två år in i pandemin, används som förevändning för nya restriktioner finns det anledning att på allvar börja tala om en ny normalitet. Under denna är det naturligt att regeringen genom dekret bestämmer hur många människor som får träffas och under vilka former. Visserligen är protesterna lite mer högljudda nu,¹⁵⁶ men vi accepterar ändå detta över lag. För bara några år sedan hade det varit självklart att se sådana ingrepp som ett signum för en diktatur. Makthavare fortsätter att signalera att det är ”ett allvarligt läge”, och att vi ska ”hålla i och hålla ut”, och antydningarna om att det snart kommer bli bättre känner vi igen från andra faser av pandemin. Nu handlar det om att omikron-vågen kan vara den sista innan viruset blir endemiskt och mindre farligt.¹⁵⁷ Men vetenskapligt sett verkar det vara långt ifrån självklart.¹⁵⁸

Vänstern, även stora delar av den frihetliga vänstern, har målat in sig i ett hörn genom sitt idoga försvar av staternas beskärande av mänskliga fri- och rättigheter under pandemin. Vi har därmed lämnat fältet fritt för knashögern att växa i den mylla av legitim frustration och besvikelse över orättvisor och förljugenhet som var bördig redan innan pandemin.

Vänstern har de senaste hundra åren, sedan fascismens framväxt, gjort det till en dygd att vara antifascistisk. Tummen upp för det, minst sagt. Baksidan är att vi missat att den auktoritära nationalismen långt ifrån alltid påminner om de klassiska bilderna av den tidiga fascismen. Den auktoritära nationalismen är inte nödvändigtvis brun, den kan också vara blå som Moderaternas liberal-konservatism, röd som stalinismen och andra kommunistiska diktaturer, eller grön som i vissa nutida ekofascistiska strömningar. Pandemin har nu låtit oss ana att den auktoritära nationalismen också kan vara vit, hälsoinriktad. Helt nytt är detta knappast, redan den bruna fascismen hade kampen för en frisk och hälsosam folkstam som central dogm. På det friska och sundas altare offrades de förment lägre stående, smutsiga, avvikande, galna och sjukliga mer eller mindre bokstavligt. Fördrivning, marginalisering, inspärning, sterilisering, lobotomering och till sist utrotning var svaret.

2016 kom Åsa Ericssdotters fångslande roman *Epidemin*.¹⁵⁹ Här tar ett hälsofascistiskt parti makten efter en historisk valseger, och snart börjar överviktiga människor att helt sonika försvinna. Det är obehaglig dystopi, men detta obehag växer fram genom att trådar som utgör högst verkliga inslag i dagens samhälle skickligt vävs samman. Ett populistiskt, auktoritärt, nationalistiskt parti som växer snabbt, ett diskursivt fokus på det hälsosamma och sunda, och en etablerad infrastruktur för att snabbt och smidigt ta livet av levande varelser.

Idag är vi i en annan situation än såväl Ericssdotters roman som den bruna fascismens glansdagar. Historien upprepar sig aldrig på samma sätt. Många coronakonspiratoriska har gjort jämförelsen mellan nazityskland, förintelsen och diverse pandemiåtgärder. I en situation där miljoner människor mist livet redan, och där forskningen visat att åtgärder som munskydd, avstånd och

156 Några exempel på inlägg i den offentliga debatten om detta i början av 2022:

<https://lakartidningen.se/opinion/debatt/2022/01/vad-vill-samhallet-egentligen-uppna-med-nya-begransningar/>

<https://www.expressen.se/kultur/jonas-gardell/vore-det-inte-rimligare-att-tillfora-varden-resurser/>

<https://www.expressen.se/kronikor/irena-pozar/varfor-far-vi-arbeta-men-inte-dansa/>

157 <https://www.theguardian.com/world/2021/dec/26/omikron-bleak-new-year-or-beginning-of-the-end-for-the-pandemic> [31/1-22]

158 <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/11/will-covid-19-become-less-dangerous-as-it-evolves?> [14/1-22]

Se också Peter Markov et al, ”Antigenic evolution will lead to new SARS-CoV-2 variants with unpredictable severity” i *Nature Reviews Microbiology*, 14/3-2022. <https://www.nature.com/articles/s41579-022-00722-z> [18/3-22]

159 Ericssdotter, Åsa (2016). *Epidemin*. Albert Bonniers förlag

vaccinering kan rädda liv måste jämförelsen anses djupt stötande. Men att inte se en auktoritär nationalism som regerar repressivt, med hälsa som en av förevändningarna, som ett hot är otillbörligt naivt. Inte för inte har samma Kina som gått i bräsch för den repressiva coronapolitiken också sina koncentrationsläger för den muslimska uiguriska befolkningen. De två företeelserna är inte samma sak, men de är två olika uttryck för den auktoritära statens intresse för "säkerhet". Ska vi gå säkra för en sådan politisk utveckling, och underminera den konspiratoriska knashögerns momentum, måste vi reagera på inskränkningar av våra "mänskliga rättigheter" redan i dess tidiga stadium.

Närhetens förbannelse

Dag 682. 16 januari 2022.

Inget imperativ har varit så spritt under pandemin som orden ”håll avstånd”. Två år in i pandemin sägs det fortfarande officiellt, men utan övertygelse, och utan att det biter. Tonfallet från olika ansvariga har emellanåt förespeglat att avståndstagandet skulle vara en enkelt uppgift. Praxis har visat att det tvärtom är i det närmaste omöjligt, så länge det beror på individens ansvarstagande. Vi kan klara det en tid, om det finns speciella skäl, som när vi sitter i familjekarantän när någon i hushållet har bekräftad covid-19. Vissa kan också klara det längre, om man exempelvis är väldigt rädd hela tiden i det offentliga rummet, om man sällan möter andra människor, eller om man av ett eller annat skäl har en hyperskarp uppmärksamhetsförmåga. Vi andra faller tillbaka på det faktum att vi är vanans varelser. Att ändra rutiner och praktiker kräver energi, och energi vill vi gärna spara. Därför går vi typiskt sett hellre upptrampade stigar än banar helt nya vägar. Ska man lyckas hålla avstånd i ett samhälle som är designat för trängsel, då krävs antingen strukturer som underlättar detta, eller en ständig, koncentrerad mental ansträngning. Givetvis är detta dömt att misslyckas.

Domesticerade djur är formade att vara lugna, följsamma och mindre lättskrämde, att inte se andra främst som en risk. Bara så kan de hållas i stora grupper och utnyttjas effektivt för mänsklig produktion. På samma sätt med den urbaniserade människan. Vi tvingas möta och leva nära en mängd människor vi vare sig älskar eller känner, i kollektivtrafiken, på affären, på jobbet, i skolan. Trängsel och social interaktion som vi inte kan välja bort tillhör själva stadens natur. Det är omöjligt för oss att på riktigt bry oss om, se, höra eller ens lägga märke till alla vi möter. Bristen på yttre distans och kroppslig integritet gör att vi måste karva ut ett inre rum där vi håller andra ifrån oss. Därför kastar vi bara flyktiga blickar på förbipasserande, pluggar våra öron, tittar ned i våra skärmar. Det avgörande kravet på uppträdande blir att vara smidig så att maskineriet kan rulla på ostört, att inte ”störa den allmänna ordningen”, som det heter i polislagen. I våra hjärtan byggs därför in en känsla av främlingskap inför omvärlden, detta sociala fenomen som ibland kallas alienation.

Av pandemiska skäl behöver den påtvingade närheten minska, det vet vi nu. Det kommer nya mutationer, och nya virus, och förr eller senare kommer något som är betydligt allvarligare än SARS-CoV-2. Vill vi överleva på lång sikt kan vi inte ha ett samhälle där vi trängs och far runt hela tiden. Det finns även mentala och sociala argument som pekar i samma riktning. Vi mår knappast bra om alienation, anonymisering och brist på nära gemenskap blir grundtonen i vår livsföring. Att nu och då få uppgå i och omslutas av en större grupp eller en folksamling kan vara en viktig, befriande och ibland extatisk erfarenhet, men att var och varannan dag belamras av den spretiga klumpen av kroppar i rusningstrafiken i kollektivtrafiken, som man dessutom betalar dyra pengar för, är något helt annat.

Hur skapar vi strukturer som främjar lite mer avstånd? Säger man att vi behöver bli färre blir man snabbt anklagad för att vara malthusian eller ekofascist. Men att en arts population inte kan öka konstant är bara logik. Varje biologisk varelse eller växt är beroende av en begränsad omgivning, och en art kan därför bara växa till en viss punkt, sedan kommer populationen att krympa. Det finns inget människofientligt i att erkänna detta. Tvärtom, människan har en imponerande förmåga att planera, se framåt och fatta beslut. Vi skulle kunna göra strategiska val som gynnar vår långsiktiga fortlevnad. Att ignorera detta är att bädda för en okontrollerad, brutal kollaps. Som frihetligt sinnad är man förstås motståndare mot alla repressiva statliga ingrepp, däremot kan vi kan främja normer, praktiker och strukturer som inte gynnar höga födelsetal. I synnerhet i de rikare delarna av världen där människors livsföring är som glupskast.

Utöver att bli färre behöver vi också leva mer utspritt. Vi kan inte ha strukturer som möjliggör för en mängd välbeställda människor att hela tiden pila fram och tillbaka över jordklotet, eller ens över landet. Det är alldeles för resurskrävande, klimatbelastande och smittfarligt, och dessutom orättvist. Den lokala sfären behöver på nytt stå i fokus socialt, mentalt och resursmässigt. Vi måste också ta oss an de stora industrier som utarmar mångfalden kulturellt och biologiskt, och skapar väldiga koncentrationer av människor och ickemänskliga djur, som skogsindustrin och djurindustrin. Vi måste avvärja människan.

Vår civilisation kommer antingen att krympa eller krascha. Vi kommer att bli färre och mer utspridda, och lämna plats för återförvildande och ekologisk återhämtning.¹⁶⁰ Frågan är bara när det sker, hur och om det sker med vårt samarbete eller ej.

¹⁶⁰ En fantastisk och poetisk beskrivning av naturens förmåga att återhämta sig finns i journalisten Cal Flynns bok *Islands of abandonment : Life in the post-human landscape* (2021). William Collins

Om hopp och falska profeters talarstol

Dag 697. 31 januari 2022.

I min ungdoms pingströrelse talades det inte sällan om ”falska profeter” som man skulle se upp med. Det kunde exempelvis röra sig om nyandliga shamaner, buddistiska yogalärare, antroposofiska författare eller Jehovas vittnes dörrknackare. Men de falska profeterna kunde också dyka upp närmare hemmaplan, i konkurrerande men närstående rörelser. Liberalteologer och framgångsteologer, barndöpare och andedopsförnekare. Behagligt nog tillhörde de hur som helst alltid ”de andra”.

I rörelsen uppträdde samtidigt gång på gång predikanter som hade räknat ut ett och annat, och som med stor säkerhet kunde slå fast när Jesus återkomst, alternativt Den stora väckelsen, skulle komma. De hade förstås alltid fel, och inte sällan undergrävde deras liv och handlande deras budskap. Sällan eller aldrig påverkade det deras tillgång till talarstolarna.

Uppenbarligen fyllde dessa förutsägelser en funktion. De verkade behövas. I vår världsbild fanns nämligen något vi skulle kunna kalla ett *förväntansgap*. Budskapet om Jesus seger och uppståndelse, den kristna församlingens grundande och den helige andes kraft verkade utlova att ett helt annat liv och en drastiskt annorlunda gemenskap än ”världens” nu blivit tillgänglig. Men var fanns detta liv och denna gemenskap? Sakernas tillstånd hos oss och våra församlingar var i ljuset av detta inte vad de borde vara. Och med det följde risken att människor skulle ge upp, tappa tron, lämna, tänka om. Med ett budskap om att en förändring stod för dörren kunde vi istället få mod och styrka att kämpa på. Förväntansgapet kunde täppas till med ett budskap av hopp.

I dagarna har media igen lyft fram matematikprofessorn Tom Britton, som efter uträkningar i april 2020 slog fast att Sverige skulle nå flockimmunitet i maj.¹⁶¹ Budskapet två år senare är detsamma, bara tidsperspektivet förändrat: ”Vi är nu nära flockimmunitet.”¹⁶² Samma typ av fråga som i min barndoms pingströrelse dyker upp här. Hur kommer det sig att experter som haft fundamentalt fel, om något som varit viktigt och centralt, helt okommenterat fortsätter lyftas fram som auktoriteter?¹⁶³ Nu drivs ju inte medielogiken av någon passion för sanningen. Det är en tävling om mediekonsumenterna, där aktualitet, kontrovers och engagemang är avgörande. Jag skulle inte bli förvånad om Britton lyfts fram nu just *eftersom* han hade så fel då. Det borde väcka reaktioner, och därför dra till sig mediekonsumenterna. Men det måste också handla om något mer än detta.

I den hebreiska Bibeln (GT) förknippas de falska profeterna ofta med ett budskap som smeker medhårs. ”De säger ’Allt är väl, allt är väl!’, men allt är inte väl.”¹⁶⁴ Fienderna ska enkelt besegras,¹⁶⁵ och ”[d]e lovar fred och lycka bara de får något att tugga men förklarar krig mot alla som inte stoppar något i gapet på dem.”¹⁶⁶ De profeter texterna lyfter fram som positiva exempel, däremot, sysslar mest med kritik. De talar sanning till makten om orättfärdighet, förtryck och orättvisor, och varnar för de

161 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/matematikprofessorn-ungefar-30-procent-i-stockholm-ar-smittade> [31/1-22]

162 <https://tt.omni.se/expert-vi-ar-nara-flockimmunitet/a/66dmEr> [31/1-22]

163 Britton gav senare en förklaring till varför han räknat fel.

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tom-britton-darfor-hade-jag-fel-om-flockimmuniteten>

I december 2021 slog Britton fast att vi *inte* skulle nå flockimmunitet under vinterhalvåret:

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tom-britton-tror-inte-vi-nar> [1/2-22]

164 Jeremia 6:14

165 2 Krön. 18:5-7: ”Då samlade Israels kung profeterna, 400 man. ’Skall vi angripa Ramot i Gilead eller skall jag låta bli?’ frågade han. Profeterna svarade: ’Angrip staden! Gud skall låta den falla i kungens händer.’ Men Joshafat undrade: ’Finns här ingen annan Herrens profet vi kan fråga?’ - ’Jo’, sade Israels kung, ’det finns en till som kan fråga Herren åt oss. Men jag kan inte fördrå den mannen, han profeterar aldrig något gott för min räkning, utan alltid bara ont.’”

166 Mika 3:5-

ödesdigra konsekvenserna av ett ohållbart samhällssystem. I Bibelns berättelser slutar de inte sällan som utkörda, nedgrävda eller uppspikade.

Nu vore det bekvämt att lägga skulden på de som, medvetet eller omedvetet, lurar oss med falska profetior, toxisk optimism eller ideologiska dimmor. Men det är vår ofta godtrogna längtan efter mumsiga meddelanden, och vår ovilja att ta till oss jobbiga sanningar, som utgör plankorna i deras talarstolar. Hopp framställs ofta som något vackert och nödvändigt, men hoppet växer ur maktlöshetens mylla. Vi önskar att saker skulle bli bättre, och *hoppas* att det ska hända, när vi upplever att vi inte kan, eller inte vill, agera själva. Där det finns ett verkligt handlingsutrymme behövs inget hopp. Jag hoppades inte att disken skulle bli diskad i morse, jag diskade.

Jag tror inte längre på någon dualistisk uppdelning mellan sanna och falska profeter. Samhällen och människor och de budskap vi sprider är betydligt mer komplexa, nyanserade och blandade i såväl avsikter som innehåll och effekter. Jag har alls inget emot Britton, han är säkert superbra på att räkna, och kanske får han rätt den här gången istället. Men framtiden går aldrig att slå fast eller räkna ut, eftersom verkligheten alltid har ett antal helt eller delvis okända aspekter. När det gäller pandemisituationen just nu vet vi exempelvis inte exakt vilken immunitet omikron ger¹⁶⁷ eller hur kommande mutationer, restriktioner eller reaktioner ser ut.

Vi kan förstås önska, igen, att pandemin lider mot sitt slut. Många gör det nu, och en hel del, även beslutsfattare, verkar i färd med att ta ut segern mot pandemin. Igen.¹⁶⁸ Trots rekordhög smitta och höga dödstal. Självt önskar jag definitivt att det snart är över. Men vi behöver ett sätt att leva som fungerar även om det vi längtar efter inte slår in. Och, om vi breddar perspektiven, inte ens om vi tror att allas framtid står på spel i och med den ekologiska krisen måste vi ha någon stark tro på att den nödvändiga förändringen verkligen kommer. När allt vi älskar står på spel räcker det att *möjligheten inte kan uteslutas* för att göra ett engagemang angeläget. Vi gör en insats, drar ett strå till stacken, förhoppningsvis anpassat till vår egen kraft och livssituation. Och sedan kan vi bara önska att det räcker. Kalla denna önskan ”hopp” eller ej. Blir det sedan inte som vi ville har vi i alla fall gjort det vi trodde på.

167 <https://www.imperial.ac.uk/news/232698/omikron-largely-evades-immunity-from-past/> [31/1-22]

168 <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/danska-cafeagaren-vi-ar-naturligtvis-riktigt-glada> [1/2-22]

En sjuk värld

Dag 699. 3 februari 2022.

Flera länder har den senaste veckan meddelat att de tar bort många eller alla restriktioner, trots rekordhög smitta och höga dödstal. Inget land utom Kina håller längre fast vid någon nolltoleranspolicy. I morgonens presskonferens från regeringskansliet berättade också regeringen och Fohm att i stort sett alla rekommendationer och förbud upphör nästa vecka, och att covid-19 inte längre ska klassas som samhällsfarlig.¹⁶⁹ Detta kastar nytt ljus över tidigare nedstängningar och åtgärder, och de debattvågor som peakade då. Är det vi ser nu, två år senare, en begynnande kapitulation inför virusets härjningar? Någon seger är det i alla fall uppenbarligen inte, även om det kan låta så. Människor lider, och drygt 10 000 redovisas som bekräftat döda globalt med covid-19 dagligen. I Sverige pekar kurvan över dödstal brant uppåt, och dagens nivå överträffas bara av två tidigare smitt-toppar. Nu har åtgärderna i och för sig aldrig handlat om att rädda liv, i så fall hade kampen mot covid-19 motsvarats av liknande insatser mot andra lika allvarliga folkhälsoproblem. Men nu sägs det rakt ut att det handlar om att vården inte överbelastas. Om många dör spelar mindre roll så länge det finns vårdplatser kvar på IVA.

I veckorna har också sjukdomen för första gången kommit till vårt hem. Jag skriver detta med feber, hosta i halsen och ilande huvudvärk. Mitt lidande är mikroskopiskt, men påminner oss om att vi lever i en sjuk värld, och kommer fortsätta göra det så länge vi inte går till rötterna med våra problem.

¹⁶⁹ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2022/februari/de-flesta-atgarder-mot-covid-19-upphor-den-9-februari/> [3/2-22]

Krigen

Dag 722. 25 februari 2022.

I ett av MSB:s dystrare pandemiscenarion fanns krig i Europa med som ett inslag.¹⁷⁰ Nu är vi där. Igår inledde Ryssland en storskalig invasion av Ukraina, och framförde mer eller mindre öppna hot om att använda kärnvapen mot den som lägger sig i. Pandemin har gissningsvis gett näring åt agerandet. Rysslands smittotal och dödstal är fortsatt mycket höga, och vid inre kriser är det som bekant populärt att flytta fokus mot en yttre fiende. Dessutom, hur isolerad har Putin egentligen varit under pandemin? Hur ser hans bubbla ut, och hur har den påverkat hans intellektuella och emotionella förmågor? Situationens sprängkraft visade sig innehålla även en ytterligt icke-metaforisk aspekt.

Många chockade röster har hörts där ute, och flera har lyft fram Hitlers invasion av Polen som det närmaste exemplet på något liknande i Europa. Men även om detaljerna kan vara oväntade är det en framtid med mer av de här explosiva varorna vi är på väg in i. När den ekologiska krisen eskalerar kommer många politiska ledare att reagera genom att känna sig hotade, stänga in sig och försvara sitt imperium. Distinktionen mellan självförsvar och attack bryter alltid samman hos en makt som ständigt känner sig utsatt och kringsnärjd.

Väst svarar med högt tonläge, sanktioner och upprustning, men att strida för Ukraina är inget alternativ när man möter en galning med kärnvapen. Den militära och teknologiska nedrustning som är ett villkor för vår långsiktiga överlevnad som art på den här planeten verkar längre bort än på länge.

170 <https://rib.msb.se/filer/pdf/29401.pdf>, s. 25. [28/2-22]

Ett grönt antimilitaristiskt perspektiv på kriget

Dag 724. 27 februari 2022.

Hur mycket jag än avskyr Putins maktgalna krig kan jag inte stötta "Ukraina". Jag förstår att många när de hör "Ukraina" tänker på människorna, men en nationalstat är på intet sätt synonym med människorna inom ett visst territorium. Ukraina är, precis som Ryssland och Sverige, ett visst sätt att avgränsa och organisera ett samhälle. Det är en social konstruktion som upprätthålls genom de väpnade våldsorganisationer som de styrande kontrollerar. Ukraina, som alla nationalstater, byggs dessutom genom en ohållbar brutal utsugning av såväl mänsklig arbetskraft som den icke-mänskliga delen av naturen. Att välja mellan Ryssland och Ukraina är därför för en grön antimilitarist som att välja mellan Delta och Omikron.

Betyder ett sådant perspektiv att man skiter i de människor som nu lider och dödas under kriget? Tvärtom. Det är just krigets offer, på alla sidor, med eller utan uniform, som är antimilitarismens grund. Och även som antimilitarist finns det mycket man kan göra om man vill engagera sig. Vi kan underlätta för flyktingar och motverka en repressiv asylpolitik. Vi kan backa och bygga relationer med internationalistiska sociala rörelser i såväl Ryssland som Ukraina. Vi kan stötta det civila motståndet och direkt aktion mot invasionen såväl innanför som utanför Ukrainas gränser.

Pacifism, i betydelsen krigsmotstånd, beskrivs ofta som naivt och utopiskt. Ändå vet vi att krigshetsarnas och hökarnas mål och visioner i stort sett aldrig uppnås, och att deras dualistiska retorik är förljugen. Om det är något vi vet om krig är det att det är fundamentalt oförutsägbara historier som skapar enormt lidande i fromma förhoppningar om seger, och att upprustningen på lång sikt äventyrar allt. Som i de mest brutala religioner ska människor i krig offras på överhetens order och offra varandra på altaret av de nyckfulla och osynliga entiteter som nationalstaterna utgör.

Håller den här inställningen även om konflikten mot förmodan skulle expandera till "Sverige"? Jag både hoppas och tror det. Vi behöver desperat, menar jag, en drastisk *nedrustning* av den mänskliga maktapparaten, såväl teknologiskt som militärt. Inte upprustning. Vem som styr och på vilket sätt kan spela en avgörande roll för människors liv och vardag, men i ljuset av människans krig mot naturen lever vi än så länge överallt under mer eller mindre maktgalna fientliga regimer. Lyckas vi inte bygga ett effektivt motstånd mot den aggressiva utsugningen är vi alla dömda till undergång.

Ned med Putin, solidaritet med alla krigsdrabbade människor, och upp med ett resolut motstånd mot såväl militarism som andra aspekter av kriget mot naturen.

Om Situationen

Dag 729. 4 mars 2022.

Exakt två år senare, och åter gapar tomma hyllor hotfullt mot oss i livsmedelsaffärernas trånga gångar. På nytt bunkrar vi upp, känner trycket över bröstet, skrollar nyhetsflödet.

Efter omikronvågen, den som skulle bli pandemins sista, rullade istället kriget in i Europa. Tusentals dör, miljoner flyr, retoriken hårdnar, och vi gissar trevande om riskerna för ett kärnvapenkrig eller ett kärnkraftshaveri. I mediaskuggan pågår samtidigt fortfarande pandemin, med fortfarande höga smitto- och dödstal i såväl Sverige som globalt, och med en ny variant av Omikron (BA.2) som verkar vara både avsevärt mer smittsam, bättre på att kringgå immunitet,¹⁷¹ och möjligen¹⁷² också allvarligare¹⁷³.

Det blev inget slut på krisen, inte ens ett andrum. Någon återgång till det normala är inte i sikte. Det är nästan lättare att se framför sig hur kris läggs till kris, till dess kollapsen knäcker ryggen på vår civilisation i ett blodbad som för tankarna till Bibelns Uppenbarelsebok.

Att den mänskliga maktapparatusens expansion i det moderna samhället lett till ekologisk utarmning påminde IPCC oss om genom sin rapport i veckan.¹⁷⁴ När detta får resurserna att sina, ekosystem att slås ut, arter att utrotas, klimatet att förändras, och sjukdomar och katastrofer att eskalera, då blir, i vår militaristiska och nationalistiska värld, krig och väpnade konflikter om makt, status och tillgångar en given följd. Och när den ständiga strömmen av allt värre omedelbara hot ska hanteras uppstår heller aldrig något naturligt tillfälle att radikalt ändra riktning, att ta tag i de grundläggande faktorer som satt världen i brand. Istället fortsätter vi hålla bränsle på brasan.

För två år sedan, i mars 2020 när WHO deklarerade pandemi, började jag skriva regelbundna texter ”från Situationen”. Nu tror jag inte längre att ”Situationen” är någon parentes, och därmed på sikt heller ingen Situation. Situationen är istället den värld i förändring där vi kommer leva våra liv. Situationen är den tillbakagång vår civilisation är på väg in i. Och den går inte över, den kan inte tänkas bort, inte besvärjas, inte ens fördrivas med handling. Hur den kommer utspela sig i detalj är förstås oförutsägbart och mångfacetterat, men till syvende och sist är ingen, inte ens den mest privilegierade, skyddad. Situationen omfamnar allt och alla med sin kyliga famn. Frågan är bara om och när vi släpper vår längtan efter det normala och accepterar vår belägenhet, och bestämmer oss för vilka prioriteringar vi vill bejaka, och vilket slags människor vi vill vara, i denna nya värld.

171 Jiahui Chen; Guo-Wei Wei (2022). ”Omikron BA.2 (B.1.1.529.2): high potential to becoming the next dominating variant”. Observera: pre-print, inte peer reviewed. [10.21203/rs.3.rs-1362445/v1](https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-1362445/v1) [18/3-22]

172 <https://www.who.int/news/item/22-02-2022-statement-on-omikron-sublineage-ba.2> [18/3-22]

173 <https://edition.cnn.com/2022/02/17/health/ba-2-covid-severity/index.html> [18/3-22]

174 <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/> [18/3-22]

Efterord

”[En kris är] inte bara en tid av lidande – och absolut inte bara en svacka i profitskapandet. Det är också ett ögonblick av politiskt uppvaknande som erbjuder en möjlighet till sociala förändringar.”¹⁷⁵

Det som drivit mitt intresse för covid-19-krisen är i själva verket en mörk hemlighet.

Jag har hoppats på pandemin.

Långt ifrån alltid har jag haft de miljoner som dött och miljarder som lidit för ögonen. Det kan man i och för sig inte heller kräva, vi sörjer sällan eller aldrig anonyma massor. I så fall skulle vi gråta oss igenom varje dag i livet. Men jag har under pandemiåren utöver detta ofta längtat efter att krisen ska *fördjupas*.

Att det dessutom finns ett stråk av hämndlystnad i denna längtan är inget jag vill skylta med. Jag är till min beklännelse och i mina övertygelser långt ifrån någon misantrop, men jag kan ändå ibland känna att nu slår naturen tillbaka, nu får vi vad vi förtjänar efter allt vi tillfogat moder Jord och andra jordlingar. Kanske bottnar denna känsla i någon inre brist eller skada, ett ofruktbart hat, en förträngd aggressivitet. Kanske springer den ur ett rättvisepatos. Måhända var det en komplex mix av liknande motiv som fick bibelförfattarna att drömma om Guds dom, folkmord och ett brinnande helvete, och som fått otaliga revolutionärer genom historien att efter maktövertagandet snabbt bli de nya förtryckarna. Låtsas vi som att sådana drivkrafter inte finns blir vi hur som helst mer sårbara för våldets och maktens fällor.

När jag resonerat med mig själv om detta är det ändå något annat som framstått som ännu viktigare i detta mitt mörka pandemihopp. Folkvisdomen lär oss att en kris också är en möjlighet, och i politisk form finns idén att en social kris kan bli en revolutionär situation. När samhällets verkliga karaktär avslöjas av Krisen kan människor vakna upp, organisera sig, resa sig och skapa förändring. Därför gäller det att se och bejaka *Situationens sprängkraft*.

Detta mitt hopp visade sig vara förgäves. Effekten av det nya decenniets inledning i pandemikris blev snarare den motsatta än ett medvetandegörande och uppvaknande. De flesta zoomade in, i ordets alla meningar, och fokuserade ännu mer än tidigare på den intima sfären, de nära relationerna, de kortsiktiga frågorna. Även jag gjorde det, men samtidigt försökte jag pressa en gnutta radikalitet ur krisen. Framför allt genom skrivande, då aktivismen fick gå på sparlåga under pandemins första två år. Även andra likasinnade har gjort liknande ansträngningar. På det stora hela är resultatet minst sagt blygsamt. Istället står vi i skrivande stund med mer militarism, utsläpp, ekologisk utarmning, högerradikalism och ekonomisk ojämlikhet än innan pandemin.

Den kärva slutsats jag därför kommit att kapitulera inför, är att förtryck, orättvisor, orimliga eller ohållbara livsvillkor, inte på egen hand får folk att göra uppror. Snarare, per definition, tvärtom. Sådana förhållanden binder och förtvinar, förblindar och förvirrar. De tenderar, oavsett om vi tillhör de privilegierade eller utsatta, att göra oss ”inkrökta i oss själva”, med Martin Luthers ord. Motstånd finns alltid där, men om det leder till uppror, revolution eller radikalitet beror på andra faktorer än eländet i sig.

Underskottet på organiserat motstånd handlar knappast heller om brist på kunskap. De flesta inser säkert att pandemin har att göra med vårt ohållbara samhällssystem, att djurindustrin är brutal, att enorma ekonomiska klyftor är onödiga, att vi är på väg mot en ekologisk katastrof. Men detta blir mer ett bakgrundsbrus, vi har nog med att kämpa på för att få våra och våra närmastes behov och

175 Aruzza, Bhattacharya, Fraser (2019). *Feminism för de 99 procenten*, s. 27.

önsknings tillgodosedda. Svenskar tillhör också, generellt sett, den lilla grupp människor i världen med allra högst ekologiskt fotavtryck. Vi sitter på toppen, medan vår livsstil och våra strukturer river och sliter i jorden. I en hotande omvärld är vi snarare beredda att försvara våra privilegier eller skåda tillbaka till ett tänkt förlorat paradiset än kämpa för radikal förändring.

*

I början av 2022 försökte jag som många andra förstå smittokurvor som överträffade allt vi tidigare sett under pandemin. Jag läste artiklar om Omikron, och grubblade över den obotliga optimismen och den obrutna tilltron till människans förmåga att behärska världen. Samtidigt läste jag den ekofeministiska processteologen Catherine Kellers kommentar till Bibelns sista bok, Uppenbarelseboken. I *Facing acocalypse : Climate, democracy and other last chances* brottas Keller med Johannes metaforer och narrativ, och bryter texten mot vår tids ödesfrågor. Uppfylld av Kellers klipska och berörande reflektioner, och av Uppenbarelsebokens märkliga drömvärld av drakar, odjur, kubiska städer och hav av blod, passerade jag en torsdag i slutet av januari det lilla kapellet i Brickebackens centrum. Av en händelse råkade det just då stå öppet för enskild bön och ljuständning.

Det var nu flera år sedan jag var på en gudstjänst, och ett tiotal år sedan jag slutade be och öppet lämnade den kristna bekännelse som präglat mitt liv djupt till dess. Men mitt teologiska och religiösa intresse har inte slocknat, och det händer att jag går in i en kyrka och tänder ett ljus. Det finns trots allt något där som drar mig. Jag tror fortfarande inte på någon Gud som har skapat eller styr världen, och är därmed inte teist i ordets smala mening. Men jag känner en stark vördnad inför tillvarons totalitet och alltings gåtfullhet. I mitt hjärta bor också en obändig längtan efter befrielse, utjämning och jämlikhet, och denna anda, eller ande, ser jag också mer eller mindre tydligt i andras attityder, ansträngningar och andetag. Kanske såg jag den först hos evangeliernas Jesus-gestalt, han som säger: "[Guds] ande är över mig ... att frambära ett glädjebud till de fattiga ... befrielse för de fångna ... att ge de förtryckta frihet".¹⁷⁶ För mig är det något mycket speciellt med denna kärlekslåga, något "heligt", om vi ska tala bibliska. Jag ser det inte som något utomvärldsligt eller evigt, inte som något perfekt, ofelbart eller rent. Och jag tror inte det är en person som bryr sig om oss eller lyssnar på våra böner. Vissa saker kan vi å andra sidan aldrig veta med säkerhet.

Den här vinterdagen följer jag hur som helst dragningen och går in genom den öppna dörren, passerar vestibulen, kommer in i den lilla kyrksalen, och smyger fram till en låda med sand där ett par ljus brinner. Helt oplanerat befinner jag mig där i kapellet i förortscentrumet, omhuldad av mina vinterkläder och uppfylld av mina tankar och känslor inför situationen, inför förnekelsen, inför en annalkande kollaps, inför livskraften som trots allt får de flesta av oss att, för det mesta, hålla i och hålla ut. Snart två år in i pandemin och en livskris senare känner jag någonstans en botten av lugn. Effektiv hjälp för min sömnapné från vården gör att jag äntligen sover hyfsat och därför mår bättre, och aktivistiska och ekonomiska omprioriteringar har gjort att engagemanget känns mer uthålligt. Jag har till sist slutat grubbla på vad jag ska göra av mitt liv och accepterat att jag tills vidare vill fortsätta vandra på den inslagna vägen. Kriser eller ej.

176 Luk. 4:18-19. Lukas 4:16-21: "Jesus kom till Nasaret, där han hade växt upp, och på sabbaten gick han till synagogan, som han brukade. Han reste sig för att läsa, och man gav honom profeten Jesajas bok. När han öppnade den fann han det ställe där det står skrivet: Herrens ande är över mig, ty han har smort mig till att frambära ett glädjebud till de fattiga. Han har sänt mig att förkunna befrielse för de fångna och syn för de blindade, att ge de förtryckta frihet och förkunna ett nådens år från Herren. Han rullade ihop boken och gav den tillbaka till tjänaren och satte sig. Alla i synagogan hade sina blickar riktade mot honom. Då började han tala till dem och sade: »I dag har detta skriftställe gått i uppfyllelse inför er som hör mig.»

Jag tar ett av vaxljusen ur trälådan och stoppar ned det i sanden. I omkring en miljon år har vi kunnat tända och kontrollera eldar. Detta har bidragit till vår häpnadsväckande framgång som art, men vi har också genom denna begåvning många gånger bränt basen för vår egen försörjning. Genom fossilindustrin håller vi nu på att för gott bränna alla våra livsförutsättningar. Den här torsdagen, snart två år in i pandemin, tänder jag ett ljus, med lågan från ett annat ljus, och tänker på den Längtan efter befrielse, rättvisa och gemenskap som många av oss bär. Denna Låga eller glöd i våra hjärtan som inget verkar kunna riktigt släcka. Jag tänker på vår jord och på alla jordbor, och känner vördnad för vår okrossbara gemensamma livsanda, livsande, detta något som gör vår planet så speciell. Är det något jag hoppas på så är det detta. Och jag överraskas av en bön som stiger upp från djupen och tyst formeras över mina läppar. En bön om mer av kraften från denna speciella ande, som, så långt jag förstår, ingenting hör och ingenting gör, utom genom oss.